

CHINA

THE EAST ASIAN LIBRARY

UNIVERSITY OF TORONTO

DE
CHINA CHINA
IN SYNOCHIS PUTRIBUS
ANIMADVERSIONES.

*Quæ profuerunt, ob rectum usum profuerunt,
quæ vero nocuerunt, ob id, quod non recte
usurpata sunt, nocuerunt: nam non minus
ea, quæ damno sunt, quam ea, quæ opem
ferunt, testantur, quod Ars sit Medicina.*

Hipp. lib. de Arte.

DE
CHINA CHINA
IN SYNOCHIS PUTRIBUS
ANIMADVERSIONES

PETRI JOANNIS
VASTAPANI
AMPLISSIMI TAURINENSIS MEDICORUM
COLLEGII SOCII,

NEC NON
MEDICI IN NOSOCOMIO URBIS MAJORI
VICARII.

TAURINI MDCCLXXIX.

APUD GUIBERT, ET ORGEAS.

D E

CHINA CHINA

IN THE EAST

UNIVERSITY

OF THE EAST

OF THE EAST

OF THE EAST

OF THE EAST

OF THE EAST

OF THE EAST

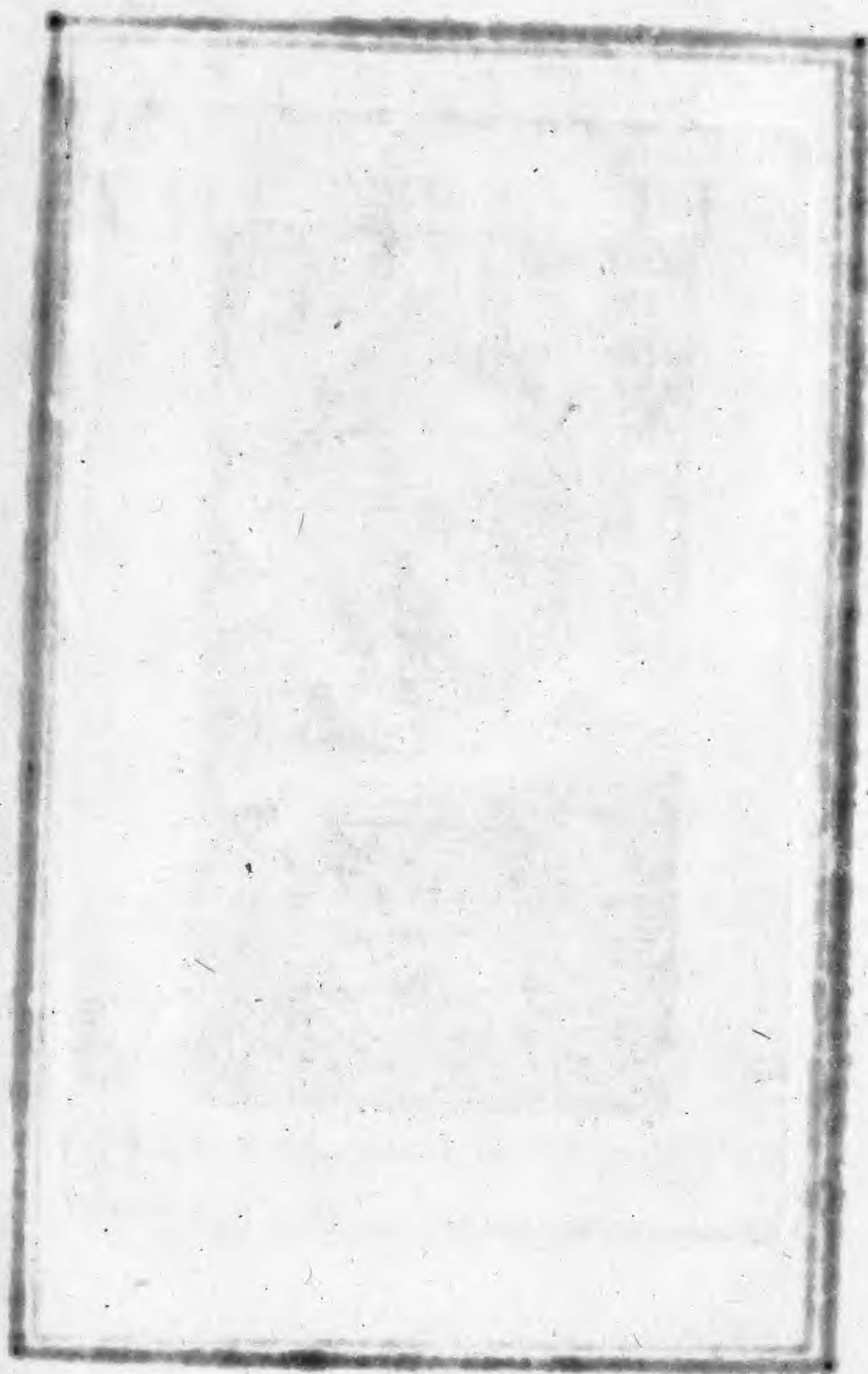
OF THE EAST

UNIVERSITY

OF THE EAST

VICTORIO
AMEDEO III.
REGI OPTIMO

SARDINIÆ, &c. &c. &c.

PETRUS JOANNES VASTAPANI.

U*N*decimus excurrit annus, **REX**
INVICTISSIME, quo tuendæ pauperum
valetudini omnem, quantam concedunt

corporis , animique vires , operam
 navo : hanc Reipublicæ necessariam
 perpetuo quidem mihi suasit pii ,
 bonique civis officium : at Insita ,
 Rara , Tuæque Gloriæ Splendori
 cumulum imponens , & nunquam
 satis memoranda Caritas , qua populos
 nuperis elapsis annis , & quotidie
 egenos largissima prosequi dignatus
 es , & pergis , voluntatem intensissime
 inflammavit , ac maximo semper erit
 incitamento. Celebre Urbis Nosoco-
 mium , Majus Xenodochium , Or-
 phanotrophium , nuperque Hospitium
 vir-

virginibus militum parentibus orbatis
 dicatum, ne otio tabescentes, aut
 annonæ difficultate pressæ vitiis cor-
 rumpi possent, Liberalissimam Tuam,
 ac Piiissimam in pauperes Erogatio-
 nem nunquam satis concelebrabunt.
 Quæ non ferventissima vota, quas
 non preces fundet Universus Orbis
 in Deum, qui TE, Regiamque
 Prolem nobis concedat ad nestoreos
 annos! Intensissimi Amoris Tui testes
 sint Cives Cuneenses, Strambini In-
 colæ, inclyta hæc Urbs, quam gentem
 ab epidemico morbo paucis ab hinc
 annis

annis oppressam Sapiens Tuus, Fortis, Piissimus Regius Amor consiliis, manu quantocius liberandam curavit. Hæc diu, noctuque me perpendentem, REX AUGUSTISSIME, tanta sollicitudo tenuit, ut mihi deesse putaverim, si in grati, obsequentisque animi testimonium nullam meorum laborum rationem Regio Tuo Nomini humillimus nuncuparem. Inter numerosa, quæ usus, & repetita observatio mihi suppeditarunt, argumenta unum seligendum e re duxi, cujus debita administratio in summum ægrorum cedit

cedit emolumentum, maximam in
 perniciem præpostera. Munusculum
 est, si Tuam Virtutem, Potentiam,
 Dignitatemque considero: at recreor,
 animumque resumo, dum Clementiam
 suspicio, & Animi Magnitudinem,
 Quibus non confidere gravius sit
 crimen, quam confidendo interdum
 aliquid aberrare. A Tui ergo Ani-
 mi Excelsitate hoc qualecumque de
 tenui, inopique penu depromptum
 industriæ meæ monumentum benignis-
 sime exceptum iri spero: hocque Tuis
 Regiis Auspiciis, Quæ alias (si vi-
 tam,

*tam, & vires dabunt Superi) Se
digniores colligendi observationes for-
tiori erunt impulsui, meque totum
supplicem, & addictissimum dico,
commendo.*

I M P R I M A T U R.

F. VINCENTIUS MARIA CARRAS Ord. Prædicatorum
S. T. M. Vicarius Generalis S. Officii Taurini.

V. VELASCUS Medic. Colleg. Pr. , & Reg.

V. Se ne permette la Stampa.

Di FERRERE per la Gran Cancelleria .

Errata , & menda typi.

- Pag. 4. lin. 24.* quatuorque ejusdem &c. *leg.* phlegmatis acidī
cum drachmis iiijss: quarum priores portiones solius acidī , po-
steriores vero intensi acidī , & alcali urinosi signa exhibuerunt.
- Pag. 11. lin. 31., & passim alibi* attemperantia *leg.* temperantia.
- Pag. 15. lin. 25.* manu feriebant *leg.* manum feriebant.
- Pag. 19. not. 28. lin. 17., & alibi* adfligantur *leg.* affligantur.
- Pag. 23. not. 33. lin. penult.* ad Gauconem *leg.* ad Glauconem.
- Pag. 30. lin. 20.* principio synochorum *leg.* in principio syno-
chorum.
- Pag. 40. lin. 19.* præopera *leg.* præpostera.
- Pag. 41. not. lin. 21., & passim alib.* saponaceis *leg.* abstergen-
tibus.
- Pag. 48. lin. 18.* stypticitate sua *leg.* styptica, qua gaudet, vi.
- Pag. 63. lin. 1.* extrusionem *leg.* eruptionem.
- Pag. 78. lin. 5.* in urina, quæ, *leg.* in iis, quæ.
- Pag. 90. lin. 29.* edulcoratam *leg.*edulcatam.
- Pag. 93. lin. 22.* *leg.* cum pulpa Tamarindorum coctum.
- Pag. 121. lin. 12.* foetidissim *leg.* foetidissimi.

SUMMA RERUM,

Quæ in hoc Opusculo continentur.

Prolusio, in qua rerum tractandarum ordo proponitur. . . . . . pag. 1. 2. 3

§. 1.

Sistens principia Chinæ chinæ analytica methodo juxta varios Auctores tentatæ. 4. 5. 6

§. 2.

Definitio synochi putris, qua paucis evincitur, a sanis physiologiæ legibus recedere febris putridæ nomen daturam . . . . . ibid., & 7

Quænam esse videatur proxima hujus febris causa . . . . . ibid.

Hæc a priori demonstrari nequit. ibid. & 8

§. 3.

Duplex lentoris genus 9

Phlogisticum nempe, aut rheumaticum, & septicum, sive in corruptionem pronum 10

*Quænam a priori evincant hæc cau-
sas . . . . .* 11. 12

*Quid in constitutionibus epidemicis
Taurinensibus , Cuneensi , &
Oppidi Strambini notatum sit
not. (*) . . . . .* 9

*Utrum hæc febres merito epidemicæ dici
potuerint . . . . .* ibid.

§. 4.

*Conjuncta lentoris a principio phlo-
gistico nati . . . . .* 13. 14

§. 5.

*Signa acris fomitis corruptioni obno-
xii . . . . .* ibid. & 15. 16

*Cur acre præcipuum , & sui gene-
ris sit principium septicum no-
ta (28) . . . . .* 16. 17. 18. 19

*Quo modo differat a viru varioloso ,
morbilloso , scorbutico , scabio-
so , aliisque . . . . .* ibid.

Ejus natura a posteriori demonstratur. . . . . ibid.

§. 6.

*Utrum ratio Corticem peruvianum in
synocho putri ab alterutro ho-
rum lentorum nata suadeat. . . . .* 17. 18

Consideratio causarum evidentium, & causæ proximæ lentoris phlogistici, aut rheumatici hunc evidenter expungit . . . 19. 20. 21

Auctoritas, & experientia id confirmare videntur . . . ibid. & 22. 23. 24

§. 7.

Symptomata, quæ ab acri septico principio pendent, in examen vocata, ducibus ratione, & observationibus, æque noxium Chinæ chinæ usum confirmant . . . 25. 26

§. 8. & 9.

Responsum illorum objectioni pugnantium pro usu Corticis, dummodo, ut ipsi volunt, materies, quæ nimia est in primis viis, evacuata fuerit. Refellitur opinio hæc in initio, & incremento febris momentis a Theorica, Praxi, nec non auctoritate depromptis . . . 27. 28. 29. 30

§. 10. & 11.

Neque memorati fontes hunc permittunt in statu, & decremento. ibid. & 31. 32. 33. 34. 35. 36

§. 12.

Confirmatio petitur a cadaverum sectione . . . . . ibid. & 37. 38

Utrum, quæ in hac febre denatis inflammatio detegitur, legitima sit, an potius notha juxta Gottlieb Ludwig.; hanc confirmare videntur multa phænomena synochos putres comitantia, & remedia temperantia, obtundentia, subacida, & acida mineralia 36. 37. 38

Horum postremorum cautio . . . . . ibid.

Experientia usum calefacientium, & subadstringentium refellere videtur. 39

§. 13.

Cur longior, quam par est, Chinæ chinæ usus febres intermittentes in continuas abire faciat . . . . . ibid.

Reditus morborum spasmodicorum a suppressa febre periodica Chinæ chinæ ope robur addere videtur enarratis 39. 40

§. 14.

Tempus offerendi Corticem peruvianum in synochis putribus . . . . . ibid.

<i>Quænam cautiones requirantur</i>	ibid.
<i>Auctoritas Joannis Huxham, Francisci Torti</i>	41. 42
<i>Cur hi Auctores ipsum excludant a synochis putribus</i>	ibid.
<i>Ad hunc quandoque confugiunt in febribus essentia petechialibus.</i>	43

§. 15.

<i>Responsum illorum objectioni, qui affirmant primam febrem genio periodicam, etsi in continuam abeat, semper tamen curandam esse Cortice peruviano</i>	ibid. & 44
<i>Cur febres vernaes intermittentes diversam ab autumnalibus ejusdem naturæ medelam sæpenumero exposculent ratione Chinæ chinæ</i>	45

§. 16.

<i>Chinæ chinæ usum non admittunt clarissimi Scriptores de epidemica febre per varios Florentiæ tractus grassata anno 1767., & seq., Archibaldus Pitcarnius</i>	ibid. & 46
---	------------

§. 17.

<i>Summa in præscribendo Cortice Baglivi circumspèctio</i>	ibid. & 47
--	------------

*Cur adeo infelix sæpenumero sit ægro-
tantium exitus, qui febre perio-
dica laborantes in continuam
lapsi sunt ex assumpto Cortice.*   *ibid.*

§. 18.

Quid senserit Gulielmus Ballonius . . . 48
*Quas cautiones sibi velit China china
etiam Huxhamiano more præ-
scripta . . . . .*   *ibid.*

§. 19.

[*Sententia Pauli Gottlieb Werlophf . . . 49*
*Chinam chinam excludit a febribus
continuis, ex alio fomite, ut
inquit, malignis stricte dictis,
continentibus, inflammatoriis,
exanthematicis . . . . .*   *ibid.*

*Quanti intersit de mente hujus Au-
ctoris distinctio febrium, ut ra-
tionalis, & tuta succedat ha-
rum curatio, in faciles, ge-
nuinas, tutas, salubres, &
difficiles, infidas, degeneres,
& noxias . . . . .*   50

*Quæ sit opinio Joannis Baptistæ Mor-
gagni . . . . .*   *ibid.*

*Consilium Friderici Hoffmanni, & quo
innixus fundamento a Cortice pe-
ruviano abstinendum esse doceat. . . . .*   51

§. 20.

- Momenta a clarissimo TISSOT proposita adversus Chinam chinam in febribus biliosis illustrissimi VALCHARENGHI vestigiis adhærente . . . . .* 52. 53
- Refellit vim, quam Chinæ chinæ multi tribuunt, vasorum scilicet obstructiones reserandi (exceptis illis, quæ a mera debilitate vasorum originem trahunt), & perspirationem, papulasque retroactas ciendi, revocandique.* ibid.
- Distinctio necessario facienda est inter vim remediorum directam, & indirectam . . . . .* 54
- Ratio habenda est redundantis materiei morbosæ, temporisque, quo Natura concoctionem molitur . . . . .* ibid.
- Quænam sit juxta Hermannum Boerhaave vera curandi febres methodus . . . . .* ibid.
- Interpretationem hujusce methodi tradit Commentator Gerardus Van-svietten, & Præceptoris leges confirmat auctoritate Thomæ Sydenham . . . . .* ibid. & 55. 56

§. 21.

- Infirmatur illorum ratiocinandi modus, quo contendunt, Chinam*

- chinam*, ceu optimum, & fere
specificum remedium in ulceri-
bus partium externarum, in
earumdem gangræna, & spha-
celo, haud minus efficax, &
tutum esse debere adversus sy-
nochos putres 56. 57. 58
- Ab experimentis Pringlianis id minus
recte deducitur* . . . . . ibid.
1. *Analogia id confirmatur venenorum,
quæ diversam pro diversa, qua
subeunt corpus, via actionem
edunt, duce inter alios Joan-
ne David Hahnio* . . . . . ibid.
2. *Argumentum desumitur a febris
absentia, uti observatur in
hisce morbis externis* 58
3. *Vitalis motus defectus in parte
gangræna, aut sphacelo affecta
suadet Corticis usum, hunc
prohibet calor nimius in syno-
cho putri* 59

§. 22.

- Ulceræ pulmonum probationem absol-
vere videntur* 60
- Gerardi Van-svietten mens de effica-
cia Chinæ chinæ adversus gan-
grænam, & sphacelos externa-
rum partium* . . . . . ibid. & 61. 62

§. 23.

Antonius De - Haen , Fridericus Hoffmannus , Richardus Morton Chinam chinam , ceu tutum , & specificum , ut multi sentiunt , non admittunt in synochis putribus , variolis male moratis , in febris petechialibus , & phthisi. ibid. & 63. 64. 65. 66

Cui methodo juxta Antonium De-Haen rationali inhærendum sit in febris acutis continuis putridis. 63

Inutilis est , & noxius de ejus mente in hisce febris . 64

§. 24.

Historiæ , quas adducunt Chinæ chinæ fautores , ab Antonio De-Haen desumptæ pro firmanda vi Chinæ chinæ in extrudendis variolis , revocandisque pustulis miliaribus nil roboris habere videntur . . . . . ibid. & 65

Indirectam esse Chinæ chinæ efficaciam in hisce morbis comprobant remedia purgantia , quæ quandoque juxta opportunitatem allaciendis ad cutem variolis , & morbillis sunt præsentanea . . 66

§. 25.

Causa frequens obstructionum haud in Chinam chinam juxta multos, sed in repetitos accessus, non adhibito Cortice, refundi sæpissime debet. 67

Quæ sint in arthriticis, podagricis, & scorbuticis circumstantiæ usum Chinæ chinæ admittentes, quæque hunc prohibentes . . . . . ibid.

Quæ infortunia emergant ab indebita in hisce morbis Chinæ chinæ administratione 68

§. 26.

Quando sit tutus, & efficax, & ubi noxius Cortex peruvianus, exponitur ab Antonio De-Haen, Frederico Hoffmanno, aliisque . 69. 70

§. 27.

Neque indiscriminatim usus est China china Richardus Morton in variolis, & in qualibet phthiseos specie. 71. 72. 73. 74. 75. 76.

Hujus usum permittit Auctor in variolis, si, viribus veneni fractis, periodicæ exacerbationes, & remissiones cum benigna febris indole sint; illum expungit in

- imperfecta variolarum eruptione, & in febre naturam continentis anomalæ adepta . 71. 72*
- In morbis a colluvie sordium natis, in sinceris variolis damnat Chinam chinam ceu inidoneam. ibid. & 73*
- Inimicum esse testatur Corticem peruvianum phthisi a diathesi putrida ortæ, a duris tuberculis, aut ulceratis, licet febris fuerit de intermittentium genere . . . . . ibid.*
- Curatio phthisis a crapula, a scarlatinis febribus natæ quænam esse debeat de sententia hujus Auctoris . . . 74*
- Multum confert China china thoracicis remediis, & pulmonaribus commixta phthisi, quæ a febre intermittente, ceu ab eadem causa proxima gignitur . . . 75*

§. 28.

Hisce traditis accedit suffragium Frederici Hoffmanni, aliorumque . . . . . ibid. & 76. 77. 78.

§. 29.

Corticis peruviani usum prudentiam requirit, accuratam rationem causarum prædisponentium, occasionalium, proximæ causæ, sym-

- ptomatum, anni constitutionis,
 & tempestatum . . . . . ibid.
- Novitatis libido, præoccupata opinio,
 non intellecta funditus Aucto-
 rum mens, medicina rationa-
 lis, & observatio sepositæ cau-
 sa sunt errorum frequentissima . 79
- Scrupulosa indagine febres continuæ
 subintrantes a simpliciter Re-
 mittentibus, & Malignæ a Ma-
 lignis probe distinguendæ sunt
 de Francisci Torti sententia. ibid. & 80

-
- Fasciculus historiarum, quibus allatæ ani-
 madversiones confirmantur . . . 81

HISTORIA I.

- Ex qua evidens colligitur Ipecacuan-
 hæ utilitas 82
- Perniciosus Chinæ chinæ usus, summa
 vesicantium, & remediorum suba-
 cidorum, alvum emollientium,
 & detergentium utilitas . 83. 84. 85

HISTORIA II.

- Exhibitus larga dosi Cortex peru-
 vianus adversus febrem tertia-
 nam perniciosam ne dum inu-
 tilis est, sed eandem abire finit
 in continuam mali moris . 86. 87

Vesicantia, subacida antisepticis moderate aromaticis commixta, tum eccoprotica, & acida mineralia mire profuerunt . . . 88

HISTORIA III.

- Cur Ipecacuanha præscripta sit . . . 89*
Cur missio sanguinis, & remedia pægorica, licet non adeo dubia viderentur tertianæ perniciosæ signa, Cortice tamen peruviano tutius remedium habita sint . . . 90
Postmodum Cortex ex recurrente tertianarum more febre datus nocet, & febris fit continua . . . 91
Hæc non obstante, hic denuo præscribitur, & febris acuitur sævioribus stipata symptomatibus . . . 92
Sanguinis detractio, posthabito Cortice peruviano, interna, & externa antiphlogistica . . . 93
Subacida, demulcentia, & vesicantia curationem feliciter absolvunt. 93. 94

HISTORIA IV.

Æger tertiana exquisita laborans licet unciam unam cum dimidio Chinæ chinæ opportuno tempore sumserit, in continuam tamen febrem incidit gravibus stipatam conjunctis . . . ibid. & 95. 96

XXVI SUMMA RERUM.

*Fructus non mediocris percipitur ex
venæ sectione, tum a remediis
temperantibus, alvum lenien-
tibus, & subacidis . . . ibid. & 97*
*Epispastica fortiora, moderata cardia-
ca, & antiseptica, demum
hypnotica summæ fuerunt uti-
litatis 98*

HISTORIA V.

*Cujusdam fœminæ, quam tertiana
legitima inivit, cui etsi peru-
vianus Cortex debita quantitate
exhibitus fuerit, continuæ ta-
men typum febris adeptæ est . 100*
*Ipecacuanhæ ceteris vomitoriis præfe-
rendæ, nec non vesicantium,
succorumque detergentium, &
temperantium utilitas . . . 101*
*Non mediocrem quoque tulere opem
cucurbitulæ siccæ, & remedia
antispasmodica . . . ibid. & 102*
*In periodicam febrem relapsæ ægræ no-
cet Cortex denuo præscriptus . 103*
*Metastasi ad pectus facta materiæ morbo-
sæ obiit ægra marasmo confecta. 104*

HISTORIA VI.

*Apertissime refellens antisepticam Chi-
næ chinæ efficaciam in syno-
chis putribus 105. 106*

<i>Radicis brasiliensis , & subacidorum probat utilitatem . . .</i>	107
<i>Tum camphoræ , radicis serpentariæ virginianæ , & dulcis vitrioli spiritus efficaciam probat. ibid. &</i>	108
<i>Demum vesicantium necessitatem . .</i>	ibid.

HISTORIA VII.

<i>China china largissima dosi sumta fe- brem legitimam tertianam fu- gat . . .</i>	109
<i>Vix elapsa hebdomada , acuta pectoris febris ægrum adoritur . . .</i>	ibid.
<i>Bis vena cubiti secta , aquosa nitrata, & lenes clysteres profuerunt .</i>	110
<i>Paullo post synochi putris indicia emergunt . . .</i>	ibid.
<i>Hinc abstergentium ope , subacidorum , aperientium , & olei e seminibus lini febris , & pectoris incom- moda notabiliter remisere . .</i>	ibid.
<i>Initio septimæ diei omnia in pejus ruunt , accedente ictero : vesti- cantia , repetitum oleum semi- nis lini , & aquosa , subaci- da cum fructu adhibita sunt .</i>	ibid.
<i>Cessatio vesicantium quam mali ominis fuerit . . .</i>	ibid.
<i>Sinapismi , remedia antiseptico-aroma- tica , & cardiaca ægrum a morte servare haud potuerunt .</i>	112

HISTORIA VIII.

*Mulier chlorotica ab emmenagogis
emolumentum cepit non medio-
cre . . . . .* 113

*Succedit febris legitima tertiana, cui
debellandæ adhibita China chi-
na ne dum profuit, sed nocuit
ita, ut, irritis vesicantibus,
temperatis cardiacis, & acidis
mineralibus, brevi occubuerit
numerosissimis obortis petechiis,
exque naribus hæmorrhagia. 114. 115*

HISTORIA IX.

*China china ne dum febrifugi mu-
nere fungitur adversus veram
febrem tertianam, sed hanc in
continuam abire sinit . . . . .* 116

*Sanguinis missio alvum lenientia, Radix
brasiliensis, abstergentia, & anti-
septica perbelle profuerunt. ibid. & 117*

*Pustulæ, quæ una cum petechiis efflo-
ruere, utrum miliares dicendæ
semper sint . . . . .* 118

*A quo nam fonte sæpenumero repe-
tendæ . . . . .* 119

HISTORIA X.

Febris rheumatico - biliosæ sanguinis detractiōe, & alvum lenientibus, remediis primum, dein abstergentibus, & subacidis feliciter superatæ . 120. 121. 122

Febri huic succedit legitima tertiana, quæ Cortice Peruviano tractata in continuam remittentem abit. ibid.

Hæc iterum evanescit diluentium, subacidorum, & laxantium remedium usu . . .

HISTORIÆ XI. ET XII.

Allatis superioribus fidem adjungunt, sive Chinæ chinæ ratio habeatur, sive remedium subacidorum, eccoproticorum, nec non vesicantium, & cucurbitularum . ibid. & 124. 125. 126. 127

HISTORIA XIII.

Infelicem Chinæ chinæ exitum evincit . . . 130. 131

HISTORIA XIV.

Repetitus juxta monitum Francisci Torti Cortex peruvianus tertia-

- nam quidem fugat legitimam ,
at non prohibet , quin biduo
post synochus putris pedisse-
qua sit . . . . .* 132
- Utilitas remediorum leniter purgantium ,
Ipecacuanhæ , & cardiacorum .* 133
- Iterata pro novo febris reditu China
china nocet pectori , & reme-
dia bechica , amara , & ape-
rientia restituunt rem .* ibid. & 135

HISTORIA XV.

- Ipecacuanha perquam utilis est . . .* ibid.
- Cur, licet febris sit tertiana exquisita ,
nondum præscribatur China chi-
na . . . . .* 136
- Amara , detergentia , & subacida vincen-
dæ feбри imparia sunt , hanc fu-
gat Cortex peruvianus .* ibid.
- Hujus usus ad aliquot dies continua-
tus minime impedit , quo mi-
nus vehementissima acuta febris
ægrum invadat . . . . .* 137
- Sanguinis missio , temperantia , subaci-
da , & blande alvum moven-
tia vix quidpiam boni præ-
stant . . . . .* ibid. & 138
- Iterata sanguinis detractio , epispastica
fortiora , acida mineralia , an-
tiseptico - aromatica , & anti-
spasmodica non mediocri sunt
ægro levamini . . . . .* ibid.

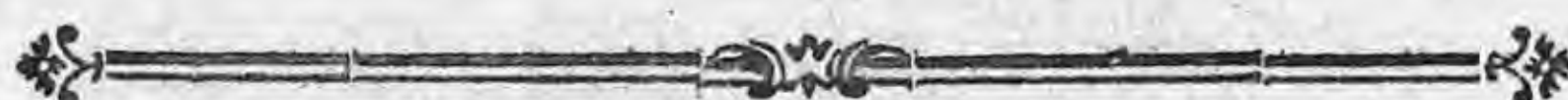

<i>Alvi fluxus criticus</i>	139
<i>Tinctura Chinæ chinæ Huxhamiano more data remedium est præ- sentaneum</i>	140

CONCLUSIO.

<i>In qua utilis subacidorum remedio- rum, & vesicantium usus, Corticis vero peruviani noxius confirmatur, Ducibus Clarissimis in arte Viris Taurinensibus, & Cuneensibus.</i>	143
<i>Devesicantibus in synochis putribus ani- madversio. Nota (*)</i>	147

<i>COROLLARIUM I.</i>	150
—— <i>II., & III.</i>	ibid.
—— <i>IV. V. VI.</i>	151
—— <i>VII., & VIII.</i>	152

D E

CHINA CHINA

IN SYNOCHIS PUTRIBUS

ANIMADVERSIONES.

PROLUSIO.

Uum remediorum vis, & opportunitas ex observationibus sæpius, iterumque ad rationis trutinam, experientiamque deductis eluceat, neque aliquod ex tot, ac numero pene infinitis adinveniri queat remedium, quod uni morbo constanter, perpetuoque medeatur; factum hinc est, ut vel illa, quæ specifica vocantur, suis oporteat circumscribere limitibus, neque hæc in morbis tantummodo natura dissimilibus, sed in ipsis quoque genio, & specie affinibus apposite a medico rationali caute, & summa cum prudentia præscribi debeant: quemadmodum enim ab horum circumspecto, & prudenti usu multorum pendet

A

ægro-

ægrotantium ut plurimum sanitas, ita non paucos, si cæco animo, aut falsa præconcepta opinione adhibeantur, in diuturnorum morborum, si non in chronicorum, aut mortis, periculum conjici nemo, credam, inficias ibit. *In medendo enim non sufficit*, inquit clarissimus Christianus Gottlieb Ludwig (1), *præsentia mala avertere, sed dispiciendum omnino est, an forte futura, quæ inde emergunt, pejora sint, quæ res nonnisi ex diligentiori morborum singularium dijudicatione patet.* Porro quum Chinæ chinæ usus amplissimus, & summe efficax a quamplurimis prædicetur in synochis putribus vulgo, sed improprie, putridis dictis, quin immo penes multos fere unicum, eximium, & tutissimum remedium sit, alii vero castigationem ferentes sententiam non tantam antisepticam virtutem ipsi tribuant; officia, & vitæ rationem, quæ reipublicæ debeo, negligere crediderim, si quas observationes colligere mihi datum fuit tum in Nosocomio Divi Johannis Baptistæ, ac Civitatis, tum in epidemicis Constitutionibus Taurinensi, Cuneensi, & Oppidi Strambini, passimque alibi, non communicavero. Opportunitas discendi, observandique plurima mihi fuit in Nosocomio, Ducibus clarissimis, omnique ex parte commendatissimis in Academiâ nostra Professoribus Archiatro IGNATIO SOMIS praxim legente, & NICOLAO BROVARDI Institutiones medicas docente. Neque sit, qui me credat hæc
me-

---

(1) *Advers. pract. vol. 1. part. 1. pag. 253.*

meditantem novitatis libidine ductum vanæ gloriæ litare, aut qui in re minus firma certum interponere audeam iudicium, vel assensum negare observationibus, quas in aureis clarissimorum virorum codicibus scriptas invenio; absit his contradicendi voluntas; id tantum mecum ipse constitui (neque rem minus gratam veritatis amatoribus me facturum spero), ut, quæ observaverim per longam satis exemplorum seriem, candide, & modeste referrem, quodque ferendum fuerit iudicium, id totum penes æquos rerum aestimatores relinquerem: quare gratissima, & consolationis plena res mihi erit, si quæ contexere datum fuit, minus invisa videbuntur Lectori benevolo, idque erit alias, si vitam, & vires largiri dignabitur D. O. M., colligendi observationes incitamento non mediocri: secus si fuerit, me quidpiam adhuc fecisse credam, dum alios in observando diligentiores ad veritatem in dies magis eruendam, firmandamque compulero. Jam vero, quemadmodum ordo, ut inquit Oratorum Princeps, memoriæ quamaxime confert, ita & Opellæ nostræ, quo clarius dicenda eluceant, perquam necessarium esse dijudicamus. Primum igitur pauca prælibabimus de cortice peruviano methodo analytica ab Auctoribus tentato: 2. ad genericam synochorum putrium contemplationem juxta observata nostra ingenue descendemus, necnon principaliora ipsarum conjuncta varia pro variis temporibus in examen vocabimus: ut 3. ex his inter se se collatis, & ad rationis trutinam,

adque auctoritatem, experientiamque deductis appareat, utrum in hoc pharmaco tanta resideat virtus, quanta passim a multis prædicatur adversus synochos putres, an potius pro demonstratione sufficiat, in hujus remedii usu suspenso pede, & circumspecto incedendum esse, neque tanta cum festinatione ad ipsum, ceu ad sacram anchoram confugiendum.

§. I.

CHinæ chinæ (*remedii generosi*, ut inquit præclaræ eruditionis vir Paulus Gottlieb Werlohf in lib. *de limitanda febris laude, & Censura corticis Peruviani*, quod *divinæ providentiæ munus* appellat, *quum nihil adhuc superpar natura, vel ars æmula exhibuerit*) principia scrutati Auctores pauca hæc tradunt: magnam scilicet terræ copiam in ipsa adinveniri substantiæ fixæ gummeo - resinosæ unitam, ex qua si leviter abradatur cortex (2), aromaticus prodit odor, saporque amarus subadstringens; etiam si, quod volatile est, exigua adeo quantitate sit, ut remedii virtus in id refundi nullo modo queat (3). Ex unciis quatuor cum dimidio hujusce corticis crasse contusi unciam unam obtinuit Stephanus Franciscus Geoffroy (4) puri phlegmatis acidī, quatuorque ejusdem intensi acidī, alkali urinosi signa exhibentis: ex his enim he-
lio-

---

(2) *Triller de Chin. chin. in Thesaur. medicament. pag. 215.*

(3) *Charteuser sect. 15. § 5.*

(4) *Mater. medic. part. 2. de Chin. chin. pag. 278.*

liotrōpii tinctura cærulea in rubrum vertebatur colorem, quemadmodum subrubro tangebatur charta cærulea: turbida evadebat ex hoc admixto acido, ac lactescens sublimati corrosivi solutio. Præter hæc quartam fere unciae partem olei crassioris axungiam porcina consistentia æmulantis eduxit, residuum erat terra, quæ per calcinationem ad albedinem tentata quidpiam salis fixi nonnihil falsi lixivii ope educendi præbebat. Non admodum diversa obtinere contigit Neumann, & Charteusero: de horum siquidem sententia nullo scatet oleo essentiali: empyreumaticum (5) enim est, quod nudi ignis vi, violentique in auras abigitur, dum destillatus cortex debito modo præparatur: hujus olei pondus juxta eximium Gasparem Neumann (6) ex uncia una corticis eductum vix drachmas duas æquat, dum liquidi spirituosi, & aquosi aciduli quantitas ad duas ascendit, fixique alkali ad scrupulos duos. A gummosa parte repetendum esse saporem Chinæ chinæ amarum, a resinosa stypticum austerum volunt memorati Auctores: quo vero ex principio pendeat virtus febrifuga, & quo nam agat modo, licet ingenui cum aliis multis fateantur se ignorare, experientia tamen, & analogia (7) freti affirmant, virtutis, qua gaudet remedium hoc, specificæ potiore partem sibi velle resinofum principium,

A 3

ceu

---

(5) *Charteuser loc. citat.*

(6) *In posthum. prælect. chemic.*

(7) *Vid. Baumè Elemens de pharmacie tom. 1. pag. 239. & sequentibus.*

ceu stypticitate præditum : conjecturam suam firmo stare talo opinantur , considerantes simplicem pulverem extracto actuosiore esse , magisque tutum. Quacumque enim arte præparetur extractum , numquam omnis in ipso resinæ quantitas obtinebitur : reliquum enim , sive , ut inquiunt Chimici , caput mortuum vi adhuc pollet fugandi febres : id prudentiores viri jamdudum noverunt , nostrisque temporibus omnes illi , qui differentiam hanc probe callentes tuto ægrorum saluti consulere volunt , quotiescumque de febribus perniciosis , periodicis nervorum anomaliis , aliisque hujusce farinæ morbis agitur : his enim in casibus substantiam extracto anteponendam fore nemo sanus negabit.

§. 2.

PAUCIS his de Chinæ chinæ principiis delibatis , ad genericam synochi putris contemplationem descendamus. Hujusce febris nomine illam intelligimus , in qua præter accessiones sine intermissione , & dolores graves (8) , urgentes , humores a naturali statu declinantes ad alkalinam indolem vergunt : sive hæc , ut inquit immortalis Hermannus Boerhaave Commentator Gerardus Vanswieten (9) , a febre ipsa , sive ab aliis ante apparitionem febris originem traxerit : febrem hanc alii ex acri fortasse urina , & foetida decepti , ex alvi fœcibus olidiffi-

---

(8) *Celsus lib. 3. cap. 2.*

(9) *Boerhaave aphor. 563. , ejusque cl. Comment. tom. 2. pag. 420.*

olidissimis, graveolentibus fudoribus putridam improprie (10) vocant. Causam proximam hujusce febris ex effectibus, quos per observationes detegere datum fuit, aperte constitit, in humorum lentore consistere insolitæ, ut jamdudum a summis viris (11) notatum fuit, acrimoniæ juncto, ex quibus illud fluidarum partium vitium, quo ad phlogisticam, vel putrescentem indolem disponuntur, deducebamus juxta doctissimi Pringle ratiocinationes, & observata (12). A priori namque causam hanc proximam velle prosequi, quotiescumque agitur de morbis epidemicis, neque id exigit provincia nostra, nec onus par viribus est, quum, testibus eximiis viris (13), omnes, quas de natura, specialique morborum epidemicorum indole multi protulere, rationes theoreticæ tantum sint altissimis obvolutæ tenebris, erroribusque obnoxia, & adhuc dum solida, accuratissima desiderentur observata, ex quibus constet, quodnam sensibile vitium sex rerum non naturalium his occasionem præbuerit. *Morbi enim*, inquit immortalis Hippocrates (14), *de repente non accidunt hominibus, sed paullatim, collecta materia*

A 4

teria

---

(10) Vid. Galen. meth. med. lib. 9. cap. 3. pag. 204. Charter. tom. 10., Scardonam.

(11) Galen. de intern. affect. .... meth. med. lib. 9. cap. 5., Boerhaave aphor. 730., ejusq. Commentator.

(12) Osservazioni sopra le malattie d' armata tradotte dal chiarissimo Francesco Serao.

(13) Thom. Sydenham, Frideric. Hoffmannus, Herman. Boerhaave.

(14) De diæta lib. 1.

teria morbifica, se produnt: & alibi (15): morbi partim ex vivendi ratione, partim etiam ex spiritu, quem vivendo trahimus, proveniunt. Hinc veneranda antiquitate probatum est, universaque medentium schola (16), & perpetua observatione confirmatum, morbos epidemicos ex insolitis, perturbatisque temporum vicissitudinibus suscitari juxta laudati medicinae parentis verba inquietis (17): morbi tales erunt, qualia fuerint & tempora: etiam si negari nequeat, vim Universi absque patientis aptitudine agere non posse. Oportet enim, inquit Galenus (18), in omni causarum genere diligenter advertere, ex qua maxime potentia aegrotare contingat, deinde corporum dispositiones, tam quæ eidem consentiunt, quam quæ adversantur, considerare. Quam ob rem silentio pressa causarum universalium consideratione, quicumque fuerit harum in corpora agendi modus, quid a naturali statu alienum

---

(15) *De natura homin.*

(16) *Zacut. Lusitan. de medicament. principum historia lib. 4. histor. 49., quæst. 47., Isbrand. Dicemberbroeck de peste lib. 1. cap. 8. pag. 18., Joh. Jacop. Valdschmitt oper. medic. pract. tom. 2. disput. 38. pag. 323., Daniel Sennert. institut. medic. lib. 2. part. 2. cap. 12., & de febr. lib. 4. cap. 2. pag. 796., Bernard. Ramazzin. de constit. ann. 1690. §. 22., Johannes Pringle lib. citat. part. 1. cap. 1., part. 2. cap. 2., S. A. D. Tissot dissert. de febr. bilios., Huxham. dissert. exhibens observationes quasdam circa constit. epid. ann. 1750. §. 9., Thomas Sydenham de morb. epidem.*

(17) *De humoribus.*

(18) *De different. febr. lib. 1. cap. 4.*

num in fluidis, solidisque partibus ægrotantium synocho putri laborantium generatim animadvertere datum fuerit, considerabimus.

§. 3.

DUp lex lentoris genus ab aliis jam notatum (19) nos observavimus cum in synocho putri sporadica, tum in epidemica, quæ Civitatem Cuneensem, ejusque agrum universum grassata est anno 1775. a mense Januario ad finem circiter sequentis anni; tum in epidemica Taurinensi annis 1776., & 1777.: demum in illa, quam oppidum Strambini miserrime adfligentem vidimus una cum JOHANNE ANTONIO COSTA carcerum publicorum Medico primario, collega amantissimo, & practico nostra in Metropoli commendatissimo (*). In aliis enim a materie phlogi-

---

(19) *Hermann. Boerhaave, Gerard Van swieten, aliique.*

(*) Quispiam fortasse hic loci quæstionem nobis movebit, utrum hæc febres merito epidemicæ dici potuerint: huic pro responsione satis erunt, ni fallimur, aurea immortalis Hippocratis verba inquiringis (de natura hominis pag. 228.): *Morbi partim ex vivendi ratione, partim etiam ex spiritu, quem vivendo trahimus, proveniunt: at utrumque hac ratione discernes. Ubi complures uno morbo eadem tempestate vexantur, in id, quod maxime commune est, quoque omnes utimur, potissimum rejicienda causa est: id autem est, quod inspirando trahimus: quod enim vivendi cujusque nostrum ratio in causa non sit, tam liquido constat, cum morbus omnes continenter attingat & juvenes, & senes, & mulieres, & viros, perindeque temulentos, & abstemios, tum eos, qui maza, quam qui pane victitant, & eos, qui paucis exercitationibus utuntur: hæc Hippocrates: Morbi alicujus*

gistico - rheumatica initio morbi putrescentem superante pendebat; vix in aliis signa conspiciiebantur a primis morbi exordiis, quæ lentoris causam *diathesi* inflammatoriæ tribuendam esse sua-

---

nomen est epidemum, ait Galenus (*in 3. epidem. Hipp. comment. 3. §. 20.*), *sed qui multis in uno loco fiat, hic epidemus appellatur*: Hinc Thomas Sydenham (*observ. med. circa morb. acut. histor., & curat. sect. 1. cap. 1. pag. 36.*, Franciscus Boissier de Sauvages *nosolog. method. morb. class. 3. §. 239. 240. 241.*) illas tantummodo febres epidemicas dicendas esse contenderunt, quæ ab occulta quadam, & inexplicabili aëris perturbatione suam trahunt originem. Porro quod ita contigerit in memorata triplici constitutione, experientissimos testes provoco Medicos Taurinenses, clarissimum laudatum JOHANNEM ANTONIUM COSTA, & præclarissimos Medicos Cuneenses: licet enim admitamus discrimen, quod penes epidemiarum scriptores legimus (Thom. Sydenham *lib. cit. sect. 1. cap. 2. pag. 37.*, Joh. Nicol. Pechlinus *observat. physico-med. lib. 2. obs. 37. pag. 242.*, Joh. Arbuthnot *spec. adfectuum aeris in corpus human.*, Albert Haller *coll. med. pract. tom. 5. pag. 251.*, Georg. Horstius *observat. medicinal. tom. 1. lib. 1. obs. 29. pag. 55. tom. 2. lib. 2. obs. 28. pag. 180.*, aliique multi) passim nempe adnotasse signa, quibus modo in suspicionem febris ardentis prima fronte induceremur, ut observavimus in Nosocomio, perque Civitatem, sæviente febre Taurinensi, aut febris simpliciter verminosæ, uti vidimus Strambini, aut legitimæ febris inflammatoriæ initio hyemis, hacque provecta, vel tertianæ legitimæ, quandoque perniciosæ autumnali tempore, uti contigit in constitutione Cuneensi; fatendum tamen est, has omnes febres maturius, tardius, persona deposita, genium synochorum putrium manifestasse in omnibus, quotquot decubuere, absque ullo sexus, ætatis, temperamenti, cælique constitutionis,

suaderent; quandoque argumenta non æquivoca tenacitatis ab utroque principio natæ deprehendimus. Licet vero hæc lentoris discrimina obvia forent, collectio tamen omnium conjunctorum dili-

---

& positus discrimine: id experientia ob oculos medentium posuit ita, ut pleno illustrium Medicorum Cuneensium suffragio, cum quibus, ex honorificentissima Provincia mihi demandata ab Excellentissimo Sanitatis Magistratu consilia ineundi gratia per tres hebdomadas agendum fuit, multoties coram Civitatis Decurionibus, (nulla Pringlianæ quæstionis de natura lentoris inflammatorii mentione habita, vid. *Offervazioni sopra le malattie d'armata mem. 7. pag. 284.*, uti & *Valcarengi med. rational. sect. 3. cap. 2. §. 306.*) hæc decreta fuerint: 1. grassantem febrem vere esse epidemicam: 2. licet febres in numerosis ægrotantibus naturam inflammatoriam ostenderent initio morbi cum peculiari alicujus corporis partis mutatione, cautissimam tamen habendam esse rationem in remediorum delectu, potissimumque sanguinis missionis, ne hæc fortasse præcipitanter, & præter modum adhibita ferociori silentis adhuc putrescentis miasmatis, licet in orbem acti cum reliquis humoribus, evolutioni faveret: 3. consequenter hujusce morbose fomitis, ceu proteiformium mutationum causæ præcipuæ quantitate (uti notat *Carolus Piso selectior. observat.*, & *consil. de morb., affectibusque præter naturam ab aqua, seu colluvie serosa, & diluvie ortis*), qualitateque probe consideratis, curandi methodum ea ordiendam lege, ut remedia, quæ indicata videbantur corrigendo principio rheumatico, aut emendandæ cuilibet alteri humorum *crasi*, prudenti manu adhiberentur, ne justo fortasse religiosior ad hæc attentio foret, nulla ad ea, quæ communi causæ opponerentur, attemperantia nimium, demulcentia, aperientia subacida, aut habito morbi, ægrique conditionis respectu, antiseptica le-

diligens, & accurata evicit, lentori inflammatorio prævalere septicum miasma in omnibus fere ægrotantibus. Hinc certa, ni fallimur, deduci potest ratio tristium effectuum, quos passim notatos legimus (20), ubi a temperata, & circumspecta methodo mittendi sanguinis, lentorem phlogisticum attenuandi scopo, recessimus; licet anteactum vitæ genus, causæ occasionales, eductus sanguis, arteriarum motus hanc suaderent: lentorem siquidem a defectu, vel inertia motus vitalis ortum vidimus, qui, ut inquit Christianus Gottlieb Ludwig (21), non poterat non *stasim* lethalem in vicinia venarum, & arteriarum inflammationi similem inducere, & mortem accelerare.

§. 4.

---

viter aromatica: 4. demum juxta variam causarum prædisponentium, & occasionalium rationem, proque circumstantiarum varietate, majori scilicet, minorive causæ morbificæ intensitate, symptomatum vehementia, diversisque temperamentis ab hisce consiliis recedendum esse ea prudentia, quæ clinici lateribus hæerere semper debet, & a qua si quispiam defleat, facillime errabit, quum justa sit regula, rerumque omnium, ut inquit Plato, moderatrix. Sunt enim certi denique fines, quos ultra, citraque nequit consistere medicina rationalis.

(20) Guil. Ballonius *epidemior., & ephemerid. lib. 1.*, Zacut. Lusitanus *Praxis historiar. lib. 4. cap. 15. pag. 548.*, & passim alibi, Tissot *de febr. bilios. Lausan.*, Lazarus Riverius *praxis Medic.*, Petrus Salius *diversus de febr. pestil.*, Joh. Gothofr. Salzmann *histor. purpuræ miliaris albæ argenter. infestantis*, Theodor. Angelutius *de natura, & curat. febris malignæ.*

(21) *Advers. Medico-Practic. de stasi sanguinis in venis inflammationem mentiente vol. 1. part. 1. cap. 7. pag. 185.*

§. 4.

JAM vero conjuncta enarraturis notare liceat, hæc pro majori, minorive phlogistici principii, & putrescentis miscela, proque alterutrius vi prævalente diversa variis febris temporibus observata fuisse: generatim initio morbi pulsus erant celeres, admodum frequentes, inæquales, tactui non ita facile cedentes; tensa facies, calor digitos quasi pungens, & ab aliis febribus prorsus dissimilis, quum morderet, ut inquit Galenus (22), tactum, veluti fumus oculos, & nares: respiratio gravis, & anxia ægros fatigabat: urinæ, ceu optimum, notante Galeno (23), mutatæ humorum conditionis indicium, rubræ, turbidæ, ut plurimum tenues, & paucæ notabantur. Sitis erat inexplebilis; addamus ingentem totius corporis gravedinem, modo acutos, modo obtusos capitis dolores, & notabilem per totum habitum sensationem dolorem facientem; profecto ex his, ni fallimur, deduci satis commode potest lentor, si ad ea, quæ de causis caloris febrilis habet Gerardus Vanswietten, attendamus (24). Ingentem enim attritum, & magnum calorem nasci ex orto per ultimas vasorum angustias lentescenti humori obstaculo omnes concedunt, quemadmodum

---

(22) *De febr. differ. lib. 1. cap. 9., Charter. tom. 7. pag. 185.*

(23) *De Crisibus.*

(24) *De caus. lentor., vid. quoque Franciscum Boissier de Sauvages Nosol. method.*

modum ex sanguine per extrema vasorum nullo modo, vel difficile saltem transeunte inæqualis pulsus, & difficilis respirationis causa communis peti potest (25). A lentore namque *stases* ubique fieri, sanguinem, ceterosque humores crassescere, cuilibet notum est. Id palam facit eductus sanguis: dummodo lentorem diuturnum excipiamus, qui solutionem inducit in humoribus, quemadmodum ex signis mox tradendis in synocho putri contingere patebit, licet huic suscitandæ lentor inflammatorius adjuncta causa extiterit: an bilis picea, quam initio febris per inferiora copiosissimam egerebant ægri, alio ex fonte repeti debet? Cur infaustus purgantium drastikorum, aut fortiorum cardiacorum, vel sudoriferorum usus, ceu subtiliorem humorum partem vi exprimentium? Hunc sane tympanites, ac pedissequa sæpesæpius cruoris *stasis* in intestinorum venis inflammationi similis (26) ob viscidos ibidem congestos superstites humores centies ob oculos posuere.

§. 5.

ENarratis modo signis humorum spissitudinem initio febris arguentibus, addamus oportet illa, ex quibus acris corrupti fomitis indole, ut verbis utamur celeberrimorum in arte luminum (27), acutiore, sæpe prorsus singulari præditi præsentia certo deducebatur, progrediente

---

(25) *Van-swietten loc. mox. cit.*

(26) *Ludwig. lib. cit.*

(27) *Loc. cit.*

diente febre, notavimusque ne dum ab hoc lentoris focio produci febrem; sed & hunc magis, minusque evolvi, atque exasperari pro majori, vel minori febris impetu. Porro hujusce singularis acredinis signa haud dubia erant tussis ficca, molestissima, universi corporis tremores dolorem facientes, imbecillitas, crurumque, ac manuum omnimoda impotentia: urinæ primum ex humorum *stasi* turbidæ, & rufæ brevissimo temporis spatio ad aqueam modo, & crySTALLINAM naturam accedebant, modo feri lactis colorem perfecte æmulabantur: frequentissima erat dysuria, aut stranguria; nunc copiosissimo sudore diffuebat cutis, nunc erat aridissima: vix referri potest, quot ex hujusmodi singulari acrimonia notarentur pulsuum mutationes, quam sæpe turbaretur respiratio. Subsultus tendinum frequentissimi erant, modo convulsiva, brevi stertorosa evadebat respiratio. Pulsus, ut inquirunt practici, *irritationis*, uno die percipiebantur, vix hoc elapso tardi, nullumque stimuli præbebant indicium: eodem die inæquales, aut intermittentes, aut confusi, quandoque molles, alias tensione a chorda tympani vix abludentes manu feriebant: verbo innumeræ erant, quas mobilissimum hoc acre principium gignebat intra nycthemeri spatium, proteiformes mutationes. At crescente morbo sæviebant omnia in dies magis, debillimi evadebant pulsus, celeres, creberrimi, aut dimidiati: facta ad caput, vel pectus, fatiscentibus ob vasorum atoniam ex prægressis irritamentis ortam moderatis evacua-

tio-

tionibus, morboſi humoris *metaſtaſi*, vel altius hoc in abdominis viſceribus impacto, ſopor, lethargus, tympanites, ſtertoroſa reſpiratio premebant infirmos. Ad ſummum tandem eveſta gradum humorum corruptio in univerſalem atoniam ægros conjiciebat: alii ex hac in hæmorrhagias variis de corpore viis periculoſiſſimas labebantur, in multis numeroſiſſimæ efflorescebant petechiæ: hoc in rerum ſtatu ad duos, treſve dies excurrebat diriffimus morbus, cui mortiferæ convulſiones, ut numeroſis conſtitit obſervatis, finem imponebant: acutiorem ſane, proriſ ſingularem eſſe cauſam proximam ſynochorum putrium jam ſatis, ni fallimur, ex hiſce conſtat, magiſque adhuc, ſi analogiam conſulamur, evidens erit (28).

§. 6.

---

(28) Acre varioloſum, morbilloſum propria efficacia ſanguinem inſpiſſare, veram in humoribus inducere phlogiſticam denſitatem, nemini vel leviter in arte verſato novum erit: & ubi in peſſimis variolis, aut male moratis morbillis ſymptomata obſervantur, quæ humores, ceu venenata vi fuſos reddunt, veneno alterius generis indole, ut inquiunt, *corruptoria* agenti nullis antea ſenſibus detegendo tribui jure poſſe non improbabilis eſt conjectura celeberrimi, & in artis illuſtratione feliciffimi DOMINICI COTUNNII præſentis ævi decoris, & ornamenti; (*de ſedib. variolar. pag. 157. & ſeq.*), ſuffragante experientia: Num vero, inquit, quæ variolæ hac corruptoria indole ſunt infames, veneno ipſi varioloſo eam ſortem unice debeant, an alterius generis veneni admiſſioni, difficile dictu eſt: ſed tamen in hoc corruptorium genus variolarum multis exemplis eos maxime vidi incidiffe, qui capillo erant ruſo: non improbabilis in iis conjectura ad id valuiſſe bilis

§. 6.

JAm vero hisce prælibatis, utrum utilis esse possit, & sano ratiocinandi modo consentaneus Chinæ chinæ usus in hisce febribus, considerandum venit. Porro vel communiores omnium fere ægriitudinum juxta mentem immortalis Sydenham, omniumque sapientissimorum in Medicina

---

flavæ redundantiam, & sanguinem ex eo ad putredinem singularem proniorem: nam flavedinem capillorum a bile flava, quæ facilius putrescit, fieri dixit Hippocrates: ceterum non unam ob causam persuasum mihi est, veneni variolosi generatim indolem esse unam, cui si sanæ hominis naturæ vires succurrant, non ea effectus alios edere possit, quam quos simplex edat inflammatio . . . . Nam si semina in iis forte lateant gangrænosa, quidni efferantur variolosi veneni additione? Principium igitur acre septicum ceu causa proxima synochorum putrium adeo discrepat a veneno varioloso, & morbilloso, ut hi morbi, quotiescumque viget constitutio epidemica febrium aut putrium synochorum, aut malignarum, vel petechialium, tristem ut plurimum fortiantur exitum, teste experientia, non aliam certe ob causam, quam ob prævalidi miasmatis cum varioloso, aut morbilloso mixtionem: addi potest, in his morbis gangrænosum humorum statum, ceu inflammationis exitum esse posse, quemadmodum laudatus Vir sentit, quod in synocho putri nequit affirmari, cujus causa proxima ab illa veram inflammationem faciente omnimode differt. Inter morbos ab acrimonia ortos adnumerari possunt scabies, & scorbutus: quorum vis qualis, quantaque sit in corpus humanum, cuilibet nota est: affirmari tamen jure, ni fallimur, potest, morbos hosce nullimode æquiparandos esse cum singulari vi, & pernicie, qua agit in corpora miasma septicum: nulla enim a scabie oritur febris; hæc a principio septico vehementissima; paul-

dicina Luminum causæ occasionales præcessere, uti intempestiva vestium mutatio, vel insolitum frigus, aut hujus, calorisque, aut ventorum frequentes vicissitudines; vel absque harum concursu sui evolutionem tentavit causa proxima harumce febrium. Si primum, lentor rheumaticus
pu-

---

latim fit scabiei evolutio absque functionum alteratione; subita e contrario explosio est acris septici, & quam ocysime vitales alterat, pessumdat functiones naturales, & animales; modus tandem, quo venena hæc suscipiuntur, & diversa curandi methodus, quam expostulant, discrimen in propatulo ponunt. Ad scorbuticum virus si attendamus, experientia ipsa edocemur, ab hoc, si recens fuerit, glandularum mesenterii lympham inspissari, synoviam genuum, sebum cryptarum cutis in tibiis; si vetus, cruorem dissolvi, huncque nigrum, atramenti instar, evadere: & licet corporis, animique defectus sit, sensum, & appetitum ciborum bene se habere: at septicum virus sive recenter susceptum, sive ab aliquo tempore jam latens in corpore, ubi suæ spontis est nulla irretitum contraria causa, sensus hebetat, proffernit, appetitum delet, liquida omnia, præcipueque sanguinem ita solvit, ut loturæ carnis, non atramenti colorem æmuletur: animæ functionibus, quod ad judicium, & cognitionem, ut inquit Franciscus Boissier de Sauvages *Nosol. method. tom. 2. de scorb. pag. 564.*, quantum officiat, non solum hebetudines illorum, quibus imminet synochus putris, aut eorum, qui hanc feliciter superarunt, etsi jam multum temporis lapsum fuerit, sed deliria ad dies, ad hebdomadas protracta, furente, aut jam declinante morbo, satis, superque demonstrant. Quid si addamus, lentam admodum esse in corpora vim acris scorbutici, celerrimam putrescentis? Hoc intra biduum, & citius adhuc indole venenata humores fundere, eas potissimum partes, ex quibus vis vitæ coalescit, pessumdare, & lethali-

putrescentis focius in causa erit; secus principium mere septicum fons erit, & origo lentoris. Porro quaecumque fuerit evolutionis causa, sana ratio principiis theoreticis innixa, ni fallimur, & auctoritas, teste rerum magistra experientia, evincunt, haud prosperum esse posse corticis peruviani usum. Et sane omnes fatentur uno ore Physiologi, si quacumque de causa acrium particularum ab humoribus sanis impediatur se-

B 2

pa-

---

convulsionibus extemplo natis ansam præbere res est quotidianis firmata observationibus: ex adverso scorbutus lenta sui præbet indicia, per menses eundo vires acquirit, per annos torquet, antequam lethalem humorum solutionem inducat. Ex ipsa tandem actione, qua in singulos, & universos nervos agit septicum miasma, dum mole parva maximas, singularique modo subitas in corpore excitat turbas, manifestum videtur. Neque sit, qui petat a nobis rationem a priori, cur nempe sola ut plurimum genua viri scorbutico jam evoluto tententur, soli tendines flexorum tibiæ, non aliarum partium, contracturis laborent, uti sentit modo laudatus celeberrimus auctor: singula e contrario, & omnia corporis puncta nunc obtusis, nunc acutissimis doloribus ex principio septico natis & ante, & post febrim, hacque præfente adfligantur: primo enim respondebimus, rationem hanc nos æque ignorare, atque illam, cur nempe gingivæ in scorbuto putrescant, immune palato: cur hydrophobum virus fauces præ aliis corporis partibus intentet: cur acre rachiticum articulationes; extrema corporis podagricum: deinde si quidpiam fari licet, affirmabimus, præeunte gravissimo laudato viro de Sauvages, quemadmodum multorum remediorum, ita & acrium principiorum affinitatem quamdam esse posse cum gravitate specifica partium determinatarum.

paratio, & separatorum libera de corpore expulsio, illam in sanguine nasci labem, quæ humores ad *stasim* inducit, quæque pro varietate causarum cum prædisponentium, tum occasionalium variis morbis originem præbet. Inter hos adnumerantur illi, qui rheumatici, & inflammatorii dicuntur: jam vero in his ea notantur conjuncta, quæ non solum humorum lentorem evidentem faciunt, sed vitæ vires ab hoc depresso, vasorumque robur imminutum significant. Porro certum est, hanc œconomiae animalis alterationem eo magis, magisque perfundatam iri, si remedia, quæ lentori minime opponuntur, adhibeantur, puta tonica, & subadstringentia: sub horum namque usu arctari magis solida, densitatem fluidorum adaugeri satis superque testantur præfocationes, ubi ad pectus, vel præcordia *metastasim* humor facit; deliria, sopores, quandoque apoplexia, si caput impetat, aut chronicæ arthritides, vel insuperabilis quandoque ischias aut postica, aut antica, prout corporis peripheriam, aut aliquam tantum partem obsederit. Jam vero quum Chinæ chinæ virtutem tonicam subadstringentem analysis (§. 1.) comprobet, nemo prudens innocuam hanc affirmabit in synochis putribus, quarum causa proxima, initio potissimum, & incremento, humoris rheumatici, aut phlogistici particeps sæpissime observatur. Id enim ab effectibus non solum, sed a causis, quæ sæpenumero fomitis putredini obnoxii evolutioni præbent occasionem, deduci commodè potest: licet enim

mor-

morborum semina, e quibus originem trahunt epidemicæ febres, a Vi Universi juxta Hippocratem, aut Vi Majori, si cum Plinio loqui velimus, pendeant, veneranda tamen antiquitas, hujusque ævi celeberrimi scriptores notant, horumce feminum jam ab aliquo tempore in corporibus latitantium explosionem a perturbato insensili cutis halitu determinari: (non neglecta illorum opinione affirmantium, si de sporadicis sermo fiat, sufficere ad has in actum ducendas animi pathemata, aut malam vivendi rationem). Re enim vera cur vere, aut autumno, non æstate, aut sæviante borea ut plurimum scenam ludere incipiunt morbi epidemici, aut frequentiores observantur sporadici? Cur in regionibus ventorum frequentia admodum exagitatis sæviunt magis, licet hæ puro gaudeant aëre, & saluberrimo? Non aliam certe veritati magis consentaneam cum illustribus viris (29) causam exposituri credimus illa, quæ indolem humoribus rheumaticam conciliare ob varias aëris oppositas vicissitudines apta est: hæc adventitia liquidorum *diathesis* ab aëris varietate nata universum corpus hebetat gravidine quadam, vasa præcipue debilitat, & miasma septicum lentis irretitum humoribus eo usque sopitum in corporibus detinet, donec opportuno tempore, vere scilicet, quo torpidæ naturæ vires a prægressa hyeme exsuscitatae, quidquid morbificum est, in actum deducere

B 3

ni-

---

(29) *Epidemia di Firenze l'anno 1767.*

nituntur, vel accedente autumnno, quo denuo lentiores fiunt ex imminuto insensili cutis halitu: *Febres curandi methodus*, inquit celeberrimus Sydenham (30), *non per rationem, sed per experientiam innotescit*. Hæc sane a longa annorum serie, exque principiis a ratione depromptis suffulta docet in affectionibus rheumaticis nil magis noxium, deterius nihil adinveniri remediis coërcentibus tonicis, ceu densitatem humorum in dies magis adaugentibus; inter quæ jure, & merito collocandam esse Chinam chinam cum a priori, tum a posteriori demonstrari commode potest. *Illi*, inquit mox laudatus Medicinæ genius (31), *qui longum, & repetitum corticis Peruviani usum experti sunt, rheumatismo dicto scorbutico obnoxii sunt: dolores enim hanc, illamve partem obsidentes, fugaces admodum per corporis peripheriam mitescunt, ab externis se proripientes partibus internas impetunt, ita ægrum alternatim divexant, donec fixam naïti sedem diuturnitati longæ adinstar mor-*

---

(30) *De morbis epidem.* Neque sit, qui tanti viri verba in pravum sensum detorquere audeat, ac si Empyricæ scholæ addictus nihili rationem fecerit in Arte Medica: illam siquidem ipsius lateribus perpetuo infedisse testantur solida, & cedro digna, quæ posteritati reliquit, monumenta. Id in medentium animos insinuare contendit, non cursim, non semel remedium vim, & opportunitatem experiundam fore, sed hanc, ut bene detecta firmo stare possit talo, ad rationis trutinam, & experientiam longa, & constanti observatione confirmatam vocandam esse.

(31) *De rheumatismo.*

morborem, qui vel maxime chronici habentur, fomitem præbeant. Mehercle hujusce mutationis causa cuilibet nota erit consideranti, ex diuturno remedii usu, ceu coërcentis pharmaci, lentorem rheumaticum eo adauctum iri, ut, impedita vasorum actione ob multiplices ubique natas liquidorum circulationi resistentias, necessario figatur humor, & secundarius prodeat morbus aut curatu perquam difficilis, vel quamlibet, quod usu venit, artem eludens. Nec difficile rationem assequemur quartanæ febris in arthritidem mutationis, & in hanc quandoque cum arenulis (32) ex assumpto cortice, dummodo hujus agendi modum, & indolem humoris quartanam gignentis perpendamus. Quartanarum enim fomitem antiquitas (33) statuit in lenta, glutinosa, ac fere picea bile, quæ longe difficilius subigi potest, & expelli, quam bilis flava, cui tertianarum originem tribuit; hinc ea remedia, quæ glutinosiorem reddere valent proximam febris causam, & hujus difficiliorem procurare emendationem, aut convenientem de corpore expulsionem, ceu noxia vitanda sunt, uti est China china: nec alio a fonte repeti debent tristes effectus, quos edit febrifugum istud in podagricis, arthriticis affectionibus, verbo in illis omnibus morbis, quorum causa in lentore

B 4

hu-

---

(32) Sydenham, Vanswiect., Morgagnus, Riverius, aliique.

(33) Galenus meth. medend. ad Gaucon. lib. 1. cap. 9. Charter. tom. 10. pag. 352.

humorum, ac visciditate posita est; dictorum confirmationem suppetit numquam satis attenta Bernardini Ramazzini observatio de generali usu Chinæ chinæ (34): longa enim, & non interrupta diligentia confirmavit meritissimus auctor, in calidis, & siccis anni constitutionibus prosperos sortiri effectus remedium in febribus periodicis, non ita si frigida fuerit, & humida anni tempestas. Profecto, durante frigida, udaeque anni temperie imminui per cutis poros insensilem perspirationem, acribus proinde, tenacibusque humoribus corpora obrui, verbo lentorem nasci neminem fugit: hinc sponte fluit, hoc in rerum statu, quæ tónica sunt, & subadstringentia, uti est China china, inopportuna esse, ceu remedia, quæ ne dum corrigere valent a naturali statu aliena, sed ab hoc ea magis deflectere faciunt, quum humorum lentorem in dies magis adaugeant.

§. 7.

INter symptomata synochos putres comitantia urinæ notatæ sunt (§. 5.) turbidæ, ut plurimum tenues, & paucae, sitis inextinguibilis, totius corporis gravedo, modo acuti, modo obtusi capitis dolores, & notabilis per totum corporis habitum sensatio dolorem faciens: conjuncta ergo hæc, vel a principio rheumatico, phlogistico derivanda erunt, vel ab humore corruptioni obnoxio: si primum, jam satis colligi

ligi posse videtur ex superioribus, utrum rationalis, utilis esse queat usus febrifugi, si alterum, ecquis Hippocraticæ medicinæ præceptis vel leviter imbutus hoc commendabit? Et sane perquam evidens est ex hisce conjunctis, tum ex facie prætumida, ac livido colore picta, ex manuum torpore, ac tremore, ex molestissima tussi, calore acerrimo, difficili respiratione, lentor acrimoniæ junctus, ex quo viribus naturæ obrutis, motus circulatim imminuitur, intestinus augetur, hincque ubique natæ ex successiva acrium principiorum evolutione irritationes ad *stasim* liquida disponunt: Jam vero ad ea confugere, quæ & lentiores humorum circuitum motus figendo, & languidiorem vasorum oscillationem reddunt, prudentis ne Medici erit, & rationalis? Certum, exploratumque est apud omnes practicos, si lentore peccant humores, solidæque partes, præcipue vasa, rigiditate, ac irritabilitate nimia, iis pugnandum fore remediis, quæ & illis debitum fluorem, his opportunam laxitatem, motusque pacatos conciliare valeant: his enim dum fit satis indicationibus, motus intestinus quodammodo compescitur, & nimius, qui ab hoc pendet, æstus moderatur: hinc unanimi consensu a sanioribus laudantur, habita, uti decet, ætatis, sexus, temperamenti, & idiosyncrasiae ratione, prudentes sanguinis missiones, blanda attenuantia, & temperantia, tum ea, quæ speciatim liquidorum acredinem demulceant, ne, hac in die magis adaucta, ulterior fiat humorum ab indole naturali recessus,

recessus, ex quo non infrequenter, fatiscentibus naturæ viribus, nascuntur lethales *metastases* vel ad caput, vel pectus, vel abdominis cavum. His porro dotibus haud præditam esse Chinam chinam, patet ex iis, quibus constat, principiis tonicis, & subadstringentibus: utrum hæc in lentore humorum, in vasorum rigiditate, ac tensione, ubi materies corpus obruit, conveniant, æquis rerum æstimatoribus dijudicandum relinquimus; sufficiat notare febres illas periodicas, quæ licet legitimæ fuerint, in continuas tamen abire indebito, & nimis protracto usu Chinæ chinæ tractatas, quotiescumque caco-chymia in primis viis, aut in universo corpore signa se se offerunt, aut veræ, vel apparentis plethoræ: nisi enim corpus, uti decet, per convenientiorem locum a nimia materia primum liberetur, & quæ per sanguineas oberant vias a naturali statu aliena, opportunis remediis vel corrigantur, vel ad debitas secretiones, excretionesque disponantur, frequens observatio docet, non solum has febres minime fugari a coercente pharmaco, sed, altius impacta in visceribus materia morbifica, obstructions nasci, hæcticam, asthma, anasarcam, aliosque varios pro varia, quam occupaverit, corporis parte morbos secundarios curatu perquam difficiles. Ergo si momenta sunt, quæ Chinæ chinæ usum proscribunt a corporibus caco-chymis, licet periodica febre laborantibus, quanto potiora ea fatebimur in synochis putribus, siue genius febris consideretur, siue perpen-

perpendamus quantitatem, qualitatemque proximæ hujus febris causæ.

§. 8.

ETiam si vero hæc ita se habere nobis videantur, sunt tamen qui regerunt, Chinam chinam saltem admitti debere, posteaquam redundans primarum viarum materies evacuata fuerit, & debitæ sanguinis missiones, nec non diluentia, & temperantia lentorem humorum, perturbatumque magna ex parte circuitum emendaverint; inquiunt enim, necessum esse iis remediis (ut rationalis dici possit curandi methodus), quæ non solum naturam adjuvent in extranei emendatione, aut educatione, sed vires vitæ validas, quoad fieri possit, servant, quum ea sit harumce febrium indoles, ut ægros conijciant in debilitatem non raro periculi plenam: quam ob rem pro China china, ceu roborante, & prophylactico remedio acerrime pugnant in incremento, statu, & declinatione febris. Nostri igitur interest hæc tempora percurrere, tum perpendere, utrum horum alterutri, ratione duce, competat remedium. Ad incrementum quod attinet, affirmari posse videtur, nullimode convenire. Lex enim est ab omnibus recepta, eo tendere debere omnem curantis operam, ut quod stimulo, vel coagulo febrim producit, ac sustinet, per febrim ipsam sic mutetur, ut minus noceat, & aptum evadat, ut debito tempore expelli possit: coctio nempe, sive ut faniores volunt, maturatio obtineatur: quæ,

quæ, ut fiat, optimorum Medicorum consensus, & observatio quotidiana docent, febrem, ceu maturationis causam, iusto retinendam esse moderamine, ne nimio hujus impetu tenerrima vasorum stamina destruantur, vel denso infarciantur liquido veræ, aut nothæ inflammationis pedissequæ causa frequentissima, aut nimium, & intempestive refractis motibus febrilibus, torpeat vasorum actio, atque ita subactio materiæ morbosæ vel nullæ, vel imperfecta contingat, succedentibus varii generis morbis secundariis. Porro in incremento febris cruditatis, ut inquiunt, signa manifestissima sunt, nullaque fibrarum mollities ad pepasum requisita apparet, & ex conjunctorum majori sævitie nullam adhuc alterantium ope obtentam esse humorum, si cum Dureto (35) loquamur, *mitificationem*, aut cum Gorræo (36), *maturationem* conjicere quisque potest. Si igitur ad perfectam morbi judicationem subactio requiritur causæ morbum facientis, certum est, hanc nullimode obtineri posse, quin primum Natura concitatori motu debitis circumscripto limitibus in orbem abripiat, quod in visceribus impactum, aut irretitum in vasis circuitum perturbat: nempe incrementum febris faciat, ut dein in statu, quam inchoavit, concoctionem perficiat.

§. 9.

---

(35) *In coac. Hipp. pag. 9.*

(36) *In definit. medic. pag. 509.*

§. 9.

JUre ne igitur, an immerito illi culpandi erunt, qui tonico, & motus febriles supprimente remedio, uti est China china, utuntur in febris incremento? Sane habita, uti par est, lentoris, & corruptionis ratione, prorsus excludendum esse remedium videtur: nocebit enim, ut remedium corroborans; ex hoc enim crescere vasorum firmitatem, liquidi per vasa moti augeri impetum, febrem increfcere, perque febrim adauctam, quod liquidissimum est, exprimi, & lentos addi lentis humoribus physiologia docet: præterea rationi consonum est, & quotidianis constat observationibus, eo majorem evehi humorum acredinem, quo major erit liquidi defectus: hac igitur in febre id per corticem peruvianum obtinebitur, ut in dies malignius evadat acre septicum, & hoc cum lentore conjunctum humores ad illam universalem *stasim* disponat, ex qua brevissimo temporis spatio lethalia erysipelata nascuntur, modo encephali membranas occupantia (37), vel pulmones, vel intestina, uti probant cadaverum observationes: vel prævalente, quod sæpissime contingit, putrescente virù a vi remedii diutius, quam par est, coërcito, lethales hæmorrhagiæ succedant, aut varii generis exanthemata. Se prudentiores gerere hoc febris tempore fatendum est illos, qui diluentibus, blande
at-

---

(37) Gerard. Van-swiect. tom. 2. de morb. intern., & de febr. in genere §. 593. pag. 78.

attenuantibus, & subacidis debitum humoribus fluorem, & temperiem, solidis requisitam molliem conciliare tentant, non omissis clysteribus pro rei opportunitate copiae, si qua superest, humorum minuendae peridoneis. Gravissimus enim est multorum error, qui methodo calefaciente, aut indebitis initio morbi, & iteratis purgantibus curam adgrediuntur. Etenim praeter tenuiorem, quam vi exprimunt, liquidorum partem, irritationes ex genio morbi jam multas augent, unde subiti, & funesti eventus originem ducunt, puta convulsiones, enormis imi ventris tympanica elatio, aut intestinorum, pulmonum, vel aliorum viscerum gangraena, quam jam notavit suis temporibus immortalis Sydenham (38).

§. 10.

Quæ hætenus exposuimus, natura morbi, conjunctorum, remediique virtute probe consideratis, hoc tamquam indebitum, quin immo noxium suadere videntur cum principio synochorum putrium, tum incremento. An ergo conveniens erit in statu, & declinatione? Quemadmodum in omnibus morbis, ita & in hac febre locum habere axioma practicum nemo ibit inficias, sanitatem videlicet haud redire posse, nisi vel materialis causa per febrim ipsam penitus, & ita immutetur, ut vel sanis humoribus affi-

mi-

---

(38) *Seet. 6. cap. 6. pag. 353.*

(39) *Gerard. Van-swietten lib. citat.*

milata (39) absque ullo æquabilis circulationis impedimento per vasa moveri possit, aut vi febris perfecte subacta apta reddatur, ut e corpore eliminetur. Secundo loco notandum, æque certum esse, & ab universa medentium schola, nec non observatione, & experientia probatum præceptum medicum, in incremento incoeptam morborum fomitis subactionem perfici in statu. Hisce constitutis, quæ a nemine in dubium vocari possunt, concludamus oportet, momenta, quæ superius adduximus adversus febrifugum in incremento febris, eo potiora esse in statu. Re enim vera, si nunquam interturbari debent salutares Naturæ motus juxta prudentiæ regulas, hoc potissimum tempore cavendum erit, quo tota in subactionem materiæ morbificæ intenta est. Sibi namque est relinquenda, aut si parumper deficiat, iis auxiliis erit sublevanda, quorum ope victrix tandem, quidquid heterogeneum est, expellere possit: hinc captu non erit difficilis illorum culpa, qui salutarium naturæ conaminum prorsus ignari perturbationes críticas in statu exortas pro novo morbi insultu habentes remedia inconsiderate præscribunt: fit enim, ut a recto itinere natura semel devia difficile in ipsum se se remittere queat: siue namque vitæ vires debilitatæ fuerint remediis evacuantibus, vel nimis auctæ cardiacis, a causa morbifica ut plurimum superantur, quum ea sit corporis nostri conditio, ut secretiones, excretionesque cum utilitate succedant, ubi nec nimis concitatus, neque nimis de-

depressus est humorum circuitus. Jam vero non ea pollere vi, & efficacia Chinam chinam, qua humores a sanitatis legibus recessos sanis assimilet, aut extrudat e corpore, sed ea tantum, ut febriles motus sufflaminet, plura sunt argumenta. Observantur quotannis autumnales tertianæ febres (præcipue vero quum Epidemico quasi more grassantur), quæ si China china tententur, non prius excussa materie febrili circa præcordia sæpius hærente, interdum cessant quidem ad tempus, at non raro redeunt vehementiores: quandoque nullimode vincuntur, quin immo has excipit icterus, cujus solutio, de celeberrimorum virorum sententia (40), ad Februarium mensem, si procrastinationem tulerint naturæ vires, protrahitur, qua tempestate redeuns tertiana materiale causam per conferentes vias evacuat. Id, ni fallimur, ex hoc pendere videtur, quod non alterante, eo minus evacuante vi egerit pharmacum, sed coërcente, perinde noxia, ceu febriles motus concoquendæ causæ proximæ, & eliminandæ necessarios suffocante. Præterea sive a bile diverso gradu vitiata gignantur febres tertianæ, quartanæ, uti sentit Galenus, sive ab alia juxta alios causa, non inverisimilis illorum (41) opinio videtur, qui præter causam prædisponentem, excitantem, ut dicunt, seu conjunctam

ma-

---

(40) Sydenham, Verlophf, Boerraahav., Van-swiect., aliique.

(41) Herman. Boerraahov., ejusq. clarif. Comment. Van-swiecten.

materialem causam reponunt in subtilissimo fluido vasis minimis, vel encephalo contento.

§. II.

MISSIS igitur ingeniosis hypothefibus, liceat in dictorum confirmationem adducere, quæ a casto ratiocinio, fidelibusque observatis deduci posse videntur. Certum, exploratumque est, suppressas iri interdum febres intermittentes, exhibito, uti decet, cortice peruviano, quin harum causa materialis emendationem subierit, aut evacuationem: id a longe sequentes, aut illico, suppressa febre, natæ fluidarum, solidarumque partium notabiles alterationes palam faciunt. Ecquid aliud significant varii generis cachexiæ? Quid obstructions? verbo multiplices chronici morbi? compertum etiam est, sine ulla sensili evacuatione tolli febrem absque recidivi in hanc lapsus metu (42), si diuturnus fuerit remedii usus, doctaque manu ministratus; quandoque has per tempus suspendi, & quidem notabile, redire tamen, etsi per alvum, & urinam, vel gravem de corpore ægroantis halitum, ceu sensiles, ac necessarias, de Hippoliti Francisci Albertini mente (43), evacuationes discussus fuerit morbosus humor. Porro quum idem perinde fore constet quotidiano usu, iteratis nempe in febrem lapsibus amplissimum patere campum, sive sensibiles, sive nullæ extiterint

C

rint

---

(42) *Van-swiect. de febr. intermit. tom. 2. pag. 567.*

(43) *Instit. Bonon. pag. 165., & 405.*

rint evacuationes, legitime concludi posse videtur a Medico rationali, haud esse tutum, & rectis medendi legibus consentaneum remedium istud in hac, de qua agitur, febre, quæ nedum a subtilissimi fluidi nervosi alteratione pendet, sed a copia humorum tanta, & ita a sanitatis conditionibus aliena, ut, nisi tuto evacuetur, aut œconomiae apta reddatur, tristissimos edat effectus. Ultro, libenterque concedimus, experientia teste, & ducibus illustribus viris (44), eximiam esse Chinæ chinæ vim in roborando sistemate nervoso, sedandisque mobilissimis nervosi succi motibus, aut validissimis spasmis: consequenter non negabimus caute, prudenterque præscriptam tutum esse remedium in febribus intermittentibus; at faciles esse non possumus, ubi de febre continua agitur, deque notabili humorum alteratione: hinc fortasse clarior erit ratio, cur exhibitus, ad optimum perducta finem syncho putri, aut *petechisante*, vel alia male morata, in quibus nervorum *ataxia* frequentissime observatur, cortex peruvianus mire proficiat, ceu roborans, & sedans remedium: evidens quoque erit, cur exhibitus cortex pro fuganda legitima febre periodica, ne dum inutilis sit, quoties epidemicus morbus dominatur, at certe ut plurimum noxius: si vel paullisper attendere nos non pigeat ad præceptum illud a longa, & solida observationum serie firmatum, quo edocemur, cum intercur-

ren-

---

(44) *Sidenham dissert. epist. p. 519., Van-sviet. tom. 2. p. 534.*

rentibus morbis ita agendum esse, ut attenta semper habeatur ratio morbi epidemici: frequentissima namque res est, observare febres, quæ, licet naturæ suæ ad periodicas referri possint, in continuas tamen degenerant, genio ceteris continuis maligniore, sæviore impetu, & inevitabili ut plurimum, quod magis dolendum, interitu, si vigente morbo epidemico, incauto febrifugi usu tractatæ fuerint. Adeo liquet, Chinam chinam, licet eximium, & fere unicum remedium sit in febribus re ipsa intermittentibus, aut in illis, quæ etsi duplicatis, & productis circuitibus, aut multiplicatis continuas mentiuntur, omnes tamen sensilem remissionem habent, & exacerbationem, attentis pulsu potissimum, urinis, calore, uti sentit numquam satis laudatus immortalis Sydenham (45), in continuis tamen, inque iis, quæ de sententia Celsi (46) *accessiones adeo confusas habent, ut notari neque tempora earum, neque spatia possint, male cessurum esse. Innocuum remedium esse ex sua indole corticem peruvianum testatur Gerardus Van-svietten (47), quod satis tuto corpori humano applicari potest, at simul etiam affirmare licet (notentur hæc verba), corticem peruvianum tollere febrim solam, & sublatâ febre, manere illas mutationes fluidarum, & solidarum partium corporis, quæ vel ante febrim præexistiterant, nondum sublata per febrim,*

C 2

vel

---

(45) Epistol. 1. respons. pag. 383.

(46) Lib. 3. cap. 4.

(47) De febrib. intermitt. §. 767. pag. 566.

vel febris tempore, aut per febrim ipsam productæ fuerant: ubi ergo febris inservire poterat, quod toties fit, ut felicius, & citius tollerentur, vel emendarentur illa, quæ in solidis, aut fluidis degeneraverant a sanitatis legibus, corticis peruviani usus nocet: & sane ab ejus usu nullam insignem in corpore mutationem induci patet ex purgantibus, vel ex levissimis enematis, quæ incaute administrata, febre Chinæ chinæ usu fugata, in febris relapsus discrimen certissime ægros conjiciunt (48).

§. 12.

Porro si, quæ a ratione deprompsimus, minus adhuc firma quibusdam videbuntur, sectiones cadaverum uberiores posse affundere lucem opinamur. In omnibus ferme hac febre denatis clandestinæ passim notantur inflammationes, etiam si vix, ac ne vix quidem hujus signa præcesserint. Totus intestinorum tractus, fere omnia abdominis viscera, hepar, lien, ventriculus, lata, & rotunda ligamenta stagnante sanguine, & corrupto turgida inveniuntur, tum pulmones, & variæ pectoris membranæ sphacelo, aut gangræna consumptæ. Neque minor sanguinis stasis meninges occupat, & vasa cerebri: atro colore picta in quamplurimis universa cutis est: quamvis vero clandestinas inflammationes dixerimus, nemo credat, has a nobis pro veris sumi inflammationibus: facilem potius assensum præstamus viris (49)

opi-

---

(48) Van-swiet. loc. mox citato.

(49) Ludwig. adv. med. præf. vol. 1. p. 178., Waltherus, aliq.

opinantibus, venas magis, quam arterias sanguine infarctas esse, proptereaque *stasim* hanc ad veram inflammationem redigendam minime fore. Hæc venosi sanguinis *stasis*, quæ a celeri, & debili pulsu, spasmis vagis per universum corpus, hujus torpore, & gravedine, aliisque enarratis (§. 5. & 7.) symptomatibus designatur, cum ab humorum lentore, & acredine, tum a debilitata vi solidorum nasci legitime deduci potest: quum enim præcipuum reflui sanguinis momentum in venis, potissimum in portarum vena pendeat ab ultimæ arteriæ impulsu, hoc deficiente, aut ob spasticam contractionem admodum præpedito, subsideat in venis sanguis oportet. Anne igitur, quæ viribus vitæ sustinendis idonea sunt, quæque lentescentem per vasa sanguinem accelerare possunt, nullumque debitæ opportuno tempore corrupti miasmatis eliminationi obicem ponunt, convenientiora dicenda erunt remedio motus naturæ salutare propria vi præpediente, nulloque modo procurandis criticis evacuationibus idoneo? Quæ passim a sanioribus practicis commendata leguntur pro rationali harumce febrium cura, hucusque tradita confirmare videntur: ea nempe suadent remedia, quæ & febris impetum debitis, quantum Clinicis datum est, limitibus contineant, acerrimum calorem temperent, acria obtundant, humidamque cutim, per cuius vias non mediocris obtinetur morbosæ causæ insensilis exhalatio, servant; tum ea, quæ si non maturant, quod non expedit, saltem non retardent futuras,

ras, ac necessarias per loca convenientia *lyses*, aut criticas evacuationes: quam ob rem, remediis, ut inquiunt, præmissis universalibus summa cum religione adhibitis, inter alterantia non infimum tenere locum, immo præcipuum volunt subacida, diluentia, nitrosa, quandoque acida mineralia (etsi postremorum summa habenda sit cautio, ob cardialgias, & nervorum *ataxias*, quas ab horum usu Clinici notarunt), procul sepositis calefacientibus, & subadstringentibus, quorum censui, ut infra videbimus, Chinam chinam adscribere nulli dubitant. Neque horum sententiæ refragatur experientia. Ægroti enim, qui ob fugandas febres intermittentes China china utuntur, siti urgentur insolita, molesto quodam, ut ipsi referunt, intrinseco, & ad tactum quoque sensibili calore vexantur, quodque præcipuum est, alvum habent adstrictam: cui tollendæ, si, ut superius diximus, ex incauti Medici calamo purgans exciderit, alvo solutæ febris adjungitur.

§. 13.

EX hisce igitur, quæ neminem fugiunt, consequitur, quod fluidius in humoribus est, dissipari, ad lentorem disponi humores, brevi-que succedere posse clandestinas, de quibus alias dictum est, inflammationes: exque evecta necessario humorum acredine solidorum nasci spasticas contractiones, nervorumque variis, dissimilibusque formis præditas irritationes. Non infrequens præterea est Clinicorum observatio, quæ

quæ docet, febres intermittentes in continuas abire, si longior, quam par est, febrifugi usus protrahatur, quemadmodum & observationibus constat (50) febres intermittentes methodo calefaciente tractatas continuas fieri, aut in scorbutum degenerare (51): primam mutationem repetendam esse volunt ex humorum copia obviam remedii subadstringentem sensim accumulata, ab adaucta acredine alteram. At si quispiam fortasse reponat, Chinam chinam, ceu roborans, & efficax remedium specificè valere adversus causam proximam febrium intermittantium, neque tantum hanc emendare, sed sedandis nervorum irritationibus inter numerosa remedia excellere, huic 1. cum Van-swietten (52) respondebimus, inter arcana adhuc dum latere vim, qua China china agit adversus febres intermittentes, quum & ab aliis tonicis non minori vi pollentibus idem effectus haud præstari possit; 2. hystericam passionem, morbum hypochondriacum, arthritides vagas evanescere, superveniente febre periodica: hac febrifugo suspensa, morbos hos recrudescente: ad rem perbelle facit observatio Danielis Grugeri (53) epilepsiæ, aliquo tempore silentis renatæ ab exhibito cortice ad quartanam fugandam. Qua de re si in quacunque febre, etsi legitima periodica, quoties heterogeneus humor genio dissimilis latet

C 4

in

---

(50) *Van-swietten. tom. 2. de febr. intermit. §. 752.*

(51) *Van-swiet. loc. citat.*

(52) *De febr. intermitt. .... Sydenham loc. citat.*

(53) *Haller in collect. pract.*

in corpore, cujus malitia vinci nequaquam potest China china, remedium pessime cedit, aliisque deterioris notæ morbis amplissimam sternit viam, tutum ne erit in synochis putribus, in quibus, siue harum initium spectemus, siue incrementum, vel statum, tanta est cum in primis viis, tum in sanguineo latice humoris peccantis copia, & ea præditi qualitate, ut universum corpus obruat, viresque prosterнат?

§. 14.

AT, hæc dum scribo, nemo credat me illum esse, qui saluberrimum pharmacum divinitus datum (atque utinam hujusce generis multa placuisset Supremo rerum Moderatori nobis largiri) odio habeam, & semper ipsum proscribere tentem a synochorum putrium medicatione: is non parum errabit, quum tanti remedii utilitatem, & præstantiam centies expertus sim. In id totus allaboro, ut debitum offerendi tempus feligatur, & nimia multorum præpopera, & inconsulta præscriptio coërceatur: quum enim febris ad illum pervenerit diem, quo satis certa expurgationis signa se se offerunt, prægressis videlicet, aut sensim factis, aut criticis evacuationibus, neque ulla in præcipuis cavis supererit morbi labes, inque solo virium defectu ægro-tantis res erit, præsentaneum remedium fore affirmamus auctoritate freti (*). Apertis verbis
hoc

(*) Sydenham, Frider, Hoffmannus, Ballonius, Torti,

hoc monitum tradit celeberrimus Huxham (54),
 licet plurimi faciat hoc antipyreticum : inquit
 enim

Ita nos gessimus in acuto morbo *nosocomiali*, quem passus est anno 1774. clarissimus FRANCISCUS CIGNA in Regio Lyceo Anatomes Professor, & in Physicis, ac Mathematicis rebus versatissimus, tunc temporis Nosocomii Medicus Assistens, cujus contubernium per septennium, & ultra plurimi fecimus. Spectatissimus Vir vehementissima synocho corripitur: hæc, licet debitæ, ac prudentes institutæ extemplo fuerint sanguinis missiones, sordesque in primis viis turgescences subducentibus auxiliis expurgatæ, in statu tamen sævit quammaxime, & enormis imi ventris elatio tympanica, gravis, & suspiriosa respiratio, nec non sympathicus sopor rem periculi plenam portendunt. Mercede febris tertianæ, quam multis antea mensibus passus fuerat, & horrores identidem in hoc morbo acuto redeuntium, consideratio usum corticis quodammodo suadere videbantur, uti sentiebant clarissimi in arte Viri; at memorata conjuncta, morbi que genius ab hoc nos removerunt: satius putavimus oppressas naturæ vires epispasticis occipiti, & coxis applicitis erigere, tum saponaceis, & diluentibus remediis humorum constitutionem emendare, ut dein, subducentium ope, quod morbo fomitem præbebat, convenienter alliceretur: hac medendi norma, factum est, ut die morbi duodecima coctionis signa in urinis apparuerint, nec non ex arida mollis evaserit cutis, atque sequenti die criticæ successerint evacuationes alvinæ, & ea cum utilitate, ut decimas septima morbus perfecte judicatus sit. Ingens supererat ægro virium debilitas, nobisque timor, ne, ut usu venit, in febrem periodicam, exantlato acuto morbo relaberetur: his ut obviam iremus, jussus est cortex peruvianus prospero eventu: vires namque in pristinum restitutæ sunt, & mensis curriculo perfectam valetudinem recuperaverit eximius Vir in artis saluberrimæ, & Scientiarum augmentum natus.

(54) *Traité des Fièvres* pag. 31.

enim cavendum esse ab ejus exhibitione, si pallida fuerit ægrotantis facies cum abdominis tensione, alvique ficcitate: aperientia, saponacea Chinæ chinæ anteponenda esse affirmat: fecus enim aut phlogistica humorum *diathesis*, aut febris lenta nervosa succedent. Neque ignoramus quorundam objectionem affirmantium, laudatum virum alio in loco summis extulisse laudibus Chinam chinam in febribus petechialibus: id verum esse respondemus, immo si lubet, addere possunt præclarissimum Mead hujus quoque sententiæ patronum: at contra nos id nihil facere patebit considerantibus, eximios hos viros, primum nempe de febribus petechialibus, de variolis alterum verba facientes, illam adhibuisse pro sedandis hæmorrhagiis, non alterantis remedii scopo: rem evidentiorum faciunt acida, & alexiteria adstringentia, cum quibus sociatam Chinam chinam exhibebant. Immortalem Torti acerrimum Chinæ chinæ propugnatorem audiamus inquentem: *Nonnisi* (55) *cum distinctione procedendum est in oblatione corticis peruviani in uno casu proficua, in altero frustranea forsitan evasura: prout scilicet fermentum peccans, vel est præcipue insitum sanguini, & febrem natura sua continuam gignit, vel ab extrinseco accedit eidem sanguini, & febrem natura sua producit intermittentem.* Et sane discriminis plurimum esse inter essentielles febres petechiales, vel, ut penes multos audiunt, malignas, sub-

---

(55) *In respons. Jatro-apolog. contra Ramaz. pag. 107.*

subdolas, & synochos putres, improprio putridarum nomine passim insignitas, quemlibet vel leviter attendentem non fugiet. In illis enim paucus est morbosus humor, at tanta peccat indole acri, ut sanguinem, ceterosque corporis humores rapidissime solvat, inque summam debilitatem periculi plenam solida conjiciat. Hoc in rerum statu nihil conducibilius, magisque efficax esse poterit remediis, quæ tantam œconomiae alterationem corrigere possint propria vi styptica, ne virus sibi relictum nervos impetat, caustico veluti modo, quo feriet viscera, emortuua reddat, exsuccet, consumat. Ex adverso in synochis putribus causa proxima, præ qualitate non adeo maligna, quantitate peccat lentiori juncta, corpusque adeo gravat, ut, ni diluentibus, blande attenuantibus, & aperientibus ad convenientem exitum disponatur, in viscera *metastases* faciat, in diesque vires capiundo chronicorum morborum, quandoque mortis, causa sit.

§. 15.

Hinc assequi mihi videor, cur in febribus essentia petechialibus laudati viri usum Chinæ chinæ prædicaverint, hunc a febribus putribus proscripserint. Neque hic objectionum finis. Si febris genius, inquiunt, prima fronte apprensus proprius est febrium intermittentium, isque reditu multarum accessionum confirmatur, licet in synochum putrem mutetur, fomes tamen semper idem erit, proptereaque, nulla diversæ periodi ratione habita, febrifugo vincendæ primæ febri

febri apto inhærendum erit; eo vel magis si ea fuerit anni tempestas, qua dominari solent febres intermittentes. Talem ratiocinandi modum illis relinquimus, qui cæco animo, præjudicata opinione morbos, horumque mutationes considerant, posthabita diligenti, accurata, ac tanto-pere necessaria omnium, & singulorum observatione. Tunc est agendum, quando præsens est indicans: si igitur febris genio intermittens legitima faciem mutat, abitque in continuam, licet febrifugum ægro exhibueris, idem ne erit sequendum? Nemini novum est observari quandoque febres, quas veras esse intermittentes ex circuitu ipsarum, ex aggressionis, & procedendi modo, nec non ex conjunctis non unus affirmabit: re tamen non tales esse probat adhibitus cortex: ab hoc siquidem propinato continuæ extemplo fiunt, resque est certissima, in grave adduci vitæ periculum ægrotantes, ni prudens Medicus remedio supersedeat. A quonam fonte diversus ejusdem remedii exitus, nisi a diversa febrium causa? In menses, in annos latere posse in corporibus morborum semina, horumque evolutionem tamdiu arceri, donec evidens causa accedat, testis est experientia. Nil vetat, quominus, si de febribus autumnalibus sermo sit, humores nostri, præcipue bilis, ab æstate prægressa non parum mutati in sui evolutionem determinantur, adventante febre periodica: aut accedente vere, si quidpiam rheumatici sanguini insit hyemali tempore accumulati, extricetur a febre intermittente: hisce
probe

probe animadversis, intelligimus, quanti facienda sit illorum Medicorum cautio, qua prohibent in vernalibus febribus intermittentibus nimis maturam corticis præscriptionem, uti & in autumnalibus; nisi prius corpora rite expurgata fuerint.

§. 16.

Quæ a ratione hucusque deprompsimus, satis perspicua eo confidentius opinamur, quum clarissimorum virorum suffragium minime desideretur. Et primos adducere liceat Medicos eruditione, & artis peritia excellentissimos, qui epidemicam febrem per varios Florentiæ tractus vagantem anno 1767., & sequenti (56) graphice descripserunt: ab his intelligemus, præcipuum epidemicæ synochi putris curandæ scopum totum se posuisse in minuenda materiei morbosæ quantitate, eadem corrigenda, promovenda concoctione, & separatione absorbentium ope, attemperantium, diluentium, aliorumque hujusce generis, ne verbum quidem facientes de China china, ceu remedio non tantum inutili, sed prorsus noxio: id enim ex iis, quas postmodum tradunt, exceptionibus tutius apparet, quum radicem serpentariam, aut cascarillæ corticem, aut Chinam chinam vel in substantia, vel extracto, aut decoctione illis ministrent, in quibus crescente firio, febres continuæ acutæ ad remittentium indolem evidentiore modo vergerent, geniumque assu-

---

(56) *Relazione delle febbri ec. l' anno 1767.*

assumerent tertianarum ; etiam si omnibus his , aliisque cardiacis , & antisepticis tutius , vel efficacius vinum fuisse pleno ore fateantur. Archibaldus Pitcairnius (57) post traditam febris definitionem , & conjunctorum theoriam , licet Chinam chinam , ceu remedium aperiens habeat , totusque sit in hac contra febres exhibenda , hanc tamen suis circumscribit limitibus , affirmans , in illis tantum convenire , in quibus remissio sit insignis , quamvis non dici possint veræ intermittentes.

§. 17.

Mirum est , quam caute , quantaque animi sedulitate incedendum sit in morborum curatione. Mentem subit graphica , ac pene divina dissertatio doctissimi Baglivi (58) : ab hac quisque facile intelliget , mutationes morborum aut per *metastases* , aut per *epigenesim* natas periculo magis plenas esse , omnesque morbos , *qui aliorum successione veniunt* , sunt verba Auctoris , *per propagationem , aut per translationem , esse prioribus molestiores*. Inter nimium multos , quibus opem tuli ægrotantes synocho putri laborantes , id expertus sum , sancteque possum affirmare , omnes , in quibus tertiana simplex , vel duæ , tresve tertianæ in continuam , exhibito cortice , abiire , aut periisse , aut summa cum difficultate a morbo convaluisse. Fere
semper

---

(57) *Lib. 2. cap. 1. §. 54.*

(58) *De morbor. successibus.*

semper constitit, ex mutato febris caractere *metastases* extemplo nasci periculosissimas modo ad caput, soporosos affectus, delirium inducentes, modo ad pectus, stertorem suscitantes cum manifesto suffocationis periculo, modo enormes, si abdomen obsedissent, *meteorismos* facientes cum gravi fere omnium viscerum, præcipue intestinorum inflammationis metu. In nullo, inquit laudatus Auctor (59), morborum genere tanta opus est patientia, expectatione, cunctationeque ad bene, ac feliciter medendum, quanta ad bene curandas febres mesentericas, ... quod si imperitia tua, ægroti, adstantium, ob diuturnitatem morbi ad usum damnablem *Chinæ chinæ*, vel testaceorum deveneris, non bene prius repurgato mesenterio, ex febre levi efficies gravem, continuam, longam, ad hæticam tendentem, difficile curabilem. . . . In his febribus non tantum respiciendum est ad suas periodos, & ad vehementiam febris, quantum ad causam febris, sive ad mesenterii apparatus. Discant ex aureo hoc monito *Chinæ chinæ* fautores, quanta opus sit prudentia, & quas requirat circumspectiones febrifugum in illis morbis, qui ab impura foveantur, & immodica materie in primis viis: neque his, puto, difficile erit arguere, haud minores requiri, ubi de impuris humoribus universam sanguinis viam inficientibus agendum est.

§. 18.

---

(59) De feb. malign., & mesenteric.

§. 18.

Fateamur oportet, inquit immortalis Gulielmus Ballonius (60), *mutationes morborum a vi quadam maligna, quæ subitam mutationem morbi declarat, morbique in alium facit transitum, pendere.* Si igitur in dubium vocari nequit periodicarum febrium in continuas mutationem oriri ut plurimum a lento humore, inque putredinem prono (& si non negaverim quandoque nasci a principio rheumatico) universum corpus obruente, quis probe callens rationalis medicinæ præcepta, illorum methodum non damnaverit, qui festinanter, nullaque circumspeditione in quocumque synochorum putrium stadio, nullis prægressis coctionibus, nondum obtenta, quam tantopere inculcant laudati Viri, sufficiente corporis expurgatione, Chinam chinam præscribunt? Eximium esse pharmacum in restituendo solidorum elatere, stypticitate sua amissam reparare fluidorum *crasim*: prophylacticum remedium esse eximium in præveniendis febribus vere periodicis, quæ sæpissime synochos putres excipiunt, eo vel magis, si Huxamiano more (61) temperatis vividis sthomacicis junctum exhibeatur, fateamur necessum est; sed fatendum quoque, pessime cessurum esse, nisi opportunè tempore, & convenienter adhibitum fuerit.

§. 19.

---

(60) *Lib. epidem. 232.*

(61) *Capit. 8. de putrid. malign. petechial. febr. pag. 3. edit. Neap.*

§. 19.

Hucusque traditis fidem adjungunt testimonia immortalium Virorum Pauli Gottlieb Werlhof, Friderici Hoffmanni, Johannis Baptistæ Morgagni, Hermannii Boerrhaave, ejusque Commentatoris Gerardi Van-swietten, Tissot, aliorumque. Et sane licet æquam corticis peruviani laudationem suscepit Werlhof (62), ostendit tamen in observationibus suis, quam turpiter, & temere errent, qui in omnibus febribus a vere periodicis genio diversis, puta continuis, ex alio fomite malignis stricte dictis, continentibus, inflammatoriis, exanthematicis, aliisque æque laudant, & adhibent Chinam chinam, ac in intermittentibus: divinam pene hujus virtutem non solum lædi subdit in febribus natura continentibus, exanthematicis, acutis, sed in febribus cum vera intermittente, aut remittente commixtis præberi haud posse corticem affirmat ante alterius febris, quæ alienæ indolis est, declinationem: *qui abundant humores vel cocti, vel crudi etiam impetum vanum, & haud sufficientem ad excretionum loca faciunt, ante remedii usum proscribi debent* (63): Hæc serio perpenſa, & ad rationis trutinam vocata, nec non ad observationem, ac experientiam nos, ni fallimur, aperte docent, quantum res alea plena sit, indiscriminatim, non rite consideratis morbi natura, conjunctis, febrisque tem-

D pore,

---

(62) *Lib. de laud. medel. tract. 1. §. 15. pag. 71.*

(63) *Loc. cit.*

pore, & procedendi modo remedia præscribere; tum quanta sedulitas, quantaque prudentia requiratur, ut faciles, genuinæ, tutæ, & salubres febres a difficilibus, infidis, degeneribus, & noxiis distinguere possint, ne fortasse decepti, aut in quorundam verba jurantes, quo nihil pejus, medicamenti loco venenum ægris præbeamus. Numquam satis medentium animis infixum erit aureum Hippocratis monitum, saltem non nocere, quum prodesse non possumus. Quemnam fugiet grave periculum, in quod labuntur ægri, quotiescumque intempestivas injicimus habenas morbo, hisque interturbantur salutaris naturæ motus? Harum tristes exitus non ignorabant suis temporibus experientissima medicinæ Lumina Johannes Baptista Morgagnus, Hermannus Boerhaave, & Fridericus Hoffmannus, quorum primus passim in suis operibus, & speciatim in epistola sexagesimaoctava (64) dum suspicit Divinam Providentiam; quæ eximium, ac pene cæleste pharmacum, corticem peruvianum, nobis largiri dignata sit pro fugandis febribus intermittentibus, non parum dolet, quod *non omnes febres periodicæ sint: at synochæ sunt, & quæ, si eorum, quos sustulerunt, corpora disseces, aut nihil ostendunt, quod peculiarem præcipui morbi sedem, naturamque patefaciat, aut viscerum graves quidem, & manifestas læsiones ostendunt, sed quas si cum iis conferas, quæ sunt in ægrotantibus observata, facile intelligas,*

a

---

(64) *De sed. & caus. morb. tom. 4.*

a latente alio præcipuo morbo fuisse productas. Ex his enim eam malignam arguit præclarissimus Auctor latere acrimoniam materiæ morbosæ, a qua si intus relinquatur, irritationem multo magis, quam transeuntem ab evacuanti-
bus, præsertim mitioribus, esse timendam pronunciat. Hinc intelligimus, cur paullo superius dicat magis dolendum esse, quando in iis febribus, ut sæpenumero contingit, quæ & perniciosiores sunt, & plures eodem tempore invadunt, malignis videlicet, ac epidemicis, morbi sedes, naturaque haud dignosci potest. Ratum siquidem est ex Auctoris sententia, non ea felicitate, ac certitudine medica malignarum febrium, & epidemicarum institui posse curationem, quum usu confirmata adhuc dum desiderentur malignæ harumce febrium acrimoniæ corrigendæ specifica, ac illi singulari, unde originem trahunt synochi putres: quam ob rem in alterantibus, & lenibus evacuationibus totum medendi cardinem ponendum esse testatur. Secus enim idem agis, ac si febrem a viperæ morsu natam remediis vincere antifebrilibus, neglecto veneno, conaveris. Numquam secura, & felix, ait Fridericus Hoffmannus (65), potest cedere febrium cura, nisi facta fuerit peccantis materiæ evacuatio . . . . .
. . . . . Imprudenter autem (66) secundum nostram mentem exhibetur (cortex peruvianus), si
D 2 statim

---

(65) *Observ. pract. contra febr. tertian. tom. 10. edit. Neapol. 1762.*

(66) *Observ. 6. loc. cit.*

statim in principio paroxysmi opprimuntur in plethoricis, & cacochymia biliosa laborantibus, quibus talismodi intima febrilis commotio admodum proficua est. Febrem, de qua sermo est, comitantur ut plurimum non æquivoca signa cacochymiae biliosae, alvi tarditas, interdum conclusio, abdominis sublatio, ac tensio dolori juncta. Utrum in acuta febre hisce conjunctis stipata conveniens remedium esse possit, quod, juxta Hoffmannum, vi adstringente præ ceteris hujusce generis remediis pollet, nondum obtentis salutaribus, ac necessariis evacuationibus, cautiore Clinici dijudicent.

§. 20.

AUdiamus modo commendatissimum Lausannæ decus Tissot apertissime fatentem in eleganti sua, ac vere Medica dissertatione de febribus biliosis se numquam usum fuisse China china, narcoticis, sed eximii Pauli Valcharenghi vestigiis presso pede inhærentem ad aperientia, diluentia, & saponacea confugisse, ut vel emendaret, si quæ jam essent, aut præpediret facile futuras obstructions in viscerum, membranarum, & ligamentorum systemate, quas fæculenta, tenaxque bilis relinquere solet. Triplici enim ex fonte has natas febres in pluribus egenis, qui suam implorarunt opem, se notasse testatur (67): 1. *Si in primo statu purgantia quidem adhibita fuerint, omissa vero*
coctio

---

(67) *De febr. bilios. pag. 88.*

coctio digestivorum ope, & emesis, quæ, notante clarissimo Grainger (68) obstructiones in epidemia autumnali tam certo præcavet . . . . nascebantur 2. obstructiones in secundo, & tertio statu, si nimia festinatione, deficienteque copiosa dilutione, pars materiæ morbidæ fluidior reiteratis educebatur purgationibus, crassiore firmiter profundioribus visceribus agglutinata remanente : 3. demum excipiebant citius sedatam usu adstringentium, corticis peruviani, & narcoticorum, quod evenit tribus fœminis in eadem domo, ex electuario condito rosarum, China china, & theriaca andromachi : Hactenus Tissot, qui longa, & attenta morborum observatione, Natura duce, & experientia monitum ob oculos ponit de China china, hujusque verum operandi modum a posteriori candidus impertitur, ceteris, quas multi dicunt eandem possidere, viribus missis, vasorum scilicet obstructiones referandi (dummodo illas excipiamus, quæ a mera debilitate vasorum nascuntur), opportunam, & lenem perspirationem ciendi, aut interceptas, vel retroactas, de quibus in sequentibus fusius dicemus, varii generis cutis papulas provocandi, revocandique. Re enim vera inter lenia diaphoretica, & aperientia proprie dicta velle recensere pharmacum, cui non solum docti elapsi sæculi viri, sed celeberrimi Scriptores vitali aura (summo artis bono) adhuc fruenter, ipsaque experientia rerum magistra fidem derogant,

D 3

idem

---

(68) *Histor. febr. anomal.* pag. 74.

idem est, ac velle cæcutire meridiana luce, aut vana loqui, & noxia. Summum namque intercedere discrimen vim inter, quam natura sua eamdem semper, & proxime exerit remedium aperiens, atque illam, quam præstat, indirectam, & juxta circumstantiarum, morbi, idiosyncrasiae, causarumque varietatem variam cortex peruvianus, nemo sanus, credo, inficias ibit. Quo enim pacto corticis auxilio, cujus vi ex analysi chymica, ab experientia, observationibus, nec non immortalium Auctorum placitis confirmata humores intra vasa coërcentur, aut in visceribus congeruntur, per cutis poros, aut urinæ, alvique vias morbosæ causæ expulsionem jure expectabimus? Morbi ne initio, an incremento, quibus corpus quaquaversum obruitur humoris crudi quantitate, solida spasmis torquentur, vasa præturgida ob lentorem humorum, si non ex phlogistica, a corrupta certe constitutione natum (69)? An statu, quo Natura ad concoctionem totis viribus intenta est, vel hanc si molita fuerit, evacuationes tentat? De cura febrium generali verba faciens immortalis Hermannus Boerrhaave (70) inquit, illam fore curandi methodum optimam, qua vitæ, ejusque viribus consulitur: *si nempe acre irritans corrigatur, expellatur, lentor dissolvatur, educatur, & symptomata mitigentur*: quæ verba ipsius Commentator Van-swieten interpretatus ea omnia,

---

(69) Uti superius notavimus de sententia cl. Ludwig.

(70) In Aphoris. §. 598.

nia, quæ liberrimum humorum circuitum per singula vasa impedire possunt, proscribit, concluditque, *toties sublata febre per corticis peruviani usum, mala pessima chronica manere, quia una cum febre lentor ille curatus non fuit.* Et alibi (71): *requiritur, ut prius severo examine inquiratur, an aliquid lateat in corpore, quod febrem requirit, ut cito, & tuto tolli possit, uti etiam an a febre, si relinquatur, expectari possit insignis quædam utilitas, sive in tollendis inveteratis malis, sive in mutando corpore sic, ut ad firmam valetudinem, vel & longævitatē disponatur: in tali enim casu cortice abstinendum foret.* . . . . Ubi ergo, addit alio in loco (72), *febris inservire poterat, quod toties fit, ut felicius, & tutius tollerentur, vel emendarentur illa, quæ in solidis, & fluidis degeneraverant a sanitatis legibus, corticis peruviani usus nocet: uti etiam, si a febre intermittente merito sperari possit inveterati cujusdam mali cura, epilepsiæ verbi gratia, vel corporis ad longævitatē, & firmiorem sanitatē dispositio.* Neque diversa loquitur sermonem habens de febrium intermittentium cura per corticem peruvianum juxta methodum Sydenhamianam: notat enim in epidemicis continuis febribus non tantum non profuisse, sed & plane nocuisse corticis usum (73). Illam semper præ oculis habuit indica-

D 4

tionem

---

(71) *In comment. tom. 2. pag. 562.*

(72) *Loc. citat. pag. 566.*

(73) *Lib. citat. pag. 569.*

tionem in harum febrium curatione meritissimus Auctor, quam tantopere inculcat numquam absque laude nominandus Sydenham (74), nempe ut sanguinis commotio intra modum naturæ proposito congruentem sistatur; ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo gliscat, unde periculosa symptomata insequi solent, nec illinc nimium torpeat, quo pacto vel materiæ morbificæ protrusio impediretur, vel sanguinis novum statum affectantis labefactarentur conatus. Febre namque Naturam uti, ut purum ab impuro segreget, concreta solvat, tenacia attenuet, resistantia subigat, subacta variis viis expellat de corpore, si sanitatis legibus amplius obedire nequeant, sententia est laudati Commentatoris (75),

§. 21.

AT non pauci sunt, qui corticis vim singularem, immo specificam prædicant in synochis putribus, eamque summis extollunt laudibus eo freti principio, nempe si gangrænæ, & sphacelo vel incipientibus, aut quodammodo antiquis, uti in externarum partium ulceribus contingit, resistit, aut eadem sanat, nil prohibere, quominus corruptæ feбри, in qua humores ex putri in gangrænosam indolem degenerare possunt, remedium sit efficacissimum, & prophylacticum. At quantum distet hic ratiocinandi modus

---

(74) Sect. 1. cap. 3.

(75) De febr. in genere pag. 149.

dus ab experientia rerum magistra, & accuratis
 observationibus, sequentia docent. Licet enim
 non ignoremus tentamina a docto Pringle in-
 stituta, quibus evincitur, carnis frustula ad duos,
 tresve dies fornacis calori exposita immutata ser-
 vari ope decoctionis Chinæ chinæ, neque no-
 vum nobis sit, pervetusta ulcera deterioris in-
 dolis, & partes gangræna, & sphacelo fere
 consumptas mirum in modum & illa sanata
 fuisse, & has, obtenta putrefacti felici separa-
 tione, firma cicatrice obductas; verbo, Chinæ
 chinæ subsidio malum vicina inficiens efficaci-
 ter cohibitum: non æqua tamen conclusio elici
 videtur: ergo non minus proderit in synocho
 putri. Primo enim nil impedit, quominus, ut
 inquit clarissimus Johannes David Hahnus de
 venenis, in corpore fiant, quæ extra illud fieri
 animadvertimus: experientia constat, Gas mu-
 steum, & Salinum hominem exanimare, cada-
 ver a putredine defendere: cur aromata carni-
 um putredinem arcent, hanc promovent ultra mo-
 dum ingesta? Rationem petere liceat ab illis,
 qui ab experimentis extra corpus susceptis re-
 mediorum vim in corpore explicare contendunt,
 ob quam venena, licet eadem sint, vario ta-
 men modo pro varia, qua subeunt corpus, via,
 Naturæ inimica sint: constat enim alia per cu-
 tim insinuata venena esse, quæ per os ingesta
 innocua sunt, quin immo inter præsidia a mul-
 tis collocantur. Hæc sane effectuum varietas in
 uno, eodemque corpore quantum infirmet il-
 lorum ratiocinationem, qua ab his, quæ extra
 corpus

corpus contingunt, remedium vim in corpus agentium deducere nituntur, satis, ni fallor, evincere videtur. Secundo quæ in circulante sanguine extranea latent, emendari non posse, aut per convenientes vias expelli de corpore, nisi libera sit, & requisita vasorum actio in fluidas partes, docent Physiologi: jam vero, licet concedamus Chinam chinam ob particulas, quibus prædita est, referente Van-swietten, balsamicas, aliqua ratione opem laturam esse in febribus corruptis, ob vim tamen, quæ supereminet, adstringentem, vel si cum aliis loquamur, coërcentem, utpote salutare Naturæ motus impediens, noxiam evasuram fore dicendum est. Deinde cui non notum erit discrimen, quod intercedit maximum inter morbum loco circumscriptum externo cum nulla, aut exigua febre, & febrem acutam, in qua & solida rigiditate laborant, humoresque lentore peccantes corpus obruunt? In gangræna siquidem, & sphacelo, quæ solidis robur conciliare valent, humoribusque firmiorem constitutionem, utilia esse ultro, & libenter damus, quum nullis tum egeat Natura evacuationibus (76); ex adverso in synocho putri, si quæ a sanitatis legibus recesserunt, non eliminantur, funditus œconomiam perverti testis est experientia.

---

(76) Legi meretur dissertatio cl. Foquet de usu Chinæ chinæ proficuo in quibusdam putridis, ut inquit, dysentericis, in variolis cum petechiis: ibique momenta tradit, ob quæ in his proficuum cortex peruvianus, noxius in synochis putribus.

rientia. Cur ab hisce febribus cortice peruviano, aut aliis hujusce generis remediis coercentibus intempestive suppressis chronici sequuntur morbi? Cur motus spasmodici, convulsiones, præfocationes, imi ventris *meteorismus*, inordinatæ arthritides, inflammatio intestinorum, mors denique? Præterea si juxta cautiores Clinicos in febribus periodicis obstructio alicujus visceris, aut in morbis acutis obscura, vel evidentia præsentis, aut futuræ inflammationis signa cautissimos nos facere debent in usu Chinæ chinæ, quin immo ab hac omnimode abstinendum esse suadent; eo magis huic supersedendum esse ratio docet in synocho putri, in qua lentor acrimoniæ junctus universalem *stasim* inducit. Addamus, in gangræna, & sphacelo partem aliquam externam occupantibus vitalem motum periisse, proptereaque illa præsidia, quæ viribus vitæ erigendis, augendoque calori, & motui apta sunt, e re esse, ut corrupti separatio obtineri possit; e contrario in hac febre, quum nimius jam calor sit, humorumque circuitus inordinatus, ab iis, quæ motum sanguinis intestinum augere possunt vi tonica, aut coercente motum in circuitum retardare, abstinendum esse docet sana ratio, & experientia confirmat.

§. 22.

AT, licet admittamus, quod concedere nequeunt sanæ Physiologiæ leges, putridi principii in circulante sanguine, quamdiu vasa integra sunt, præsentiam: hoc ne a China china emendabitur?

tur? Nobis respondeant, qui ita sentiunt, cur ex cortice peruviano non apte, aut ultra modum exhibito in febribus intermittentibus, prævalente humorum lentore, vitium pulmonum emergat in febrem hecticam non raro degenerans? Cur ulcera pulmonum, & febris ex re-
sorpto pure sane putrida tanto remedio non resanescant? Lugenda sane, & numquam satis foret calamitas, si tot oculatissimos elapsi, & præsentis ævi viros hujusce remedii jamdiu detecti præstantia in hisce morbis omnia fere artis molimina eludentibus effugisset. Sane meritissimus Gerardus Van-swietten, postquam retulit varios casus de hujus remedii vi in sistendis gangrænis, & sphacelis, quos per literas communicavit Societati Chirurgorum Londinensium celebris Nortamthoniensis Chirurgus Rushworth, & alios recenset, quibus constat, superatam neutiquam fuisse gangrænam ab ipso cortice; hinc solita ingenuitate concludit, se nondum audere ex propriis observatis aliquid determinare, quum *frequentissime gangrænas, & aliquoties sphacelos, etiam in senibus, sine corticis peruviani usu, non tantum substituisse, verum etiam pulcherrime separatos a vivis partibus, immo & sanatos viderit* (77). Præterea non talem, & tantam, quantam alii prædicant, spem collocasse laudatum Virum in cortice peruviano, colligi potest ex iis, quæ habet de generali febris

febris continuæ putridæ curatione (78): duplex enim febrium putridarum genus observatur de hujus Viri sententia, utrumque continuum, utrumque humores corrumpens, omnesque fere corporis functiones lædens: unius comes est inflammatio valida in crassioribus liquidis cum pulsu duro, saltem initio morbi, & calore magno: in altero tanta non deprehenditur mutatio in crassioribus liquidis, sed tota in tenuioribus sita est: in priori omne tulerit punctum, qui totam curandi methodum collocaverit in prudenti sanguinis missione, in refrigerantibus, & diluentibus; ad alterum quod spectat, ne verbo quidem de China china habito, ea ob oculos ponit remedia, quæ, ut Auctoris verbis utar, *aromatica, penetrabili virtute languentes vires erigunt, & per sudores, vel auctam saltem diaphoresim expellunt de corpore latens illud malignum epidemico contagio sæpe susceptum, uti in peste, & febribus pestilentialibus dictis observatur, qualia sunt ruta, scordium, angelica, & similia* (79): ex his, ni nostra nos fallit opinio, abunde patet, quanti juxta celeberrimum Auctorem habenda sit China china in synochis putribus, quidque de illis sentiendum sit, qui præoccupata opinione, & falsis innixi principiis hanc adhibent, ceu tutum, & eximium remedium, nulla causarum, conjunctorumque febris habita ratione: de his apposite

---

(78) *TOME. 2. §. 736. pag. 442.*

(79) *Loc. citat.*

apposite dici posset, quod olim Pechlinus affirmavit: *est hic Mortalium, & Medicorum error, nova quæque, & subita, & peregrina, velut de cælo lapsa extollere, & cum in uno, alteroque remedium feliciter cesserit, universæ statim morborum familiæ panaceam quamdam destinare, mox iterum, ubi præcipiti famæ non respondet, elogia in crimen vertere, & quod in uno, alteroque casu fidem non servarit, velut in damnosum proscribere: atque illud quidem, ut vulgo, & idiotarum sectæ condonari potest, ita in Medicis ineptum valde, & culpæ affine est* (80). *Ad magna præsertim remedia, inquit immortalis Sydenham* (81), *nonnisi suspensio pede, ac tardius procedere oportet.* Observationes igitur diligentes, accuratæ, & experientia sunt, quæ maximum rebus medicis lumen afferre debent, neque negandus honor, & reverentia, quam Medicis, ut ait Van-svieten (82), longævo artis usu claris nemo prudens detrahare potest.

§. 23.

AT quibusdam fortasse videbimur nos perfri-
cta fronte resistere doctissimorum Virorum
observationibus, quibus prospere cessisse reme-
dium in hisce febribus, in petechialibus, in va-
riolis male moratis, inque febre miliari retroactam,
aut difficilem, fatiscentibus Naturæ viribus, pu-
stula-

---

(80) *In præfatione libel. de potu Theæ.*

(81) *Señ. 1. cap. 2. pag. 52.*

(82) *De morb. epid. tom. 5. pag. 200.*

ftularum extrusionem feliciter revocasse evincere contendunt. Inter hos adducunt summos in arte Viros Antonium De-Haen, Fridericum Hoffmannum, & Richardum Morton. Maximi certe momenti esse testimonia horum gravissimorum in Medicina Luminum fatendum est, neque satis unquam laudabitur, qui horum sequens vestigia curationes morborum suscipiet: verumtamen nobis liceat in præsentiarum, ut, quæ hucusque tradidimus, clarius elucescant, varia laudatorum Virorum loca colligere, quasdam animadversiones addere, ex quibus constet, utrum in memoratis morbis corticem peruvianum, ceu tutum, specificum, & perpetuum remedium semper laudaverint, an illud summa circumspeditione præscripserint, nisi promptissimum hujus usum suaderent aut humorum solutio ex deleteria humorum qualitate, non quantitate peccans, aut febris periodica Naturæ motus principaliori morbo vincendo idoneos, ac necessarios turbans. Re enim vera citatus De-Haen de remediis verba faciens, quæ curandis febribus acutis, continuis, putridis sunt accommodatissima, ea laudat, quæ ex classe acidorum, saponaceorum, & aperientium depromuntur: *quum hæc præsidia diluant humorum massam, spissa attenuent, sitim extinguant, leniant acre, stricta laxent, dolores moderentur, incipientem putredinem corrigant, avverruncentque futuram, vires denique refocillent, sustentent* (83): quod
vero

---

(83) *Rat. med. tom. 1. part. 1. pag. 12.*

vero China china hisce non polleat dotibus, ad
 iis, quæ tradit in capite de firmanda præ aliis
 methodi Hippocraticæ in curandis febribus acu-
 tis præstantia, evinci potest: *si ad curandas,*
ait, febres putridas fere absoluta est Chinæ chi-
næ necessitas, cur omnes nostri in Nosocomio
non moriuntur? Ne granulum quidem hujus præ-
scripsi unquam, & tamen centeni testes fatebun-
tur, vix paucos ab acutis morbis toto biennio
aut interiisse, aut postmodum languisse (84): at
 nonnullos audio, qui hisce non adeo contenti,
 ut remedium Chinam chinam ceu aperiens,
 aptumque noxiis extricandis principiis evincant,
 Haeniana loca proponunt, e quibus eruitur, in
 variolarum expulsionem efficacissimum fuisse: inter
 hæc historiam in medium afferunt, quam a
 Vesterkoff Poliatro Hagano De-Haen depromit
 (85): verumtamen minus recte ab hac historia
 concludi videtur de præstantia corticis peruvia-
 ni in cienda, maturandaque variolarum eruptio-
 ne, si ad successionem duorum morborum,
 quos palam facit memorata historia, paullisper
 attendatur. Quæso: latebat virus variolosum,
 vixque adparentibus expulsionis signis, sociatur
 febris periodica gravissima omnimodas fere vi-
 res prosterbens: fugatur hæc, ceu urgentius ma-
 lum, cortice peruviano, hacque, tamquam ob-
 staculo, remota, felicissima succedit variolarum
 eruptio: fane, rebus ita se habentibus, uti ex
 relatu

---

(84) *Tom. cit. part. 1. pag. 16.*

(85) *Tom. 1. part. 2. pag. 164. 165. 166. &c.*

relatu apparet, ecquis legitime concludet, directam esse, & specificam Chinæ chinæ vim extricando seminio varioloso?

§. 24.

AD rationem potius accedere eum affirmamus una cum prudentioribus opinantem, in hoc casu Naturam duobus inter se se oppositis conflictatam morbis ab uno ope corticis liberam omnes in alterius medelam intendisse vires. Quod de hac variolarum historia affirmatur, idem jure posse dici credimus de altera, quam habet (86), foeminae 24. annorum in-nuptæ ancillantæ, in qua Chinæ chinæ ope puncta rubra jam evanida confertiora in collo primum, dein in humeris, in jugulo, pectore, abdomine, dorso prodiisse legimus. In pessimam enim hæmitritæam versum esse morbum apparet, quæ a Mercato tertiana perniciosa dicitur, a vulgaribus hominibus, referente Francisco Boissier de Sauvages, febris malignæ nomine insignitur. Profecto a rationali medendi methodo recessisset celeberrimus Clinicus, si morbum adjunctum ceu periculo magis plenum prompta, & satis larga *febrifugi* dosi haud fugasset. Omnibus notum est, sanguinis missionem, in morbis, quorum fomitem constituit bilis æstuans, ac corrupta, directe non convenire, juxta vulgatum Galeni dictum, *frænum bilis est sanguis*; at nemo nescit, sæpius ad hanc confugere Medicos

E

dicos

dicos debere, methodo, ut inquiunt, extraordinaria, ceu necessariam, quum imminuens sanguinis copiam inordinatos quoquomodo motus compescat, & Naturæ vires sublevet, remotis, aut saltem ex parte sublatis humorum circuitui resistentiis. Quid plura? Licet indubia res sit, & usu quotidiano firmata, præsentis, vel brevi apparituro per cutim humore vario-
loso, aut morbilloso, numquam, aut nisi summa cum religione adhibenda esse remedia purgantia, ne horum ope stimulus in intestinis suscitatus a corporis ambitu, ceu vera horum morborum sede, ad centrum humores alliciat, tristemque faciat morbi exitum: constat tamen ipsamet experientia, prudenti manu purgans ministratum feliciori successu, & citius interceptum exitum promovere: quum enim semina hæc natura sua ad contractionem vasa adigant, si quidpiam alterius indolis aut in primis viis, vel per sanguineas oberrans vias erit, cujus conveniens exitus per cutis poros obtineri nequeat, primarii, & præcipui morbi cursum turbabit stimulus addens, impedietque, quo minus optata, ac necessaria succedat eruptio.

§. 25.

EX his ergo, aliisque intelligitur, quanta prudentia, quantaque sedulitas requiratur in remediorum delectu, & admotione: patet quoque, quid de illis sentiendum sit, qui, ratione, sedulis observationibus, & experientia procul sepositis, cæco impetu, vel aliqua auctoritate per-

permoti hoc, vel illud remedium supra modum in deliciis, aut odio habent; qui ita se gerunt, dum charybdim vitare cupiunt, in scyllam incidunt. Aliud enim est caute, & circumspicte cum remediis agere, aliud ob falsam præconceptam opinionem, & male intellectam morborum naturam, horumque varias circumstantias, remedia, ceu semper noxia, proscribere. Sane non ita frequenter illo obstructionis vocabulo aures Medicorum obtunderet vulgus, si Chinæ chinæ vim, & efficaciam probe callentes omnes Medici, nec non opportunum hanc exhibendi tempus in febribus vere periodicis, imperitorum voces supprimerent, demonstrantes, ex repetitis accessibus, exque non adhibito cortice viscerum congestionem repetendas esse, non a remedio, cui has inscii, & acerrimi corticis otores adscribunt; neque tot morborum initio simplicium, & benigniorum tristes exitus passim notarentur, si cum morosis ægrotantibus, & pseudo-Medicis agendum non esset. Quid enim vetat, Chinam chinam præscribere in arthriticis, podagricis, aut scorbuticis, quoties hos periodica febrisprehendit? Non suaderem certe, ut offeratur, si morbus a *diathesi* pendens actu detergatur; aut si humor a propria sede devius *metastasi* fecerit ad viscera vitalia: rebus ita se habentibus, in primo casu febrem suppressere China china, idem perinde foret, ac velle turbare salutares Naturæ motus: in secundo altius materiem impingere, quum ipsa febris, ceu remedium impactæ materiæ mor-

bosæ succutiendæ, inque circulum revocandæ efficax considerari possit. Neque facilis ero in corporibus plethoricis, in cacochymis, aut in illis, quos urget chronica pulmonum labes, nisi hæc fortasse suam trahat originem a febre legitime periodica. At ubi silent omnia, rite procedunt corporis functiones, nullaque signa sunt cacochymiae in primis viis, aut in via sanguinea, quæ contraindificant usum Chinæ chinæ, aut ubi recurrens podagra, vel arthritis, dum sui evolutionem tentant, hanc impedit, vel enervat superveniens febris intermittens, a prudentiæ, & medicinæ rationalis legibus is declinare videtur, qui corticem peruvianum ceu inopportunist, & noxium remedium crediderit: ex fermenti siquidem, ut inquiunt, febris intermittens, & insiti principii nexu, exque successivis accessionibus vasa in dies debilitantur, eamque liquida assequuntur indolem, ut, pessumdatis secretionibus, & excretionibus, novus emergat morbus, quem inter mala minus dixeris, si incurabilis tantum evadat (87).

§. 26.

---

(87) Hæc dum scribo, in mentem revoco historiam morbi, quo celeberrimus, & prudentia, doctrina, morumque integritate nemini secundus conflictatus fuit Archiater, & in Academiâ nostrâ jam pridem Professor practicus meritissimus JOSEPH ANTONIUS BADIA, quem veneror, cujusque gratissima amicitia honori mihi est, & utilitati, quum ipsum adire non possim, quin doctior redeam. Eximium itaque Virum octuagesimum, & ultra ætatis annum agentemprehendit febris tertiana mense Augusti ann. 1775. Vehementes febris accessiones comitabantur arthritici dolores longo jam

§. 26.

Longiores, quam par est, essemus, si omnes, quas habet Auctor, historias, ex quibus concludit, corticem utiliter exhibitum esse, adducere in animo foret: id unum notasse sufficiat, in omnibus morbis summas meruisse laudes remedium, in quibus aut ad ultimum evecta fuerit gradum humorum tenuitas cum omnimodo virium defectu, aut hæmorrhagiæ lethales supervenerint, aut febres tertianæ *ingenium biliosum*, ut inquit Hoffmannus (88), *ferox, sæpe malignum cum exanthematibus induentes*: Mehercle his in circumstantiis, quum remediis

E 3

alteran-

---

tempore infiti, nausea, oris amaror, quodque plurimum facebat negotium, immodicus ex hæmorrhoidibus sanguinis fluxus: jamque ex profusa hac evacuatione vires adeo debilitabantur, ut œdematis non æquivoca signa faciem, coxas, & crura occuparent. Hoc in rerum statu nil promptius China china habuimus, qua febrem, ceu urgentius malum fugaremus, nulla habita humoris arthritici, & *cachexiæ* ratione. Hanc larga dosi sumendam curavimus; at quum ob specialem ægri constitutionem munere potius hæcungeretur remedii purgantis, quam febrem pel-lentis, & hæmorrhagiam in dies magis promoveret, huic, quæ efficaciter adstringerent, adjecimus, ne nostram expectationem remedium falleret. DEO dante, hac methodo febris evanuit, neque remedium adstringentibus sociatum materiem arthriticam exasperavit, eo minus leucophlegmatiam promovit: quin imo firmiorem ab eo tempore sanitatem recuperavit clarissimus Auctor, & adhuc dum servat in summum Artis medicæ, & Reipublicæ bonum.

(88) *De observ. febr. sect. 1. §. 8.*

alterantibus vix suppetat tempus, intereaque cito agendum fit, æquum sane, & rationi consonum videtur, ad Chinam chinam confugere, quæ subadstringente, & tonica, qua pollet, vi solidorum robur erigere, majorem fluidis densitatem restituere, hæmorrhagias compescere, tempusque facere opportunioribus auxiliis potest. Id colligere est ex multis historiis, quas recenset Antonius De-Haen, in quibus egregius, ut inquit ipse, *petechiarum, vibicum, miliarium conspectus, hicque numerosior notatus est corticis usu*; at ex hac methodo extraordinaria ordinariam, tutam, & specificam inferre velle pro synochis putribus absurdum videtur, eodem non repugnante (89): *Monitos velim, inquit, omnes Medicos, quam periculosa sit certa quorundam agendi methodus, qua semper morbi malignitas, numquam forsan affutura, non dico, præ sagitur, sed præ somniatur. Quis hujus porro effectus? ut detrahantur ægris antiphlogistica remedia, iisdemque aut inertia, aut noxia substituantur.* Porro quod inter hæc noxia remedia censenda sit China china, manifestissime apparet ex corollariis, quæ habet laudatus Auctor (90): neque pro diversa pugnant sententia, quos ibidem profert, Auctores Carolus Richa Taurinensis, Huxam, & Pringle.

§. 27.

---

(89) *Lib. citat. pag. 288.*

(90) *Lib. citat. corol. 1. 2. 3. pag. 284.*

§. 27.

Interea vero sunt, qui pro *antiseptica* Chinæ chinæ efficacitate in fynochis putribus acerrime pugnant auctoritate freti Richardi Morton, ex cujus historiis, ut ipsi censent, aperte constat, variolas, & phthises ad optimum finem perductas fuisse corticis peruviani ope. At horum pace respondere liceat, etsi Chinæ chinæ vi multum tribuerit Auctor, cautissime tamen cum hac egisse, nec in quocumque variolarum stadio, aut qualibet phthiseos specie illam ægrotantibus exhibuisse, sed illis tantum in casibus (si aurea ejus scripta attente pervolvantur), in quibus aut periodicus morbi decursus erat, aut ex vigente febrium intermittentium causa pulmonum labes orta, vel lethalia se se prodire symptomata ex humorum solutione pendentia. Re enim vera de variolis verba faciens, nonnisi morbo declinationis stadium ingresso, corticem exhibendum esse monet: inquit enim (91): *Ubi viribus veneni, durante exanthematum maturatione, ptyalismo, vel quovis alio modo ex parte fractis, licet non penitus deletis, atque inde usque ad stadium declinationis intus cohibitis, & revirescentibus, Febris recidiva indolem induerit benignam, periodicis exacerbationibus, & remissionibus se se alternatim excipientibus, curatio nulla methodo, aut remedio certius, ac felicius absolvitur, quam*

E 4

celebri

---

(91) *De maturat. variolor. pag. 141. edit. Venet. 1646.*

celebri antidoto, cortice scilicet peruviano, qui reliquias veneni subigendo, ut in ceteris quibuscumque morbis, certandi ansam tollit, atque inde luctam febrilem derepente componit: at ubi critica, ut inquit, variolarum eruptio haud felix fuit, quin immo febris adepta fuerit naturam continentis cum diris symptomatibus, corticem peruvianum, ceu inutilem candidus affirmat. In variolis, subdit (92), autem vere malignis, sive discretæ, vel cohærentes, vel confluentes fuerint, ubi venenum in ipsa critica eruptione spiritus adeo superaverit, ut febris malignæ speciem induens unum tenorem servet, & augeantur symptomata, corticis vires febrifugæ nequeunt amplius evolvi, & in actum duci. Curatio reliqua alexipharmacis, & vesicatoriis jugiter repetitis, quæ spiritus stimulent, atque erigant, atque opiatas, quæ inordinatos, & efferratos eorum motus coercendo deleteria symptomata inde orta corrigant, duntaxat perficienda est. In morbis, quos humorum effœtorum, vel fordidum crassiorum intus latentium colluvies gignit, apertis verbis alvum movendam esse contendit, silentio pressa, immo semota China china, ne ex hac colluvie humoribus communicata phlogosis excitetur (sunt verba Auctoris), & habitus corporis inde infarctus prægrandi alicui morbofo affectui chronico ansam præbeat (93): Quid plura? Corticem peruvianum remedium haud esse

---

(92) Loc. citat. pag. 143.

(93) Loc. citat. pag. 141.

esse idoneum in sinceris variolis sequentia doceant: *ubi primum*. inquit, *febris hæc continua (ut nonnunquam usuvenit) spiritibus alexipharmacorum usu expansis, & veneno ex parte cicurato in febrem benignam exacerbationibus, & remissionibus periodicis insignitam immutari incipit, corticem peruvianum ad reliquias fermenti venenati abigendas cum opiatīs, & alexipharmacis commixtum, atque tertia, vel quarta quaque hora, quamdiu opus fuerit, repetitum adhibere convenit: atque hæc de variolis: ad phthisim quod spectat, non parum quoque hallucinantur illi, qui credunt, laudatum Virum corticem peruvianum usurpasse adversus quamlibet phthiseos speciem; quum enim constitutio putrida, aut diarrhæa, vel sudores colliquativi phthisim comitantur, aut huic ansam præbuerint duri tuberculi, aut ulcerati, apertissime fatetur, corticem peruvianum haud æque certum, & perpetuum in febre phthisica intermittente scopum suum attigisse, ac in intermittente simplici a mere morbida sanguinis diathesi orta, ... aut utcumque ægrum corticis peruviani, atque opiatorum usus a febre, & diarrhæa plane liberaverit, ceteris tamen pulmonaribus symptomatis in dies incrementibus, a phthisi e vivis sublato esse*

(94): Ne vero ullus dubitationi locus relinquatur de summa, quam adhibuit, circumspectione Morton in curanda phthisi ope corticis peruviani, legi, ac perlegi merentur, quæ profert de
phthisi

---

(94) *De phthisi pulmon. cap. 12. pag. 122. 123.*

phthifi orta a febribus præcipue crapulosis, scarlatinis, & intermittentibus. In phthifi enim a crapulosis, scarlatinis febribus nata, ceu præcipiti, & acuta, ne præcaveri quidem, vel curari ullo modo posse testatur *absque tempestivis, & repetitis venæ sectionibus, utcumque debilis esse videatur ægrotantis status . . . . .* debitis autem phlebotomiis jam rite celebratis, reliqua curatio diligenti expectorantium, & balsamicorum, uti & diætæ lacteæ, & julapiorum temperanzium usu perficienda est: quod dictum est de phthifi, morbillis, variolis, scarlatinis etiam, & crapulosis febribus (qui quidem morbi sunt omnes unius generis, naturæ scilicet insigniter serosæ, seu colliquativæ), idem ob eandem causam de omnibus scorbuticis, atque chronicis febribus pari ratione affirmari potest (95): & paullo post: quin etiam nullus dubito, quin ipsæ malignæ, & pestilentiales febres, quæ per apostemata, & ulcera critice terminari solent, phthifim etiam superinducere possint, materiem febrilem in tenerum pulmonum parenchyma critice propellendo, unde tumores, atque mali moris ulcera orta phthifim peracutam inducere apta sunt nata: curatio autem perficienda est tempestivo, & diligentissimo medicamentorum expectorantium, abstergentium, & balsamicorum jam ante descriptorum usu.

§. 28.

---

(95) Loc. mox citato.

§. 28.

Porro quod a ditione corticis illæ omnes phthiseos species, in quibus aut corruptio humorum est, aut febris acuta continua, lentusque humor, ut in variolis, morbillis, & scarlatina febre, aut vasorum plenitudo, ut in febribus a crapula ortis, excludendas esse contenderit eximius Auctor, patet, ni fallimur, ex iis, quæ statim subdit de phthisi febribus intermittentibus succedente: *Si nempe, inquit, signum hujus phthiseos pathognomonicum erit paroxysmus febrilis, quotidianus, tertianus, vel quartanus, pro morbi scilicet originalis peculiari genio febris hæcticæ semper conjunctus, sit unacum tussi, dyspnœa, atque aliis phthiseos pulmonariis ordinariis signis, in hujus phthiseos curatione cortex peruvianus medicamentis thoracicis, & pulmonaribus semper commisceri debet* (96): Hæc probe animadversa tantam ne vim confirmant Chinæ chinæ *antisepticam*, quanta huic a nonnullis tribuitur, an prolatae a Morton cautiones hanc inutilem, & noxiam ostendunt in purulenta pulmonum labe, in febre hæctica? Jure ne rejiciendum esse affirmabimus corticem peruvianum, hoc Viro duce, in morbis a lentore natis, aut a materia corpus obruente? Ergo quum horum censui adscribere non dubitent saniores Medici synochos putres, ab harum quoque curatione una cum Morton Chinam chinam semovebimus, ceu noxium, morboque impar

---

(96) *Ibidem.*

impar remedium. Experientia namque comper-
tum est, eam esse harumce febrium naturam,
ut, nisi opportunæ referantur viæ, & libera,
quoad fieri potest, fervetur actio reciproca va-
forum, fluidarumque partium, fomes morbosus
diutius, quam par est, retentus pejoribus mor-
bis, aut lethalibus transmissionibus faciat op-
portunitatem (97). Hinc intelligimus, cur alias
laudatus Fridericus Hoffmannus vel in ipsis ter-
tianiis febribus imprudenter exhiberi dixerit ha-
rum initio Chinam chinam (98). De princi-
piis namque corticis peruviani verba faciens,
ejusque operandi modo demonstrat, nullimode
obtineri posse sub hujus usu necessarias eva-
cuationes ob vim, quam possidet, tonicam, &
ad-

---

(97) Tristem hanc subiit sortem Antecessor meus
in Nosocomio Medicus Assistent Johannes Baptista
Martini Cherienſis amantissimus, & pietate, doctrina,
vigilantia commendatissimus, cujus immaturæ mortis
quoties recordor, plurimum angor. Nosocomialis fe-
bris fuit: antiphlogistica cura adhibita est primis morbi
diebus: vesicantium usus non prætermisſus die morbi
nona; & licet evacuationes cum per urinæ vias,
tum per alvum non desiderarentur, furebat tamen
in dies magis morbus, cui compescendo larga ex-
tracti Chinæ chinæ dosis exhibita est: hujusce reme-
dii usus strenue ad decimamquartam diem continua-
tus est: eheu! sequenti die numerosissimæ notantur
petechiæ in dorso, pectore, brachiis, & lumbis,
enormis accedit inflatio abdominis tympanica, dein
stertor, ac paucas post horas altissimo sepultus le-
thargo e vivis excessit summo amicorum, & paupe-
rum mœrore die 9. Aprilis anno 1769.

(98) *Observat. pract. contra febr. tert.: observ. 6.*

adstringentem: unde, subdit, si humor peccans, sive in ventriculo, sive in visceribus dissolvendus, aut evacuandus paullo copiosior resideat, tunc ea, quæ incrassant, & constringunt, non possunt non esse noxia, eo quod obstructiones contumaciores reddant, & quod humores peccantes in motu sistant: nocent vero quammaxime omnia adstringentia tam martialia, quam superius recensita, & Chinæ chinæ cortex in febribus, quando corpora sunt plethorica, primæ viæ multis cruditatibus obsessæ, & viscera infarctus, & stagnationes occupant . . . . China china cum cura, & prudentia adhibita divinum præbet auxilium, intempestive vero data in magna mala ægrotantes præcipitat. Nihil enim in praxi attentiori frequentius occurrit, quod ex febribus China china præpostere suppressis hypochondriorum spasmi, ventriculi, & intestinorum toni, dejectiones, perpetua ventris tormina, lentæ febres, cachexiæ, tumores œdematosi, hydrops, paralyses, contracturæ membrorum infelicissimæ subnascuntur (99). Qua vero ratione peccans materia eliminari possit, ac debeat, eruitur ex iis, quæ tradit de synocho putri loquens. Pertusa siquidem, quantum prudentia exigit, vena, suadet, ut impetuosus ille sanguinis, succorumque orgasmus, vasorum, quam facit, distensione nervosas partes irritans ad contractionem, sedetur, ex usu sunt diluentia, acida, nitrosa (100): In
his

---

(99) Dissert. Physico-Med. 7. sect. 2. de medicam. inscur., & infid.

(100) Sect. 2. de febr. synoch. curat. §. 2.

his prudenter adhibitis unacum laxantibus, *sub febre quidem*, ut inquit, *non tam internis, quam potius externis . . . . .* Declinante autem morbo, & apparentibus coctionis signis in urina, quæ ad exturbandas materiæ febrilis reliquias apprime interna ex usu sunt, nempe antiphlogisticis præcipuum curationis cardinem reponit (101). Huic Viro suffragantur Michael Ettmullerus (102), Thomas Willis (103), Thomas Bartolinus (104), Thomas Sydenham (105), Franciscus Piens (106), aliique innumeri Auctores.

§. 29.

Patet igitur ratione, auctoritate, observationibus, & experientia, quanta opus sit in exhibendo cortice adversus synochos putres attentione, neque minus patet, quam cauta, quamque diligens, & accurata habenda sit ratio causarum prædisponentium, & occasionalium, necnon proximæ, conjunctorumque morbi, & cæli constitutionis, ac tempestatum, ne dum prædesse volumus, summopere noceamus: patet tandem non posse non a Medico gravissimos errores committi, qui ratione, experientia,

---

(101) *Loc. cit. §. 3.*

(102) *De usu, & abusu Chinæ chinæ.*

(103) *De febrib. cap. 4.*

(104) *Centur. 5. histor. 50.*

(105) *Method. curand. febr., & observat. circa morb. acut.*

(106) *De febribus.*

tia, & gravissimorum Auctorum placitis procū sepositis, novitatis libidine tantum, aut præocupata opinione, vel minus recte intellecta summorum Virorum doctrina, Chinam chinam adversus febres in corruptionem pronas, quodcumque fuerit harum stadium, promiscue adhibet, huicque tenacissimus fedit. Quoad continuas Putridas dictas, monitum est Francisci Torti (107), sive Humorales illæ fuerint, more scilicet a nobis exposito, hoc est nullum Exacerbationum, aut Remissionum vicissitudinibus interpunctæ, fuerintque pariter Essentiales, atque Primariæ, tam Solitariæ, quam Comitatae, & tam de genere Colliquativo, quam de Coagulativo, singulæque tam Malignæ, quam simpliciter Acutæ, extra dubium videtur, illarum quibuscumvis stabile intra cruorem, diversumque valde ab Intermittentium fermento fermentum habentibus Corticem Peruvianum opitulari non posse. Quod si quibusdam adhuc supererit dubium de summa hujusce Auctoris in administranda China china circumspeditione, illud excutient sequentia: ad exactam enim rationis, experientiæque trutinam revocata sententia Richardi Morton, & febribus Continuis per subingressum accessuum subintrantibus dictis a simpliciter Remittentibus, quarum peculiarem naturam describit, probe distinctis, hæc habet (108): *Ex qualicumque autem nostro in Praxi dissensu contra facilis resultat conciliatio*

---

(107) *Therapeut. special. lib. 5. cap. 2.*

(108) *Lib. cit. cap. 3.*

ciliatio quædam tot contrariarum assertionum, quæ apud Scriptores minus exactos in hac materia passim occurrunt. Ajunt siquidem nonnulli, Corticem curare, præter Intermittentes, Febres quoque Continuas, & Malignas, & aliqui non. Utrique recte, utrique minus recte. Utraque enim propositio de aliquibus Continuis, atque etiam Malignis vera est, de aliquibus falsa: quandoquidem juxta distinctionem nostram curat Continuas, necnon Malignas aliquas, & aliquas non curat; non vero curat omnes, aut curat nullas.

FASCICULUS HISTORIARUM

*Quibus Animadversiones de China china
in synochis putribus a ratione, auctori-
tate, & experientia hætenus depromptæ
confirmantur.*

 Uamvis hucusque tradita rem ita se
habere nobis suadeant, fateamur ta-
men oportet, deceptos veri specie
in errorem sæpissime nos incidisse
ex inopportune adhibita China chi-
na in hisce febribus. At rerum usus nos docuit,
ab hac, ceu infido, & noxio remedio, manum
retrahere, neque illis aurem præbere, qui hanc
pleno ore exaggerant: liceat igitur, dictorum
confirmandorum gratia, eo, qui probum virum
debet, animi candore, & ea simplicitate ali-
quot ægrorum hac febre laborantium historias
in medium adducere, ex quibus pateant infor-
tunia, quæ nobis contigerint ex adhibito cor-
tice, simulque methodus, qua ceteris feliciore,
quantum nobis constitit, harumce febrium cu-
rationem susceperimus. Sint itaque

HISTORIA PRIMA.

BAjulus Johannes Brunet Taurinensis temperamento præditus sanguineo-bilioso, viribus constans, quum per quinquennium optima valetudine frueretur, die vigesima sexta Aprilis anno 1771. rigoribus per universum corpus prehenditur cum gravativo capitis dolore, summaque, at irrita ad vomendum proclivitate. Nullum petens auxilium noctem domi transegit insomnem: sequenti die febris cum delirio accedit. Vespere Nosocomium advehitur aphonus: in morbi causam proximam scrupulosa indagine intenti enormem hypochondriorum tensionem notavimus, linguam aridam, exsuccos dentes, arteriarum motus debiles, contractos, modo inæquales, modo celeres, & minutos una cum frequentibus tendinum subsultibus: alvus a tri-duo compressa erat: hoc in rerum statu ad Ipecacuanham extemplo confugimus, injecto primum clysmate ex vino emetico, & emolliente decocto parato. Mirum dictu quanta bilis mucosæ sature flavæ copia fusque, deque excussa fit intra bihorium: hinc mens ægro rediit, loquendi facultas, pulsus elatiores evasere, magis ordinati: verbo, in melius cedere omnia visa sunt: tertiam, quartam, quintam, sextamque morbi diem non absque mediocri levamine transegit æger, perseverantibus summo cum emolumento alvinis evacuationibus: jam vero dum ægri rem in vado constitutam opinamur, septimam diem turbat vehementissima febris; calor
ad

ad tactum urens hanc comitantur, tussis molestissima una cum sputis viridibus, anxia, & laboriosa respiratio cum omnimoda alvi occlusionē. His ut occurreremus, laxantibus adjunximus diluentia, subacida, nitrosa: horum prudenti usu alvum compressam revocavimus, succedente notabili omnium conjunctorum remissione. Undecima die vix febris reliquiae supersunt, *anachatarsis* libera evadit, concoctionis signa in urina, & sputis observantur, morbumque decimaquarta die perfecte judicatum existimamus, quum pulsus, ceteraeque corporis functiones rite succederent. Intra hebdomadam cibis exquisitis, & vino generoso resumit aeger vires, jamque in lecto sedendi facultas ipsi conceditur. Inopinata febre iterum corripitur, cujus initium est frigus ad duas, & ultra horas extensum, huic succedit immanis calor, hicque in profusum definit sudorem, urinae lateritiae apparent. Hæc sane, attenta morbi prægressi indole, attentaque cæli tempestate, suspicionem moverunt febris periodicæ; at cunctando rem confirmavimus: tertia siquidem a novo accessu die redit febris eadem hora, iisdemque stipata symptomatibus: qua de re ne aeger ex primo morbo confectus secunda hac febre in dies magis debilitaretur, opportunum duximus, nulla interjecta mora, ad Chinam chinam confugere. Hæc igitur debita dosi prudenti rhabarbari quantitate commixta declinationis tempore jussa est; curavimusque, ut unciam unam sumeret aeger ante recursum tertii *paroxysmi*. Quid plura? Etiam si

convenientes evacuationes æger obtinuerit ab assumpto remedio, exasperatur denuo febris, & nulla servata periodo, in continuam acutam mutata est: hujus conjuncta erant acutus capitis dolor, anhela respiratio, ad soporem proclivitas, fitis ardens, sputa crocea sanguineis striis notata, abdominis elatio tympanica, quodque plurimum faceflebat negotii, pulsus debillimi, & inæquales. Hæc morbi mutatio nos docuit, inopportunum, quin immo noxium esse *febrifugum*, quumque ex omnium symptomatum collectione manifestum esset, ad *stasim* tendere humores, adque pectus, & caput irruptionem facere materiem morbosam, nulli dubitavimus, quin iis remediis uteremur, quibus a capite, & pectore quantocius revelleretur quod morbosum erat, dein fera humorum, potissimumque bilis acredo corrigeretur: quam ob rem ad vesicantia confugimus occipiti, & coxis applicita, tum ad succos saponaceos, potionesque subacidas, non neglectis emollientibus clysteribus. Hisce effectum est, ut intra biduum remissior febris evaserit, liberior respiratio, pulsus elatior, magisque æqualis: mira siquidem fuit epispasticorum actio, neque mediocrem contulere opem clysteres. Alvo siquidem his prudenter sollicitata, detumuit imus venter, & sputa in albida mere mucosa, & viscida mutata sunt. Ad decimamseptimam morbi diem solo *alterantium* usu perventum est, qua pulsus, urina, quæ primum flammea erat, omnesque corporis functiones rite se habebant: neque desiderabatur pacatus somnus: rebus

rebus ita se habentibus remediis valediximus, hisque panatellam substituimus cum modico vini generosi. At dum debillimæ ægri vires in dies magis reparantur idoneo victu, quis crederet, latere adhuc anguem in herba, seque prodere die morbi vigesima nona sævioribus stipatum conjunctis. Febris namque vehementissima suscitatur, nausea, vomendi conatus, animi deliquia ægrum torquent, & quod deterius fuit, paucas post horas numerosissimæ petechiæ pectus obsident, dorsum, internam brachiorum faciem, & lumbos: hæc omnia intra bihorium excipiuntur ab imi ventris torminibus, ejusque tensione tympanica. Præsentanea remedia fuere clysteres primum emollientes, dein blande irritantes, nec non temperata cardiaca: quumque fordes primarum viarum ne dum memorata satis indicarent, sed has confirmaret lingua muco obducta, nec non felleus, juxta ægri relatum, oris gustus, oleum recenter expressum ex semine lini jussu est, cujus adminiculo, quanta foetentissimæ bilis copiaeducta sit, vix dici potest, vixque credibile, quantam educere perrexerint repetiti clysteres, & purgantia subacida ad triduum prudenti dosi iterata. Post hæc herbarum acescentium, & saponacearum succis usus, quorum ope obtinuimus, ut brevi evanuerint petechiæ, & sensim, sensimque constans valetudo redierit.

HISTORIA II.

Quantæ sit efficaciam in synochis putribus China china, patebit ex historia Virginis Catharinæ De-Michelis Cuneensis a multis annis Taurini degentis. Virgo hæc temperamento sanguineo prædita ad vigesimumprimum ætatis annum pervenit prorsus inscia cujuslibet morbi. Stato tempore purgatio menstrua prodiit, neque unquam defuit. A die Julii vigesima anno 1772. ad vigesimam sextam, qua Xenodochium excepta fuit, duplicem febris accessum singulis diebus, mane scilicet mitiorem, sæviorem vespertinis horis passa est. Ne vero minus fortasse legitima ægræ relatio (quod penes vulgum sæpissime evenit) nos falleret, suspenso pede incessimus, morbumque propria observatione per biduum confirmavimus. Et sane diluculo frigore corripiebatur ad duas, & ultra horas protracto: hoc excipiebat calor in sudorem circa meridiem definens copiosissimum: hora quinta pomeridiana intolerabile iterum frigus ægram torquebat ad quinque horas perdurans: huic succedebat immanis calor cum sopore, vaniloquio, floccorum, & festucarum collectione: conjuncta hæc, multa nocte, evanescebant, adventante profusissimo sudore. Tertia die haud dissimilem febris reditum notavimus. Quum igitur (ut cum sanioribus loquamur) duas esse tertianas meridiana luce clarius nobis constaret, quumque symptomata secundæ febris quidpiam perniciosi genii indicarent, tuto, & cum ratione Chinam

nam chinam ægræ præscribendam fore decrevimus. Hujus rite præparatæ drachmas sex cum quatuor rhabarbari scrupulis curavimus ut sumeret ægra inter declinationem secundæ accessionis, & recursum primæ. Nullum ab hac dosi cœpit emolumentum ægrota: statâ namque die eadem hora, iisdemque conjunctis rediere tertianæ: nos tamen cortici adhuc inhærendum credidimus experientia freti, suum sæpissime non edere effectum Chinam chinam, nisi integra hujus uncia ingesta fuerit: debito propterea tempore, neque dissimili quantitate pro altera vice *febrifugum* præscriptum est. Utinam expectationi respondisset eventus. A præscripta secunda remedii dosi faciem mutavit febris in continuam abeuns: sopori lethargus subrepfit; calor acerrimus, abdominis, & hypochondriorum tensio, anxia, & rara respiratio, tremuli, & debiles arteriarum motus, tendinum subsultus, universi corporis rigiditas, urinæ defectus, alvique omnimoda compressio febrim comitabantur. Hæc morbi mutatio nos cautos fecit, ne in usu remedii ne dum inopportuni, sed evidenter noxii insisteremus: quam ob rem ad ea, quæ & vitales functiones erigere, humorumque acedinem emendare, debitasque secretiones, excretionesque promovere possent, mentem convertimus. Vesicantia illico admota sunt cervici, & femoribus: alteri indicationi fecere satis remedia subacida antisepticis moderate aromaticis sociata, puta, extractum acetosæ, sal acetosellæ, roob sambuci cum aliquot serpentina

riæ virginianæ granis; potio communis fuit dilutus mali medici succus affatim bibendus: fots externi ex posca parati, & emollientes clysteres pro re nata iterati non mediocrem contulere opem alvo, lotioque ciendis. Dum quarta a secunda febre die melior ægræ conditio nobis videbatur, petechiæ sat latæ prodeunt in dorso, lumbis, coxis, perque internam brachiorum superficiem copiosissimæ. Facies livescit, & extrema frigent. Hoc in rerum statu ut sæviens magis causa morbosa compesceretur, memorato regimini adjecimus guttas aliquot spiritus dulcis vitrioli, eodemque tempore temperatas aquas cardiacas, aquam scilicet theriacalem frigidam, aquam mellissæ: tertia, quarta, ad nonam usque occurrimus hisce remediis causæ proximæ morbi; qua die concoctionis signa notare cœpimus in urinis, inque alvi fœcibus: pulsus mollior, obortusque universalis sudor crassus, & foetidus nihil movendum nobis suadebant. Sequenti die, nempe morbi decima febris increscit, respiratio fit magis anxiosa, loco stare nescit ægrotans: nos rati *epiphenomena* hæc perturbationi criticæ tribuenda esse, attentis pridie coctionis signis, salutaribus sapientissimæ Naturæ motibus opus commisimus, nil prorsus a memorata methodo declinantes. Haud nostram expectationem, fefellit eventus: nocte siquidem ejusdem diei copiosissima oboritur diarrhæa, hæc ad biduum perdurat, & decima-septima morbus perfecte judicatur.

HISTORIA III.

NEque diversum fortitus est exitum morbus Felicis Antonii Rejnè ab Oppido Carrù eodem tempore in Nosocomio decumbentis, cujus historiæ non pigeat benevolum lectorem. Hebdomada, & ultra excurrerat, qua æger lassitudinibus torquebatur, potissimumque hemicrania, cui a multis jam annis sæpissime intra mensem se obnoxium esse fatebatur: interea vero se a febre immunem ratus nullam, de more vulgi, quæsitit medicam opem: biduo post inopinata febre correptus, frequentibusque, & dirissimis ad vomendum conatibus vexatus Nosocomium adiit: juxta ægri relatum vehementissimum frigus ad duas, & ultra horas protractum initium dedit feбри, cui mordax successit æstus in sudorem definens copiosissimus: oris amaror aderat, ad vomendum proclivitas, pulsus non mediocrem virium debilitatem palam faciebat, pallidusque faciei color, & difficilis spiritus hanc confirmabant: neque deerant imi ventris tormina cum aliqua hypochondriorum tensione. Febrem hanc ceu periodicam rati credidimus eam rationalem extemplo fore medicinam, qua sordes in primis viis nimiae expurgarentur, ut nimirum si febris rediret, quum nulla tactui se obviam fieret, aut præsumi posset in abdominis visceribus congestio, liber pateret aditus remedio *antipyretico*: dosis propterea conveniens radicis brasiliensis præscripta est, qua enormem foetidissimæ materiei copiam per vomitum,

perque alvum eduximus. Crastina die ægrum visitavimus a febre liberum cum notabili virium reparatione, & integra dictorum conjunctorum cessatione. Pulsus enim sat constans explorabatur, vires firmiores rediere, molliora facta sunt hypochondria, & facilis erat spirandi facultas. Tertia a primo febris insultu die eadem hora acerrimum denuo frigus ægrum invadit, cui urens successit calor, quem comitabantur acutissimus capitis dolor, hinc delirium, pulsus durus, inæqualis, frequens, & admodum celer, sublimis anhelitus, facies flammeo-livida: adde tussim molestissimam, sitim inexplebilem, & dolorem finistrum latus occupantem inter quintam, sextamque costas veras acutum adeo, ut in ipsum decumbere præ nimia hujus feritate æger non posset. Mehercle in ancipiti versabamur de consilio capiendo. A febris enim reditu, ejusque *anomalis* conjunctis perniciosi quidpiam latere probabilis, & experientiæ consona videbatur conjectura: at non levia pectoris incommoda de inflammationis metu nos fecere sollicitos. Quam ob rem hoc in rerum statu ceteris remediis prudentiorem, tutioremque venæ sectionem esse statuimus, qua inflammationi, vel jam natæ, aut futuræ strenue occurreremus: hanc in brachio prudenti manu celebrandam jussimus, eodemque tempore demulcendi scopo emulsionem syrupo diacodii edulcoratam præscripsimus, nec non potiones aperientes nitratas copiose sumendas: eductus sanguis a naturali *crasi* vix abludebat: hisce remediis factum est, ut

ut lateris dolor penitus evanuerit, respiratio libera evaserit cum notabili symptomatum omnium remissione, quodque caput erat, vix superessent febris reliquæ. Jam vero subita hæc morbi mutatio ne dum cunctationi rem committe-
tendam esse aperte nos monuit sed in ea, quam primo concepimus, febris perniciosæ opinionem confirmavit. Et sane eventus intra nycthemeri spatium morbi genium aperuit. Eadem namque hora, iisdemque stipata phænomenis recurrit febris, tantaque cum pernicie, ut nulli dubitaverimus, quin ad Chinam chinam, ceu ad sacram anchoram confugeremus: hanc larga dosi declinationis tempore cum debita rhabarbari quantitate jussimus, curavimusque, ut integra uncia (quod obtinuimus) ante reditus quarti circuitus ingesta foret. Postera die nos omne tulisse punctum credidimus. Ad *apyrexiam* enim pervenit febris, evanidis prorsus memoratis symptomatibus; sexies alvum deposuit æger cum copiosa in urinis materie morbosæ separatione: per triduum res prospera ægro fuit, perque hoc tempus, ut in dies magis confirmaretur ægri valetudo, refracta *febrifugi* dosis quotidie continuata est. Quid plura? Dum in vado ægrum constitutum credimus, febris denuo nullo prævio rigore, aut frigore ægrotantem adoritur una cum vomitu bilis viridis, & foetidissimæ, acerrimis imi ventris moribus, pulsu tardo, & raro, vixque manum feriente, summa virium debilitate, & frequentissimis tendinum subsultibus: sitis erat intensa admodum, & dentes adeo ex-
fucci,

fucci, ut hos inter, & ossa ab aëre exsiccata vix intercederet discrimen: accedebat tympanica imi ventris, & hypochondriorum elatio: prima fronte ægrum in perniciosam febrem relapsum putavimus, minimeque ambegimus, quin ad Chinam chinam recurrendum nobis esset ceu experientia edoctis sæpissime fieri, ut non radicatus prima vice subactus remedii ope harumce febrium morbosus fomes recursibus facilem præbeat occasionem: neque nos ab hac opinione semovit evanidum frigus: error enim illorum est, qui inter varia febris periodicæ conjuncta a præsentia, vel absentia frigoris *diagnosim* febrium periodo recurrentium instituendam esse contendunt; observationibus siquidem quotidianis constat, innumeras esse febres hujusce generis absque ullo vel minimo frigoris, aut horripilationum sensu, & tamen censui periodicarum febrium jure a sanioribus adscribi. At eo redeamus, unde discessimus. Non dissimili propterea remedii quantitate intra duodecim horarum spatium ingesta consultum est. At nos feliciores, si huic supersedendum esse credidissemus. Repente enim febris acuitur, frequentiores evadunt spasmodici tendinum motus, brevis fit, & sublimis respiratio, notabilem duritiem assequitur pulsus, tenesmus cum alvi occlusione torquet ægrotum: quam ob rem in sententiam venimus nobis agendum esse cum febre subdola, cujus causa proxima ab illa non abluderet, quæ primis morbi diebus pectus obsedit; hancque, rite perpenſis natura morbi
hujus

hujus conjunctis, & evacuationibus, in per-
versæ bilis indolem jure refundi debere putavi-
mus. Tribus igitur indicationibus, cito, & tuto
faciendum esse satis decrevimus: primæ pru-
denti sanguinis missione, atque clysteribus emol-
lientibus, fotubusque ex posca paratis abdomini
impositis, quibus ne dum obsequiosa, quoad
fieri posset, redderetur alvus, sed ab imi ven-
tris visceribus inflammationis metus, si quæ
fieri poterat, præcaveretur: alteri, & tertiæ
iis remediis, quorum ope, & acerrima bilis
contineretur, simulque per convenientes vias
blande expungi posset: quapropter celebrata e-
talo sanguinis missione, potio purgans antiphlo-
gistica ex pulpa cassiæ, & tamarindorum data
est, cujus ope multa sordium tenacium, foeti-
darumque quantitaseducta est; quin imo alvi
fluxus obortus est ita, ut vigesies, & ultra
intra biduum alvum deposuerit ægrotans: inte-
rea succos subacidos, & temperantes in usum
vocavimus, singuloque mane, ne alvus consti-
paretur, serum lactis pulpa tamarindorum alte-
ratum ægro offerebatur. Dies adventat morbi
quinta, qua omnia in melius vertuntur; sexta,
septima, & octava non minus prosperæ succe-
dunt: hinc nulla regiminis mutatio facta est:
die decima obscurus sopor occupat infirmum,
mox delirium cum vehementiore febre: hæc
pro criticæ perturbationis prænunciis haberi for-
tasse potuissent: at pulsus durities, urinæ te-
nues, & alvi occlusio contrarium suadebant;
potius a bile ceu corruptioni admodum obno-
xia,

xia, quæ primum abdominis viscera laceſſebat, tentari caput, ab hacque per ſanguineas oberante vias motus febriles, & duritiem pulſuum pendere dijudicavimus: veſicans propterea cervici admotum eſt, quo materies a ſenſorio communi breviori via educeretur; poſtea clyſteribus alvus ſollicitata eſt, quibus a ſuperioribus partibus, univerſoque corpore, quod morboſum erat, ad inteſtina alliceretur. Reliquum curationis fecerunt remedia ſubacida. Decimaquarta morbi die ſui compos fit æger, at febris exaſperatur, & decimaquinta numero multæ ſat latæ petechiæ dorſum brachia, femora, lumbosque obſident. Memoratis ſuccis ſpiritum vitrioli adjecimus, proque potu citream potionem. Hiſce ſubſidiis factum eſt, ut vitiata bilis, quantum licuit, ſubacta per alvi vias copioſa eliminaretur, & ſenſim, ſenſimque evaneſcerent papulæ. Vigefimaprima, miſſis remediis, debiliſimas ægri vires cibis *eupeptis*, & prudenti vini meri uſu reparandas ſategimus. Brevi convaluit æger, firmamque adeptus eſt ſanitatem.

H I S T O R I A I V.

JOſeph Serafino Taurinenſis Cauponæ famulus die ſeptima Junii anno 1772. in Noſocomium receptus eſt febre detentus. Temperamenti erat ſanguinei, athletico præditus corpore decimumſeptimum ætatis annum natus. A quatuor diebus male ſe ſe habere teſtabatur, ſinguloque mane horrore primum, dein frigore pre-

prehendi affirmabat, postea calore acerrimo in largissimum sudorem desinente. De oris amaro-
re, & imi ventris torminibus conquerebatur: renitens ad tactum abdomen erat, frequentes vomendi conatus, & gravedo ægrum torquebant. Clysteres emollientes, & aqua theriacalis frigida cochleatim sumenda primordia fuere curationis nostræ. Interea quum sequenti die non dissimilem ab ægri relatu recursum febris notaverimus, cum febris, tum symptomatum ratione e re putavimus, materiem in primis viis nimiam potione cathartica extrudere, qua præmissa, si opus foret, tutior esset corticis peruviani usus. Decoctum *catholicum* purgans, addita salis cathartici uncia semisse, multam viscidorum humorum, & bilis copiam evacavit, emendavitque oris amaritiam, & abdominis dolores: sequentem diem bene transegit æger omnino a febre vacuus: crastina recurrit febris horrore, & frigore insolito, cui succedit vehemens calor, & in declinatione de more tertianarum copiosissimus sudor: addamus tempore febris memoratis conjunctis vaniloquia, motus arteriarum spasmodicos, soporem ad multas horas. Quæ cum ita essent, veriti, ne perniciosus febris genius evaderet, cito citius ad Chinam chinam confugimus: sex itaque drachmæ Chinæ chinæ una cum drachma semisse rhabarbari decem horarum spatium sumendæ præscriptæ sunt: evacuationes cum per alvum, tum per urinæ vias obortæ sunt: nihilo tamen secius statâ die recurrit febris, at mitior: hinc factum est

est, ut a prima dosi refractam febrim penitus devictam iri crediderimus, eadem repetita: ab hac obtinuimus, ut ex legitima tertiana in continuam abierit febris gravibus stipata symptomatibus: anxia enim respiratio, profundus sopor, tympanica abdominis elatio, tendinum subsultus, minutus, debillimus arteriarum motus, luridus faciei color, extremorum perfrigeratio cum alvo occlusa argumentum sane præbebant certissimum a peruviano cortice, ceu substyptica vi donato motus febriles suffocatos fuisse, quibus sapiens Natura vel sola, vel opportunis remediis aperientibus adjuta miasma morbosum per sanguineas oberrans vias aut per alvum, aut urinas, perve cutis spiracula eliminavisset: neque difficilis explicatu res erit, quonam modo ex perturbatis salutaribus Naturæ motibus oscillationes arteriarum subvertantur ab acri retento *septico* principio, nervi ad inordinatas vibrationes concitentur, & irritationes, palpitatio, tendinum subsultus nascantur: tum spirandi difficultas, & sopor, ad pectus, vel caput irruptione facta. Cur a fluente alvo, aut urina, vel sudore hæc evanescunt? Cur horum reditus, aut exacerbatio compressis a cortice his evacuationibus? Id pluries notare mihi contigit, quod se expertum esse testatur Tissot in epidemica febre biliosa Lausannensi: at eo redeat, unde discessit, historia. Habita igitur febris, symptomatum, ætatis, temperamenti ratione, missio sanguinis ex pede celebrata est, & decocto cichorei, ac camædrios, quod ab initio sumebat æger, substiti-

stituimus potionem subacidam ex acetosa paratam: neque hac contenti expressum ejusdem herbæ succum ad plures uncias mane, & vespere jussimus: eductus vix cohærens sanguis in horum strenuo usu cum additione guttarum aliquot spiritus dulcis vitrioli nos confirmavit; neque clysteres emollientes omisimus, & foci abdomini impositos. Intra biduum remisere omnia cum ratione: alvus siquidem moderata fluxit, & satis copiosam, crassiolemque urinam observavimus: pulsus ex minuto, & debillimo amplior evasit, & fortior, liberior spirandi facultas, nullus amplius sopor erat, neque tendinum subsultus. At oris amarities, ad vomendum conatus prodire cum sordidiore lingua, & aliqua hypocondriorum, ac abdominis tensione: hiis probe consideratis, Ipecacuanha præscripta est, ut, quæ in primis viis sordes supererant, illico excuterentur: effectus voto respondit; multam namque mucici, & bilis copiam evomit æger, pluriesque alvum deposuit. Septima a febris continuæ exortu die dum rem in melius cessuram credimus sub usu non interrupto remediorum subacidorum, tot, tantæque extemplo oboriuntur turbæ, ut mortem fores pulsare non dubitaverimus. Facies enim atro-pallida fit, extrema frigent marmoris adinstar, sublimis fit respiratio, pulsus *asphyxiæ* proprius: festucas, & floccos colligit æger, mox delirans evadit, & tremor concutit universas corporis partes: ex his quum universalis humorum *stasis* facile præsumi posset, & pessumdatum solidorum robur, nil promptius,

G

nilque

nilque magis indicatum rati sumus iis remediis, quibus solidorum vires, quo citius fieri posset, erigerentur, humorumque inertia emendaretur. Hisce ut faceremus satis indicationibus, vesicantia selegimus occipiti, femoribusque admovenda, dein mixturam concinnavimus ex aqua melissæ, theriacali frigida, extracto scordii, & radice serpentariæ virginianæ singulo trihorio repetendam: frictiones quoque, & fots plantis pedum pro primo scopo adhibita sunt. Mire profecit æger sub horum remediorum usu: fatiscientes enim Naturæ vires sensim, sensimque revocatæ sunt, evanuit hypochondriorum tensio, pulsus magis ordinati vividius digitos feriebant, febris, quæ fere evanuit, rediit debitis circumscripta limitibus, mollisque facta est cutis primum aridissima; rebus ita se habentibus omnis curationis cardo positus est in procuranda vesicantium suppuratione, in subacidis, nec non antisepticis aromaticis, quibus fera humorum *diathesis* in dies magis corrigeretur, non neglectis pro re nata clysteribus emollientibus. Vigesima apparuit dies, qua perfecta morboſi humoris evacuatio obtenta est, febrisque evanuit sequenti die: at quum noctes insomniis turbatæ essent, simulque dolor ad scrobiculum cordis ægrum affligeret, paregoricum hora somni datum est, & vino generoso, cibisque eupeptis æger intra mensem probe restitutus domesticos adivit lares.

HISTORIA V.

ANcilla Margarita Bussan e Piobesi corpore athletico donata in Nosocomium admittitur die decima Augusti 1774. Hæc de lassitudine quadam spontanea a pluribus diebus conqueritur, & noctes insomniis horrificis turbatas refert: nec se probe scire fatetur, utrum febre jam laboraverit, necne: at vultus lineamenta, quorum a Clinicis attenta ratio perpetuo habenda est in morborum ineundis curationibus, quidpiam latere significabāt. Et sane circa vespeream subito prehenditur frigore ad duas horas extenso, dein calor succedit, quo declinante, sudor emerfit copiosissimus. Capitis, & scrobiculi sensus dolorem creans, urinæ lateritiæ erant febris symptomata: proximam diem ne minimum quidem febris indicium turbavit: tertia a primo insultu die recurrit eadem hora, iisdemque symptomatibus, & pari passu in declinationem abit. Quum, uti constat, de legitima tertiana ageretur, quumque nulla plethoræ signa forent, rite fluentibus statō tempore menstruis, purgans ex electuario lenitivo, & rhabarbaro die a febre vacuo præscriptum est, quod sex alvum movit: dein, quum febris, ejusque symptomata modum non excederent, solo succo cichorei contenti fuimus, consilio Hippocratico freti, intra septem circuitus plerumque solvi febres legitimas tertianas. At processit febris, & jam decimus numerabatur febris recursus. Qua de re, ne ex repetitis accessibus ægra debilitaretur,

tur, & viscerum congestionibus (quod usu venit) fieret locus, Chinam chinam de more nostro præscripsimus: ab assumpto remedio melius se habet ægra, mitiorque redit undecima accessio: hinc febrem prorsus depulsam iri credidimus, eadem dosi, & simili modo repetita. Spe vero decepti fuimus: ex periodica enim continua evadit febris insolitis stipata symptomatibus, gravi nempe respiratione, inquietudine, vaniloquio, trisimo cynico, intensissimo calore, alvi adstrictione, notabili ardoris sensu in urina, quæ ex lateritio crySTALLINUM colorem cum filamentis innatantibus adepta est, & pulsu contracto cum notabili frequentia, & celeritate. Subita hæc morbi mutatio cautos nos fecit a *febrifugo*, nec ambegimus, quin febrem hanc ad synochorum putrium ab aliquo tempore grassantium classem pertineret. Habita itaque febris, nec non æstus intensi, pectoris angustiae, & perturbationis sensorii communis ratione, sanguis e talo missus est cum ægræ levamine; capitis enim dolor, anxietas, & spasmodici motus aliquantulum remisere: extractus sanguis multam feri lutei copiam exhibuit, vixque cohærentem partem cruorosam: pro remediis internis decoctum iussimus ex endivia, & acetosa paratum: secunda continuæ febris die pulsus concidunt, icterica evadit ægra: accedunt oris amaror, vomitus, imi ventris tormina, parcior urina, alvique intermissio: singula hæc cum redundantis materiæ in primis viis, tum in sanguineo latice non æquivoca signa

signa ad emeticam in primis potionem nobis familiarem (Ipecacuanham scilicet, in quam Medici præ ceteris, quæ Chymia suppeditat, remediis vomitoriis tutius habent imperium) nos adduxerunt, dein ad remedia subacida, diluentia, & aperientia, quibus & degeneri humorum *diathesi* obviam iri posset. Ab Ipecacuanha multas obtinuimus per os, perque sedem evacuationes bilis porraceæ, foetidæ, mucique densissimi: ex succussa materie elatior prodiit pulsus, evanuerunt ventris tormina, rediitque mingendi facilitas. Sic, quæ redundabant in primis viis, evacuatis sordibus, subacida, & temperantia in usum vocavimus, succum nempe acetosæ endiviæ cum aliqua dosi salis essentialis acetosellæ; hæc medendi ratio ad octavam morbi diem continuata est, injectis juxta opportunitatem clysteribus emollientibus. Die nona, nullo præcedente errore in sex rebus non naturalibus, in gravius periculum ægra labitur: marmoreo siquidem premitur frigore per universum corpus, stertore; pulsus exilis evadit, vix febris percipitur, quodque pejus, numerosissimæ petechiæ latera colli, sternum, brachia, lumbos, & femora occupant cum interspersis pustulis, quas, si cum multis loquamur, miliares, sudamina si cum sanioribus ex acri, ac pene caustica humorum indole nata appellabimus. Lentescenti humorum progressui suscitando, liberandisque vitalibus functionibus vesicantia coxis applicita sunt, & siccæ cucurbitulæ dorso. His vividior obtenta est humorum in orbem actio,

ex procurata in nervoso systemate irritatione, frigori marmoreo subrepere, quæ exoptabamus febris, & calor debitis circumscripta limitibus. Vesicantium actio mire contulit liberiori respirationi. Dies decimam, undecimam, & duodecimam minus molestas transegit ægra sat bene ferens remedia subacida superius indicata: ad decimamquartam perventum est, qua magis, ut numquam antea, sævit morbus: incongrua enim, & desipientia loqui incipit ægra: mox furore capta oculis scintillantibus minas intendit; paullo post variis, & dissimilibus convulsionibus agitatur rarum trahens, & suspiriosum anhelitum: nares acutæ evadunt, vixque pulsus percipi potest, ne una quidem superstite papula. Porro quum in deterius hæc morbi mutatio satis aperte ostenderet, acerrimum virus, quod vitalia viscera, nervosque impetebat, nil efficacius, præsentius nihil visum est illis præfidiis, quibus illud quantocius succuteretur, inque circulationem actum, si datum foret, per convenientia loca eliminaretur. In subsidium igitur revocatæ sunt cucurbitulæ, clysteribus paullo irritantibus alvus sollicitata est, & sedandis convulsionibus aquam camæmeli, theriacalem frigidam, & liquorem C. C. succinatum selegimus. Mirum dictu quantum ab his profecerit ægrota: ad se rediit intra quadrihorium pacato animo, convulsionibus disparuere, nec sine ratione: moderata siquidem oborta est diarrhæa, ex qua obrutæ Naturæ vires paullisper erectæ blandum sudorem moverunt pellendis humoribus

ex

ex vasis minimis cutaneis ad alvi, aut urinæ vias difficile regressuris idoneum. Haud variato regimine, si clysteres excipiamus, processimus per quatuor sequentes dies, quo tempore coctionis signa in urinis adparuere, & ad vigesimamprimam pervenimus, qua febris evanuit, omnibus functionibus secundum naturam se habentibus: quamobrem remediis valediximus virium defectui unice studentes. Dum in dies resumit vires ægrota, inopinato frigore corripitur, & more intermittantium stadia sua percurrit nova febris: porro etiamsi initio morbi febris periodica apparuerit a genuina, & propria febrium intermittantium causa proxima nata, uti ex superioribus constitit, nulli tamen dubitavimus juxta observationes, & experientiam, quoties de morborum complicatione agitur, quin, superato acuto morbo, hæc, quæ initio veluti suffocata, ut ita dicam, fuit a graviore causa, se se iterum proderet veram intermittentem febrem producens: cunctatio conjecturam firmavit: tertia siquidem a novæ febris insultu die febris redit eadem hora, iisdemque symptomatibus: ergo una simul collatis prægressis, & præsentibus medicinam rationalem fore credidimus Chinam chinam, eo vel magis, quum de sententia Pringle, & Huxham restituendis viribus ab acuto morbo fractis inter corroborantia non infimum locum teneat. Hanc debito modo, opportuno tempore, & æqua dosi propinavimus ægrotanti: qua factum est, ut tertia accessio, licet congruæ separationes, uti sentiunt

aliqui, præcesserint, quatuor horis secundam anteverterit novis comitata symptomatibus, difficultate nempe spirandi, tussi, acuto capitis dolore: nondum his contenti, quum passim observarentur tunc temporis febres simplices intermittentes in perniciosarum indolem degenerantes, ad alteram remedii dosim fidenti animo devenimus. Quantum hæc male cesserit, probavit pedissequa febris continua facta una cum alvi, & urinæ omnimodo fere defectu, calore urente, & siti inextinguibili. Diluentibus remediis, temperantibus, & laxantibus vim quidem febris superavimus, at præcavere datum non fuit labem pulmonum, ob quam intra duos menses ad marasimum perducta ægra interiit. Ex successivis hisce, & præcipuis morbi mutationibus satis, ni fallimur, constare videtur, utrum illorum opinioni fidendum adeo sit, qui in synochis putribus Chinam chinam plurimi faciunt, ceu eximium, ac fere tutum remedium *antisepticum*.

HISTORIA VI.

AD Margaritæ Sartoris historiam accedamus, quæ nocuum Chinæ chinæ usum apertissime nobis confirmavit. Mulier hæc arte purgatrix sat firmo corpore, & temperamento sanguineo-biliofo prædita, menstruis stata periodo rite fluentibus, febre corripitur die vigesima Septembris anno 1775. Ab horrore, fatente ipsa, dein vehementi frigore incoepit febris ad tres,
&

& ultra horas producto : postea urens successit calor , quem postmodum moderavit copiosissimus sudor. Sequenti die a febre immunis operibus domesticis consuetam operam dedit optime valens : tertia die eadem hora , eodemque servato tenore redit febris una cum gravedine , tussicula , & aliqua spirandi difficultate : ad Xenodochium delata est in incremento hujusce accessionis : quo tempore amplum , & celerem pulsum notavimus , urinam lateritiam : verbo ea omnia conjuncta , quæ nullum prorsus de legitima febre tertiana dubitationi locum relinquebant. Pro potu communi jussimus decoctum ex cichoreo , & camædrio paratum : interea ne fortasse febris , uti toties nobis contigit , fucum faceret , nihil movimus , donec tertius recursus nos certiores redderet de peculiari febris natura : rediit sane stato tempore , & legitimam esse febrem tertianam non dubitavimus. Quum igitur a biduo alvum non deposuerit , de oris amaritie conquereretur ægra , lingua copioso muco obducta foret , & ructus , imique ventris tormina ipsam fatigarent , præmisso emolliente clystere , potio catholica solutiva ad uncias octo præscripta est , ex qua pluries alvus mota est : nihilo tamen secius quarta vice recurrit febris ceteris vehementior. Hac inspecta , ad Chinam chinam , nulla interjecta mora , confugimus. De more nostro drachmæ sex cum drachma semisse rhabarbari spatio novem horarum sumendæ præscriptæ sunt : quinquies alvum deposuit ægra , urinæ sedimento onustæ adparere ,

ruere, verbo, separationis signa notata sunt, febrisque evanuit. Sanitatis ægræ confirmandæ causa per hebdomadam drachma una *febrifugi* singulo mane continuata est. Quid plura? Dum in vado constitutam ægram credimus, hancque misfam facere a Nosocomio meditamur, febris vehementissima ipsam denuo adoritur, cujus initium comitabantur frigus acerbissimum, stridor dentium, unguium livor, pulsus contractus, præcordiorum anxietas, incrementum calor urens, suspiriosa respiratio, pulsus inæqualis, celerrimus, sitis inexplebilis, decrementum copiosissimus sudor. Primæ febris genius hanc ceu relapsum esse paullo graviores suadebat: quumque illam extemplo cessisse *febrifugo* notaverimus, nil præstantius, nilque magis indicatum visum est eodem repetito, ut hic fugaretur: quamobrem non absimilis a prima vice remedii dosis iussa est: sequenti die tertiam tantum partem, quæ unciam absolveret, præscripsimus: vespere hujusce diei a febre vacui exsuscitatur febris, nullo prævio rigore, nulloque frigore: calor mordax, obscuri tendinum subsultus, morsus stomachi, hypochondriorum tensio, vomendi stimulus hanc comitantur: postque irrita multa ad vomendum conamina bilem rejecit ægra perquam amaram, æruginosam: hinc cardiae dolor quodammodo quievit. Hæc rerum conditio de subdola morbi indole nos in suspensionem adduxit: neque ancipitem ingressuros esse viam putavimus, si, posthabito *febrifugo*, Naturæ motubus obscurantes redundantis in primis viis materie expul-

expulsionem tentaremus. Ipecacuanhæ scrupulum iussimus, qua multum per superiora, & inferiora vitiata bilis evacuatum est, summo ægræ levamine. Quandoquidem pulsus ex inæquali, & debili ordinatus, & fortior evasit, liberior facta est respiratio, evanuit hypochondriorum tensio, & quod magis arrisit, per biduum absque alio artis adminiculo moderata fluxit alvus cum notabili febris imminutione. Interea vero etsi vitium bilis, & continua febris modum excedere non viderentur, satis, superque tamen nos edocebant, quidpiam adhuc in sanguinea via latere aut corrigendum, vel per convenientiora loca amandandum. Hisce ut fieret satis indicationibus, subacida, diluentia selegimus, succum nempe endiviæ, & acetosæ, decoctum graminis nitratum, potionem citream. Hac methodo quartam, quintam, & sextam a novæ febris ingressu diem pacatas transegit ægra. Septima die alvus adstringitur, febris increscit, redit præcordiorum anxietas, pulsus debillimus fit, quodque pejus, petechiæ nimium multæ notantur in sterno, brachiis, lumbis, & fœmoribus: urinæ fuscæ, & turbidæ observantur. De modo solliciti, quo diro huic morbo occurreremus, auspicato eventu a temperatis cardiacis exordium sumimus juxta præceptum medicum, *primam indicationem esse vitalem*. Inter hæc selegimus aquam theriacalem frigidam, mellissæ, & aliquot grana camphoræ: dein efficaciora antiseptica, quibus insolens, ac veluti caustica humorum indoles emendaretur, in usum voca-

vocavimus : nimirum serpentariam virginianam, scordium, & dulcem vitrioli spiritum: auspicato inquam eventu. Horum siquidem ope pluries intra nyctemeri spatium repetitorum, & fotibus ex posca paratis ventri impositis, & pro re nata injectis clysteribus emollientibus, intra biduum disparuere maculæ, vires vitales erectæ sunt, & revocatæ alvinæ evacuationes: at unum supererat difficultate magis plenum, respiratio nempe gravis una cum tussi, & difficili excreatu tenacis materie. Attenta horum consideratio effecit, ut ab illorum opinione discefferimus, qui vesicantiâ a morbis ex solutione humorum pendentibus excludere volunt; hæc namque femoribus applicita tres, & ultra libras, faciente Chirurgo, feri intense flavi eduxere: nobisque datum fuit observare hac in ægra præsentaneum emolumentum, quod ex sinapismis notavit Tissot in epidemica febre biliosa Lausannensi: ex his enim libera facta est respiratio, tussis, quæ ex stimulo nascebatur, ea evasit, quæ facili, & copiosæ *anachatarfi* locum dabat: addamus ex adaucta ab hoc stimulante, & corroborante remedio vasorum firmitate blandum universalem sudorem exortum esse; laudabilis vesicantium suppuratio ad plures dies continuavit: interea remedia diluentia, lenia subacida, cibus exquisitus, & prudens vini optimi generosi usus eorum perduxere, ut vigesima prima in sanitatis campum ægra feliciter redierit.

HISTO-

HISTORIA VII.

NOn ita contigit ruricolæ Gulielmo Costa
 a Clarasco sexagesimum ætatis annum nato,
 temperamento prædito sanguineo: infelix
 namque morbi exitus neque præsentanei remedii
 laudes mereri *febrifugum*, ut multi contendunt,
 neque prophylactici evicit: quin imo prorsus ipsum
 expungendum esse confirmavit. Et sane intra men-
 sis Aprilis anni 1777. curriculum legitima ter-
 tiana in Xenodochio laborans æger tres uncias
 peruviani corticis devoravit. A febre immunis
 hebdomadam transegit, dumque patrios adire
 lares, ceu bene se habens, novi aëris captandi
 gratia, meditatur, acuta febre corripitur cum
 acerrimo sinistri lateris circa tertiam, quartam-
 que costas veras doloris sensu; mox superve-
 niunt molesta tussis, anxietas, respiratio brevis,
 insignis virium defectus; pulsus erat plenus, &
 frequens cum flammeo faciei colore, æstuque
 intensissimo. Hanc ceu acutam pectoris febrim
 rati venam extemplo brachii tundendam jussi-
 mus, nec non pro potu decoctum graminis
 nitratum; altera morbi die quum omnia in-
 crescerent, potissimumque febris, & lateris do-
 lor, etiam si ætas, viriumque depresso robur
 mittendo ulterius sanguini parcendum esse sua-
 derent, nobis tamen ab altera phlebotomia
 temperare prohibuit morbi sævities. Eductus
 utraque vice sanguis vix naturalem servabat
crasim, multæ feri intense flavi copię innatabat
 pars cruorosa, hæcque dividenti cultro obse-
 quiosa

quiosa admodum erat. Occlusa a biduo alvus mota est enemate emolliente, quo sordium viridium quantitas multaeducta est. Tertia morbi die febris remissior evadit, liberiorque spirandi facultas, & tussis ex sicca in humidam mutatur cum faciliore luteorum sputorum educatione: neque dissimilis erat urinæ color: pulsus ex duro, & contracto mollior fit, & elatior. Porro etsi in melius verti ægri conditio nobis videretur, habita tamen diligenti constitutionis, quæ tunc temporis dominabatur, excretorumque, & sanguineæ *crasis* ratione, solliciti fuimus de morbo personam mentiente, & de synocho potius putri a bile in corruptionem prona ortum ducente, quam de vera inflammatoria febre agi nobiscum decrevimus: Succum propterea acetosæ, & taraxaci selegimus, nec non aliquot uncias olei e lini seminibus recenter expressi, quo ne dum promoveretur sputorum educio, sed alvus libera, quantum prudentia sinebat, servaretur: factum hinc est, ut hisce remediis, quod in votis erat, perbelle succederet; prout enim copiosiora educebantur sputa, perque alvum egerebatur materia morbum faciens, sensim sensimque febris remittebat, & brevissimo tempore evanuit lateris dolor: consequenter saponaceis succis inhæsimus, nec non diluentibus, & aperientibus. Initio septimæ diei nullo, uti nobis constitit, prægresso errore in usu sex rerum non naturalium febris, ut numquam antea, exasperatur, tympanica se prodit abdominis elatio cum pulsu *asphyxiæ* proprio; dein urinæ parcitas, & al-

vus

vus occlusa notantur: facies livescit, subrepit stertor, verbo, ocyssime suffocatum iri ægrotum pertimescimus. Insolita hæc morbi mutatio a novo bilis insultu repetenda esse nobis visa est, statuimusque iis confestim pugnandum fore remediis, quæ & vires depressas, a functionibus vitalibus materiem morbosam revellendo, erigerent, & bilis malitiam partim infringerent, partim ad convenientia loca allicerent: has ob indicationes vesicantia femoribus admota sunt, repetitum est oleum e semine lini, non intermissis subacidis, & diluentibus remediis superius indicatis. Ab horum usu non mediocrem fructum percepimus; crastina siquidem die morbi octava cum ex laudabili humore, quem fundebant epispastica, tum a copiosis per alvum, perque urinæ vias evacuationibus rediit ægro facilis spiritus, deferbuit non parum febris, constantioresque vires cum ex pulsu, tum ab universo corpore notare fas fuit. Neque aliter series habuit sequentibus diebus decima, undecima, & duodecima: at initio decimætertiae ægrum visitantes miramur faciem ictericam, tendinum subsultus exploramus, de doloribus per omnem corporis habitum conqueritur æger, deque incredibili virium lapsu; præter hæc confertissimæ se produnt petechiæ universam fere cutim deturpantes; quodque nos magis deterruit, cessatio fuit vesicantium, quam mali ominis ut plurimum esse testis est experientia. In pessimo hoc rerum statu nil efficacius, nilque rationi magis consonum visum est iis subsidiis, quæ, quo citius

tius fieri posset, *septica* humorum indoli efficaciter resisterent, simulque vires fere deperditas restaurarent. Quamobrem sinapismos plantis pedum admovendos imperavimus, dein temperantibus, & diluentibus bolos suffecimus singulo trihorio iterandos ex extracto scordii, camphora, & radice serpentariae virginianae concinnatos, tum spiritum vitrioli dulcem scordii decocto dilutum pro potu: in praesto etiam fuere temperata cardiaca, puta aqua theriacalis frigida, aqua mellissae, aqua lactiginosa cinnamomi, cetera. At ne vel minimum quidem ab hisce emolumentum coepit aegrotans, quin immo decimaquarta die primum convulsiones, postea veternus finem imposuere aegroti vitae.

HISTORIA VIII.

Alteram in medium adducimus exanthematicae febris historiam, in qua ne dum irritam, sed evidenter noxiam Chinam chinam experti fuimus. Catharina Negro Taurinensis decimumnonum aetatis annum agens trium liberorum mater Nosocomium adivit die decimaquinta Augusti anni 1777. Fluore albo se laborare affirmat duobus a mensibus, testaturque, se nullum antea passam fuisse morbum, praeter ophtalmiam anno superiori, quam unica missio sanguinis, & serum lactis brevi fugarunt: pridie frigus in primis molestissimum ad multas horas durans, dein frigoris, calorisque vicissitudines persensisse subdit una cum gravedine,
mo-

motibus spasmodicis universum corpus, præcipue manus infestantibus. Quæ pro hisce malis remedia adhibuerit, sciscitata, solam ex pede venæ sectionem, suadente Medico, respondit. In diligentiore causæ proximæ morbi disquisitionem intenti rati sumus, perseverantibus hisce febris, quæ intra limites continebatur, symptomatibus, in cachexiam chloroticam illam refundi posse: præter enarrata conjecturam firmare videbantur pallidus faciei color, subtumidus corporis habitus, solidorum laxitas, pulsus debilis, minutus, celer, nec non hysterica passio, & menstruorum defectus: hinc decrevimus morbum iis esse oppugnandum remediis, quibus vitiata humorum *diathesis* emendaretur, erigeretur debilitatum vasorum robur, & ea, quæ a statu naturali recesserint, blande educerentur. Quum vero de oris amarore, nausea conquereretur ægrotans, iis præmisimus lene catharticum compositum ex gummi ammoniaco, & rhabarbaro: dein ad amara antispasmodicis, & moderatis *emmenagogis* commixta gradum fecimus, inter quæ extractum cichorei, tanaceti, succinum, & tartarum vitriolatum opportuniora visa sunt. Hanc medendi normam utilem experta est ægra, & intra hebdomadam, obtenta cum per alvum, tum per urinæ vias sat copiosa morbidi fomitis educatione, roseum in genis colorem resumit cum pulsu vividiore, & ordinato. Res dum bene se habent, extemplo suscitatur febris a frigore incipiens, cui succedit calor vehemens, hicque in copiosissimum sudorem terminatur;

H

urinæ,

urinæ, quæ enarrato morbi decursu crySTALLINÆ erant, in lateritias mutantur: sequenti nocte placido indulget somno, mane, fatente ipsa, sana expergiscitur, & pacatissimam transigit diem: non ita evenit tertia die: iisdem namque conjunctis febris recurrit, eademque hora: Mehercle exquisitæ tertianæ diagnosim instituimus, eo vel magis, quod tunc temporis, scilicet autumno, hæ febres dominarentur: ne igitur ex iteratis recursibus in debilitatem laberetur ægra, ceu frequentiores obstructionum causas, quas indocti, & imperiti usui Chinæ chinæ adscribunt, hanc jussimus convenienti dosi fumendam declinationis tempore. Ob debitam rhabarbari quantitatem sexies alvum deposuit, separationem multam in urinis notavimus, ex quibus evacuationibus factum est, ut statâ die redeuns febris duplo mitior prioribus fuerit. Quade re *febrifugi* usus continuatus est, febrisque evanuit. Quis vero crederet, rebus ita se habentibus, novam exoriri febrem subintrantium typum servantem? Hac non obstante, quum experientia constet, morbos quandoque personam induere, & Medicum in errorem induci, si a qualibet morbi mutatione, nullo habito prægressorum examine, diversam ineat curandi viam, *specifico* inhæsimus, cogitantes ex eadem causa foveri hanc febrem. Larga igitur repetita est dosis Chinæ chinæ: at nos feliciores, si a diversa morbi facie diversum initum fuisset consilium. Febris enim, quæ subintrantis genium prima fronte mentita est, in synochum putrem
de-

degenerat diris stipatam symptomatibus, respiratione sublimi, pulsu, ut inquiunt, confuso, tendinum subsultibus, facie apoplectica, acerrimo calore, siti inextinguibili, dysuria, & alvi ficcitate: quodque nos magis anxios reddidit, narium hæmorrhagia fuit cum elatione abdominis tympanica; his paullo post adjungitur risus sardonius. Hydræ huic ut obviam iremus, totam spem posuimus in *eccoproticis* remediis, quibus urina, & alvus cicerentur, nec non in cardiacis, & stimulantibus, quorum ope debiles solidorum vires erigerentur, inter quæ vesicantia, & temperate cardiaca, nec non subacida, adhibuimus: Hæc præsto fuerunt, perque duos dies continuata non effecere, quin petechiæ brachia, dorsum, & lumbos occupaverint. His apparentibus, enarrata symptomata sævierunt, viresque cepit majores stillicidium sanguinis e naribus colore loturam carnis vix æmulantis. Irrita fuerunt hæc præsidia, perquam inutilia acida mineralia: ægrotantis vitæ finem imposuere convulsiones die undecima morbi acuti. Discant acerrimi Chinæ chinæ fautores ex brevi hac historia, quanti illa facienda sit in febribus petechialibus, & synochis putribus.

HISTORIA IX.

Post quatuor legitimæ tertianæ accessus, quos domi perpeffus est futor Victorius Astrua Taurinensis, in Nosocomium admittitur die vigesima Junii anni 1777. Temperamenti erat

athletici : hunc quatuor emensum lustra nullus unquam antea morbus vexavit. Nostræ curæ commissus febris recursus sustinuit adeo vehementes , ut delirus semper esset in incremento febris. Perlustratis abdominis visceribus , & reliquis debito modo perpenfis, nil erat , quod prohiberet usum Chinæ chinæ. Hæc igitur opportuno tempore , & æquo pondere iussa est : ac postera die a febre libera juxta experientissimorum in arte Virorum doctrinam reliquum unciae propinatum est, ne, si febris redierit, remedium culpari posset. At quid plura ? Ita obfuit , ut citissima fuerit febris intermittens in continuam mutatio. Symptomata secundæ hujus febris erant calor ad tactum mordax , ad soporem proclivitas , facies flammea , motus per universum corpus spasmodici, balbuties, concitatus pulsus, creberrimus , & durus , urinæ croceæ cum aliquo ardoris sensu, notabilisque imi ventris tensio. Quum, quæ de novo emergunt novis indigeant auxiliis , præmisso emolliente clystere , sanguis e *saphena* missus est , & loco decocti amari , quod primis morbi diebus sumebat æger , decoctum graminis nitratum , & largum feri lactis potum præscripsimus: eductus sanguis vix cohærens apparuit, parsque cruorosa multo innatabat sero intense flavo : inspectio hæc nos cautos fecit ab ulterioribus venæ sectionibus , eo vel magis , quod collectarum sordium in primis viis indicia manifesta præberent nausea , lingua sordida, ructus nidorosi. Quapropter celebrata sanguinis missione , rationi consona visa est

est Ipecacuanha: neque expectationem fefellit
eventus: ab hoc enim foetentium humorum
quantitas educta est cum remissione omnium
symptomatum: expeditam recuperavit æger lo-
quelam, & faciles, nec non colore a sanitatis
legibus vix abludentes urinæ redierunt: die
septima morbi res in pejus vertuntur; anhela
fit respiratio, prodit stertor cum sicca, & mo-
lesta tussi, pulsu inæquali, tendinum subsultibus,
æstu adeo vehementi, ut fere intolerabilis esset
pulsus exploranti. Hæc morbi progressio palam
faciebat *metastasin* ad pectus, & ad caput
materiei tenuissimæ, & acerrima indole la-
cessentis, quæ primum abdominis viscera infe-
stabat: exque hac varii generis irritamenta, & ce-
tera *epiphenomena* deduci posse videbantur: hinc
in sententiam venimus hujus quantocius revel-
lendæ a partibus superioribus, ne diutius hæ-
rens vitales functiones magis pessumdaret, aliis-
que morbis, ut plerumque fit, aut diuturnis,
vel nulla quandoque arte vincendis occasionem
præberet; hunc in finem vesicantia coxis, &
occipiti admota sunt, educendæque materiei in
pulmonibus congestæ oximellem simplicem, gum-
mi ammoniacum in aquis idoneis dissoluta sele-
gimus, non neglectis remediis, quæ *alterantium*
nomine veniunt: puta extractum scordii, ex-
tractum acetosæ, & serpentariam virginianam
singulo trihorio prudenti dosi repetenda. Votis
respondit exitus: ex vesicantibus multum edu-
ctum est feri intense flavi; detergens reme-
dium *anacatharsin* promovit copiosam materiei

viscidæ, & ad flavedinem vergentis, emendavitque alvi duritiem, ex quibus evacuationibus liberior evasit respiratio, æstus remisit, & subfultus tendinum evanuerunt. A juvantibus edocti communi potui addidimus oximel simplex Tissot consilium sequuti, & in usu *alterantium* stetimus die octava, nona, decima, undecima, & duodecima summo cum ægri levamine: decimatertia reviviscit febris, crescunt, ut nunquam antea, calor, & sitis, constipatur alvus, & urina, quæ critica jam prodibat, crystallina evadit; dein præcedente insolito per totum corpus tremore maculis lividis, & vibicibus fœdatur universa fere cutis una cum crystallinis pustulis, quæ penes multos miliares audiunt deterioris notæ. Morbi exasperatio effecit, ut *antisepticis* memoratis spiritus dulcis vitrioli additus fuerit, nec non sincerus malorum medicorum succus ad uncias aliquot intra diem repetendus iussus sit: dumque hæc ministrabantur, revocandæ alvo lenes clysteres, & refrigerantes haud prætermissi fuere: præsidia hæc feritatem morbi compescere ita potuerunt, ut Natura sensim, sensimque debita resumens munia gignendis criticis evacuationibus per alvum, & urinam par fuerit, ægerque integram sanitatem recuperavit die vigesimaprima: at fortasse quibusdam videbimur nos minus cauti fuisse hac in curatione ob miliares pustulas, quæ clysterum usum, & subacida, ceu ad peripheriam non pellentia, prohibent: illorum enim, ut ipsi ratiocinantur, agendi vi humor a propria sede ad interiora

ra allicitur, subacidisque motus retardantur eruptioni necessarii: hinc fit, ut convulsiones sæpissime lethales sequantur. Profecto his quoquomodo assentiemur, si de morbo vere miliari, qui rarissimus est, cuique vincendo non ita commode par adinveniri potest remedium, agendum foret: at liceat in morbo, de quo sermo est, proponere, pustulas has, quæ pro miliaris habentur, a nobis tamquam symptoma morbi considerari, sancteque pronunciare possumus, nos unquam poenituisse hujusce agendi modi medicina rationali, experientia, & observationibus fretos. Et sane quem nam fugit, non alio ex principio pustulas has repetendas esse, quam ab illo, quo aphtæ nascuntur linguam, palatum, fauces obsidentes? Peculiarem ne animadversionem merentur? An tamquam morbi symptomata considerata veniunt? Nemo enim ignorat, pustulas hasce ex humore tenuissimo, & acerrimo minutissima cutaneorum vasorum capillamenta subeunte elevari epidermidem, pustulas oriri, quemadmodum memoratæ oris partes ne dum aphtis deturpantur, sed scinduntur, excoriantur. Ad medicinam igitur rationalem illi potius accedere videntur, qui temperantibus, leniter alvum moventibus superare tentant, & blande educere acerrimum penetrantissimum virus, quam qui validis diaphoreticis: ab his enim motum intestinum adaugeri, quod subtilius est, dissipari, vitiatam humorum indolem in dies evehi certum est. Quis porro aperte non intelliget ab expressis sudoribus *stas*

ses fieri, excernenda supprimi, cunctaque fere viscera aut inflammari, vel sphacelo ut plurimum consumi? Id passim confirmant cadaverum sectiones.

HISTORIA X.

FRanciscus Vinassa ab Oppido Sancti Ambrosii cisiarius ætate florens acutissima febre, & dolore vehementi dexteræ thoracis partis laborans Nosocomium advenit die Maii decima anni 1776. Tussis sicca, obtusus capitis dolor, respiratio difficilis, livida facies, pulsus celer, & durus erant morbi symptomata. *Proegumena*, & evidentes morbi causæ fuere mala victus ratio, labores immodici, & copiosissima pluvia, qua ab Alexandria redux madidus fuit, indumentisque perfusis lassus viarum integram noctem duxit arctissimo somno. Extemplo missus est sanguis e brachio, qui *diathesim* rheumaticam insigniter evectam ob oculos posuit. Ab hujus inspectione, attenuandi scopo, revocandæque suppressæ perspirationis, sæviente dolore lateris cum apparentibus sputis sinceri sanguinis, & persistente pulsus duritie, detractus a vena cubiti sanguis est altera vice; cujus topacea massa multo innatabat sero admodum flavo, vixque memoratæ rheumaticæ *diathesis* signa apparuere. Dum æger a secunda sanguinis detractione melius se habet cum molliori pulsu, & laudabili sudore, morbus faciem mutat, luditque tragediam in imi ventris visceribus; ex-
fusci-

suscitantur enim tormina vix ferenda, tenduntur hypochondria, inanesque ad vomendum conatus ægrotantem vexant. Hæc morbi subita mutatio, habita feri crocei ratione, nos cautos fecit ab ulterioribus sanguinis detractionibus: quin immo, duce experientia, de *septico* humore præter rheumaticam *diathesim* dubitavimus, quum passim tunc temporis observarentur febres personam hanc induentes. Qua de re, mutato consilio, ad clysteres primum emollientes confugimus, quibus multa educta est humoris glutinosi, subviridis, ac foetidissimi copia, dein serum lactis cum tamarindis coctum præscriptum est quod bene cessit; paullatinæ siquidem, quas movit, alvinæ evacuationes liberiores fecere respirationem, evanidis prorsus dolore lateris, torminibus, & vomendi stimulo. Sequentibus diebus quarta nempe, quinta, sexta, & septima, corrigendi scopo, succus cichorei, & acetosæ iussus est, non omisso pro potu ordinario decocto ex iisdem plantis parato, addito oximelle simplici. Octavæ initio, absque ullo sensibili errore, stertorosa evadit respiratio, multa apparet in sputis bilis porracea, instat sopor, exque molli in tympanicum mutatur abdomen, febris perquam acuitur cum minuto, & celeri pulsu, urente calore, & siti inexplebili: verbo omnia se produnt conjuncta synochi vehementioris. Oleum e semine lini his in circumstantiis præscripsimus, quo occlusa alvus solveretur, faciliorque obtineretur *anachatarfis*. Mire profuit; has namque evacuationes promovit ita, ut
nonam,

nonam, decimam, & undecimam pacatissimas æger transegerit cum humidula cute, pulsu molli, jam jam coctionis signis in urinis apparentibus: haud prætermittæ sunt hisce diebus potiones subacidæ temperantes. Die decimaquarta levissima febre laborat æger, & decimaseptima ab ipsa prorsus immunis evadit; vix dum quarto convalescentiæ die elapso, inopinanter febre corripitur a frigore incipiens, quod excipit calor in copiosissimum sudorem desinens; hujusce febris cum invasionis, tum progrediendi modus una cum lateritiis urinis nos in suspicionem adduxit alicujus secundariæ febris periodicæ. Per expectationem igitur, quæ tanti æstimanda est, quum non urget morbus, medicinam faciendam esse decrevimus. En tertiam ab insultus die accessionem, quæ legitimam tertianam patefacit. Quamobrem, quum pectoris, imique ventris functiones rite procederent, fatisque expurgatum corpus ex antea actis videretur, e re duximus Chinam chinam, ne febris hæc debilitatas ægri vires in dies magis prosterneret. More nostro, & consueta dosi remedium debite præparatum datum est ante recursum tertii *paroxysmi*; at spe decepti fuimus. Etenim non amplius ad *apyrexiam* pervenit febris, sed remittentis typum adeptæ est; a *febrifugo* manum illico retraximus, considerantes quidpiam adhuc prioris morbi in corpore latitans vi corticis subtypica coercitum exasperari: conjecturam hanc confirmabant alvi segnities ab assumpta China china, anxietas, concitatus pulsus,

sus, & urinæ aqueæ. Temperantia, diluentia, subacida in usum rursus vocata sunt, nec non lenia enemata: hæc intra biduum summæ fuere utilitati; moderata siquidem oborta est diarrhæa, multumque morboſi fomitis per urinæ vias evacuatum est: ab hisce criticis evacuationibus erectæ vitæ vires suffecerunt ciendo universali sudori cum numerosis pustulis minutissimis, quæ tamquam criticæ morbum perfecte judicarunt.

HISTORIA XI.

IN Nosocomium excepimus die quinta Aprilis anni 1777. aurigam Jacob Longo Taurinensem trigessimumquintum ætatis annum agentem temperamenti melancholici. Quo detineretur morbo sciscitatus respondit se a triduo doloribus vexari modo crura, modo genua, coxasve, quandoque humeros occupantibus, alias horribus molestari, demta prima morbi die, qua manifestissimum frigoris sensum percepit ad duas, & ultra horas: addebat se viribus adeo destitutum esse, ut ne digitum quidem movendi sibi facultas esset: ex omnium, quoad fieri potuit, symptomatum collectione, potissimumque ex pulsu, qui nullam præbebat duritiem, vixque febris indicia, de febre periodica dubitavimus, quæ, priusquam se se evolvat, rheumaticos dolores, vel arthriticos sæpenumero insimulat, uti, præeuntibus sanioribus Clinicis, sæpius observare nobis contigit. Rem itaque temporì commisimus,

misimus, & moderatæ diætæ ægrum adstrinximus, nec non decocto camædrios pro potu ordinario. Crastina die hora prima pomeridiana febris exoritur frigore primum stipata, dein calore, postea sudore: alternis diebus bis adhuc recurrit, evanidis memoratis doloribus: hinc licet rite succederent corporis functiones, ob virium tamen debilitatem jussus est cortex peruvianus debito tempore, cujus dosis ante reditum quarti circuitus ad unciam ascendit. Etiam si notabiles contigerint separationes, in continuam tamen abiit legitima febris tertiana cum respiratione gravi, acuto capitis dolore, pulsu duro, & creberrimo, calore immodico. A mutato febris genio, habitaque omnium symptomatum ratione sanguis e brachio detractus est, cujus color, & consistentia a naturali nil prorsus abludebant: interea quum arida lingua mucoso glutine obducta notaretur, oris amaror esset, & obtusus dolor frontem occuparet, præscripta est potio purgans subacida, quæ multam alvo humorum copiam deturbavit cum notabili symptomatum remissione. Die tertia febris continuæ ægrum visentes vix febricitantem invenimus, testantem se pacatissimo somno per totam noctem indulgisse: inopinata hæc morbi remissio nos illico sollicitos fecit de obscura febre periodica; hinc utilem fore opinati sumus usum Chinæ chinæ, quam idcirco modica quantitate sumendam iterum ægro exhibuimus: post triduum occluditur alvus cum urinæ ardore, sensim sensimque intumescit abdomen, & febris exoritur vehementissima

tissima cum acutiore dolore lateris sinistri, tussi, & sputo primum croceo, dein sanguineis striis notato, paulloque post mere cruoroso; hæc omnia pulsus duri, & contracti focia nobis suasere sanguinis e brachio missionem perpendentibus remedium istud, licet directe haud opponeretur causæ proximæ hujusce morbi, ceu a mala bilis indole orti, plurimum tamen conducere præveniendæ secundariæ, quæ non infrequenter a Clinicis notatur, inflammationi nothæ ex spastica vasorum contractione natæ, humorumque acredine. Celebrata sanguinis missione, *alterantia* remedia fuere extractum acetosæ, roob sambuci, nitrum, & serum lactis, tum decoctum graminis, & acetosæ nitratum affatim sumendum, quorum ope in putredinem vergens bilis emendaretur, & adhibitis *clysmatibus* per debitam alvi viam invitaretur: Etiam si vero hæc medendi ratio ad quatuor dies continuata non parum ægro opitularetur, modicis tamen persistentibus ægri viribus, quin immo debillimis una cum anxio, & brevi anhelitu, & frequentibus tendinum subsultibus, epispastica coxis necessario admovenda statuimus, quibus ne dum virium debilitas summa emendaretur, sed quod pectus infestabat, & nervos irritatione succussum revelleretur: at, nondum obtento ab his effectu, mox delirus evadit æger, vix superstite febre cum insolito extremorum frigore, & aridissima cute; quam ob rem veficans cervici applicitum etiam est, & admotæ dorso, ac lumbis cucurbitulæ siccæ: hisce ob-

ti-

tinuimus, ut vires quodammodo redierint, pulsus frequentior, & inæqualis evaserit cum aucto extremarum partium calore: interea vero delirium perseverabat, quin immo accedebat floccorum, & festucarum collectio, nondum redacto ad ordinatos motus pulsu: hæc licet rem periculi plenam portenderent, oborta nihilominus ex epispasticis irritatione sensim sensimque remisere, & ad undecimam acuti morbi diem perventum est, qua compos sui evasit infirmus, reviviscentibus valida febre, & vomitu *porraceæ* bilis perquam amaræ; ab hac, exque nausea, oris amarore, & lingua fordida remedium ex pulpa *cassia*, & tamarindorum ceu antiphlogisticum opportunum visum est, quo atræ bilis foetidissimæ copia multa educta est; hinc cessavere vomitus, nausea, liberior evasit spirandi facultas cum notabili tum febris, tum ceterorum symptomatum remissione: decimaquarta die febris iterum exasperatur, sæviunt magis, magisque enarrata symptomata, cessat laudabilis vesicantium suppuratio, hisque sociantur petechiæ per totum fere corpus sat latæ, & numero multæ, hæmorrhagia e naribus, tantusque virium defectus, ut de vita ægrotantis conclamatum esse crediderimus: addatur halitus ægri adeo graveolens, ut vix ab adstantibus ferri posset; porro quum ex hisce satis, superque deduci posset summus, ad quem humores pervenerant, corruptionis gradus, nulli dubitavimus, quin remediis *antisepticiis* aromaticis acidum vitrioli dulce

dulce non exigua dosi adderemus, nec non vino
 ceu his in circumstantiis ceteris *cardiacis* ante-
 ponendo uteremur, quibus pessima bilis, cete-
 rorumque liquidorum indoles compesceretur,
 solida erigerentur, & sanguini deperdita *crasis*,
 quoad fieri posset, citius restitueretur. DEO
 dante prosperum sortita est exitum hæc meden-
 di norma: die namque decimasextima, viribus
 vitæ adauctis, rursus effundunt pus bonæ notæ
 ulcera a vesicantibus inflicta & quidem prospe-
 re (quod certe sapiens antiquitas plurimi fecit,
 uti ex Hippocrate *De locis in homine cap. 2.*,
 Charter. tom. 7. pag. 370., Galenus *De meth.*
ad Glauconem lib. 1., & non minoris habentur
 a prudentibus hodiernis Clinicis: non enim utilia
 tantummodo sunt in hisce casibus, ut revellen-
 tia, sed tamquam corroborantia, & vim vitæ
 excitantia considerari debent). Circa vigesimam
 salutaris oboritur alvi fluxus, & vigesimasexti-
 ma perfecte morbus judicatur.

HISTORIA XII.

CURæ nostræ commissus fuit in Nosoco-
 mio eodem tempore, quo decumbebat
 Jacob Longo, futor Ignatius Tepati Tauri-
 nensis febre legitima tertiana recidiva laborans.
 Post quatuor recursus, quum nullus functionum
 naturalium a statu sano recessus esset, in decli-
 natione quintæ accessionis cortex peruvianus cum
 rhabbaro mixtus præscriptus est; sextus recursus
 mitior redit, eademque *febrifugi* dosi repetita

ra-

radicitus febris extirpata fuit. Hinc victum prudenti manu ægro ministrandum concessimus, & paucos intra dies sani hominis habitum adeptus est. Rebus ita se habentibus, dum domum petere cogitat, subita febre corripitur horrore primum, dein frigore stipata, postea calore, ac demum sudore. Hanc pro recidivo in febrem lapsu habuimus, uti sequens tertia die circuitus rem nobis aperuit. Huic fugandæ in promptu rursus fuit contra nonnullorum sententiam cortex peruvianus, qui notabilium per alvi, & urinæ vias separationum causa fuit: hisce non obstantibus, indolem mutat febris, & ex periodica fit continua. Hanc comitantur immanis capitis dolor, difficilis respiratio, tussis sicca, lingua subnigra, hypochondriorum, & epigastrii potissimum elatio, oculorum suffusio, livida facies, pulsusque celer, digitoque admodum resistens; ex his, exque cruore e naribus stillante indicatio mittendi sanguinis desumpta est, qua humorum *rarefactioni* occurreretur, & *stasis* præcaveretur facile oritura aut in visceribus vitalibus, vel in universa sanguinis via: eductus e vena cubiti sanguis crassa, ut inquiunt Clinici, lardum æmulante obductus apparuit, parsque cruorosa adeo tenax, & densa, ut scindenti scalpello resisteret: ab ejusmodi sanguinis conditione consilium cepimus de altera missione, dein attenuandis humoribus, diluendisque; ita tertiam, quartam, quintamque diem a secundæ febris ingressu transegimus cum aliqua omnium symptomatum remissione. Die sexta, universalis

versali oborto sudore, melior est ægri status: die septima exarescit cutis, febris acuitur, & pulmones obsidet materies morbosa: respiratio namque gravis evadit, stertorosa, cum sputis viridibus, pulsuque inæquali, mox intermittente debillimo; *metastasis* hæc nos satis edocuit de rheumatica, quam in humoribus notavimus, *diathesi*, hancque, ex celebratis venæ sectionibus emendatam quodammodo iri, non ita biliosum humorem, quin potius hunc ex illis cepisse vires, ut artis nostræ genius Hippocrates, & innumeri Auctores ex longa observationum serie scriptum reliquere: revellendæ igitur a pectore materiei morbosæ, promovendæ *anacatharsi*, & acerrimæ bili corrigendæ totam operam dedimus, ne hujus in pulmonibus adaucta congestio aut ægrum suffocaret, aut systema nerveum impetens convulsiones induceret ut plurimum lethales: has ut adimpleremus indicationes, inter revellentia deprompsimus vesicantia femoribus applicita; ex classe *bechicorum*, aperientium, & subacidorum opportuniora visa sunt oximel simplex, roob sambuci, nitrum, moderatis cardiacis unita: neque hæc inopportuna comprobavit eventus: die namque nona, viribus vitæ epispasticorum ope revocatis, & *alterantibus*, quæ in vasis cutaneis impacta materies hærebat dilutiore reddita, blandus obortus est sudor per universum corpus cum notabili pustularum eruptione: hanc fere evanidam secutus est moderatus alvi fluxus, qui decimaquarta ægrum a morbo feliciter liberavit.

HISTORIA XIII.

Quantum a veritate distet illorum sententia, qui tot encomiis celebrant Chinæ chinæ efficaciam in synochis putribus, ceu remedium antisepticum, dummodo, ut ipsimet contendunt, larga dosi præscribatur, una cum hæcenus enarratis fidem faciant hæc, & proxima historia. Antonius Macrim transfuga Gallicus in Nosocomium quarta vice eodem anno 1777. mense Junio receptus est. Duobus quidem ab hinc mensibus tertiana simplici laboravit, quam debellavimus cortice peruviano: *recidivam* passum, & post hanc tertia vice in febrem relapsam eodem remedio curavimus. Exacto habito corticis quantitatis calculo, quam intra hoc tempus devoravit æger, ad quatuor uncias ascendit. Profecto, si conjecturæ locus est, nemo præsumet antisepticæ *febrifugi* vi fretus fore, ut æger in synochum putrem quantocius incidat: quæ namque medela pro febre tertiana radicaliva fuit, *prophylactica* adversus illam certo esse debuerit. At ex falsis principiis falsa deduci corollaria Philosophi docent. Dum enim se in integram restitutum sanitatem credebat æger (vigessimus namque excurrerat ab ultimo in febrem lapsu dies, quo temporis tractu nondum cortici penitus valedixit) vehementissima febre corripitur anomalis comitata conjunctis: pulsus namque *asphyxiæ* proprii extemplo se produnt, fixus evadit obtutus, extrema frigent, spiratio cum gemitu notatur, & abdominis tensio tym-

pa-

panica. Horum consideratio subdoli morbi genium satis apertum facere videbantur: quam ob rem ea, quæ viribus restaurandis, sordium e primis viis evacuationi, & venenato, ut ita dicam, principio corrigendo idonea commendantur, in usu habita sunt; uti aqua theriacalis frigida, aqua C. N., tum extractum scordii, tanaceti, radicem serpentariæ virginianæ, nec non acidum vitrioli dulce. Alteram indicationem explevit, præmissis clysteribus emollientibus, Ipecacuanhæ scrupulus, cujus vi per os, perque alvum ingens foetentium humorum copiaeducta est. Quarta die laudabiliores pulsus notantur, at soporis instant indicia, stertorisque: hinc non interrupto alterantium usu, si demas acidum vitrioli, ceu morbis pectoris inimicum, cervici, & femoribus admota sunt epispastica, ne ulterior in capite, vel thorace congestio, inflammationi, ut plurimum *erysipelaceæ*, aut suffocationi locum præberet. Ab his nihil profectum est, neque ab iteratis clysteribus oleo e semine lini acrioribus redditis. Quin immo sexta die latæ, & numerosæ petechiæ prodire; initio septimæ, his evanescentibus supervenere stertor, & universalis virium resolutio: ac brevi diem suum obiit æger.

HISTORIA XIV.

Joannes Victorius Sedici villosi serici fabricator Nosocomium petiit tertiana simplici laborans mense Augusti ann. 1777. Temperamentum habebat sanguineum, virilitatem ingressus se nullum unquam antea passum fuisse morbum profitebatur. Post quatuor febris accessiones, quum nil in visceribus abdominis a sanitatis legibus alienum esset, id confirmante roseo genarum colore, ceteræque functiones rite procederent, additis, quas assidue fundebat æger, precibus, ut quantocius febre liberaretur, qua fugata, posset familiæ victum lucrari, huic extemplo *febrifugum* propinavimus. Ab hoc assumpto sexies alvum deposuit, & urinas lateritias sedimento copiosissimo refertas excrevit. Die a febre vacuo reliquum unciae *febrifugi* præscriptum est, cui perbelle cessit febris; ne tamen *recidivæ*, in quam ob incautum vivendi genus plebs sæpissime labitur, obnoxius esset, per octo dies ad drachmam unam remedium continuatum est, duce Francisco Torti inquirente *Rite, ac per repetitas justo ordine vices hoc exhibendum esse* in lib. I. cap. I., ne semel fugata redeat febris. Sub remedii usu eas a febre liber vires recuperavit infirmus, ut Nosocomio valedixerit. Duas post dies acuta febre detentum rursus auxilium nostrum petit. Hanc primo intuitu a calore, & siti inextinguibili pro Causo habuimus: at ceterorum symptomatum diligenti, uti par est, ratione habita, veram esse synochum

chum putrem vehementiorem comperimus. Pulsus namque celer, & debilis explorabatur, croceæ erant, quæ per alvi, & urinæ vias obtinebantur, evacuationes; ructus, nausea, vomitus materiei viridis ægrum fatigabant; his adjungebantur obtusus frontis dolor, lingua fordida, & ingens totius corporis debilitas. Tanta rerum mutatio de alia ineunda via nos monitos fecit juxta divini senis Hippocratis præceptum, a juvantibus, & lædentibus indicationes desumi. (*) Leniter al-

I 3

vum

(*) Neque fane Chinæ chinæ fautoribus assentiemur inquietibus hanc, licet mutatus fuerit morbi genius, obstinato tamen animo exhibendam esse, quum lusus Naturæ potius sit morbi mutatio, quam remedii. Certum enim est, febris periodicæ in continuam mutationem pendere a morbosa causa ne dum remedio intra corpus coercita, sed nullo modo ab ipso emendabili. Id aperte probant causæ occasionales, quæ *recidivis* sæpenumero favent: puta aer frigidus, & humidus incaute admissus, nimia corporis defatigatio, aut sudor, frigidorum potus, esus vegetabilium, præcipue crudorum, indebitus purgantium, aut clysterum usus, & similia. Hinc si quidpiam conjectura assequi potest, experientia duce, affirmandum est, omnem adimpleri paginam a *febrifugo*, quotiescumque humorum, præcipue bilis a naturali statu recessus causa pendet ex solidorum debilitate; huic enim emendandæ, proptereaue febri ex hac ortæ fugandæ, quidquid tonicum erit, aptissimum dici potest. At si depravata ita fuerit humorum compages, ut *alkalescentem* indolem hi acquisiverint, hoc in casu, quæ corroborantia sunt, & & substyptica, uti est China china, multo erunt nocumento; quum ne dum, quæ noxia sunt, emendare valeant, sed hæc altius in corpore figant, deteriorique morbi progressui occasionem præbeant.

vum moventia antiphlogistica remedia primum adhibita sunt, nec non blanda *enemata*: sequenti die, quum ructus & ad vomendum proclivitas superessent, etsi plurimarum fordium evacuationi memorata contulerint, tenuis tamen radicis brasiliensis dosis præscripta non minorem per alvum foetentis humoris quantitatem movit: ad *alterantia*, & moderata cardiaca accessimus tertia die. Inter prima selegimus extractum acetosæ, cichorei singulo trihorio repetenda: cardiaca fuere aqua melissæ, theriacalis frigida, & myrrha. His factum est, ut quintam, sextam transegerit æger cum notabili febris, & conjunctorum remissione: septima die diarrhæa critica oboritur, hacque per triduum durante, undecima die vix supersunt febris indicia. Dum *analeptici* virium reparationi solummodo studeamus, horror decimaquarta dieprehendit ægrum, cui succedit calor in sudorem desinens copiosissimum multas post horas: accessio hæc obvium nobis fecit febris tertianæ recursus: quum quotidiana sit Clinicorum observatio febrium intermittentium, quæ, superveniente acuto morbo, silent, illoque evanido, reviviscunt; rem ita se habere comprobavit eventus: tres namque singula tertia die passus est accessiones legitimæ tertianæ. Ob naturam igitur hujusce febris, obque summam virium ex acuto morbo debilitatem nil aptius, nilque efficacius credidimus China china. Unciam unam opportuno tempore præbuimus ægro utinam emolumento, sed damno; sensim enim, sensimque obscuriore periodo pro-

protracta febris in remittentem abiit cum tussicula, & læsa quodammodo respiratione; a *febrifugo* extemplo abstinuimus, ac *bechica* amaris, & aperientibus unita radiativa fuerunt morbi remedia. Per alvum, & urinas morbus judicatus est: hinc manifeste patet, superstites acuti morbi reliquias a coercente pharmaco exasperatas iri: patet etiam si pertinax, ut volunt adversarii, fuisset remediū usus, nascituram probabiliter pulmonum labem omnia artis molimina ut plurimum superantem.

HISTORIA XV.

BAjulus Baptista Isaja a Lanceo vix quinque emensus lustra temperamento præditus sanguineo in gravem incidit morbum, cujus causa evidens ebrietas fuit. In Xenodochium admittitur die secunda morbi. Febris ex ejus relatu a calore urentissimo initium habuit; hanc comitabantur gravitas totius corporis, cardialgia, frequens, at irrita ad vomendum propensio cum notabili trahendi spiritus difficultate: accedebant pulsus contractus, & debilis, lingua sordida, oris amarities, tormina imi ventris, urina lateritia, gravativus frontis dolor. Hisce probe animadvertis, a sordibus primarum viarum, & *cacochymia*, ut inquiunt Practici, biliosa repeti jure posse nulli dubitavimus: hinc remediis, quæ data porta & illas cito, & tuto evacuet, hancque corrigeret, usi sumus, primum scilicet Ipecacuanha, dein amaris, & subacidis. Quanta

ab emetico per os, perque alvum educta sit foetens colluvies, vix dici potest; neque sine utilitate fuere subacida: intra biduum enim ad perfectam quasi *apyrexiam* devenit febris, evanidis memoratis phænomenis. At tertia a decubitu die insolitum frigus circa vesperam ægrumprehendit ad duas horas protractum, huic pedissequus est calor nimius, cui post notabile tempus finem facit copiosissimus sudor. Nil ab hujus novæ, ut videbatur, febris ingressu movendum esse duximus ea freti opinione, plus sæpe cunctando, quam nimis maturando proficere Medicum. Re enim vera tertia ab accessu primo die redit febris eadem hora, iisdemque comitata symptomatibus, hoc solo discrimine, ut delirium nempe æstus tempore ægrum detineret. Altero hoc circuitu licet manifesto nondum contenti, habita evidentis causæ, & constitutionis, quæ tunc temporis favebat synochis vehementioribus, & tempestatis vernalis ratione, e re minime fore veriti sumus, febrem in ovo suffocare: satius putavimus succis amaris detergentibus, & subacidis inhærere, donec indoles morbi se clarius detegendam præberet. Reversa est statuta dies febris, iisdemque remediis pugnavimus. Jam vero, quum satis, superque, quidquid in primis viis incongrui esse poterat, sat expurgatum iri videretur, tertio febris reditui Chinam chinam larga dosi, debitaque rhabarbari quantitate mixtam objecimus. Hoc remedio devicta febris siluit ad multos dies, rite succedentibus cum per alvum, tum per urinæ vias
eva-

evacuationibus , eo vel magis quum Chinæ chinæ usus nondum abruptus esset *prophylactici* remedii scopo. At vero , dum ægrotantis valetudini fat consultum esse existimamus , vehementissima exardescit febris periculi plena cum concitatioe , & duro , ut nunquam antea , pulsu , lurido faciei colore , oculis scintillantibus , aurium tinnitu , cephalæa , anxia respiratione , & doloribus singula corporis membra occupantibus : ob impetum febris , & conjunctorum sævitiem sanguis e brachio ad uncias octo detractus est ; compescendis motibus , sedandæque humorum rarefactioni idonea visa sunt succus taraxaci , & acetosæ , nec non decoctum graminis multo refertum nitro : alvus obediens erat , & lotium quantitate , qualitateque laudabile : eductus sanguis naturalem *crasim* ostendebat , quæ juxta saniorum practitorum observationes , & experientiam timoris potius , quam spei causa nobis fuit. Volunt namque , eo magis pertimescendum a Medico esse , quo minus sanguinis compages gravitati morbi , conjunctorumque respondet. Porro etsi latentis principii *septica* quædam nos teneret suspicio , quum nullum tamen nobis se se offerret novum indicans , a memoratis remediis non declinavimus. Die hujus secundariæ febris tertio sæviunt una cum febre symptomata omnia , potissimumque anxietas , cui accedunt frequentes animi defectus , mentis imbecillitas , pulsus debilis , alvi occlusio , & dysuria. Enarrato regimini clysteres blandos addidimus , & foveæ regioni potissimum

num hypogastricæ admovendos, tum potum subacidum, & moderata cardiaca. Quarta morbi die licet copiosam alvum moverint juxta opportunitatem iterata *enemata*, nulla tamen successit febris remissio, hujusque phænomenorum; quin potius vana, & incongrua loqui cœpit ægrotans cum aliqua ad soporem propensione. Hæc effecere, ut præcavendæ aut pectoris, aut meningum inflammationi, vel universæ sanguinis *stasi* rursus prudenti manu phlebotomia e saphena instituta fuerit: vix cohærens apparuit sanguis, arteriarum motus languidiores, & inæquales evaserunt frequentibus tendinum spasmis turbati, & obscuro sopori delirium accessit. Quæ de re mentem convertimus nostram 1. ad epispastica (quidquid alii, ubi de humorum solutione metuitur, contrarium sentiant) occipiti, & femoribus applicanda, quibus solidorum vires, quod caput erat, erigerentur, simulque a vitalibus functionibus peccans materia quantocius revelleretur: 2. ad acida mineralia, & aromatico-*antiseptica*, quorum ope deterrimum miasma, quantum fieri posset; corrigeretur: 3. ad antispasmodica, quæ sane perquam utilia esse credimus his in circumstantiis, ne ab acris humoribus continuo laceffita vasa ad eum irritationis gradum perveniant, ex quo lethales sanguinis *stases* ut plurimum repeti jure possunt. Occipiti igitur, femoribusque applicita sunt epispastica: alteri indicationi fecere satis acidum nitri dulce, extractum scordii, tanaceti, camphora; reliqua fuere liquor C. C. succinnatus, pulvis Magni Ducis

Ducis Etruriæ, nec non aqua camæmeli, & theriacalis frigida. Ab hac medendi norma ita profecimus, ut ad octavam morbi diem per-ventum sit summo cum ægri emolumento; sen-sim enim, sensimque vires recuperavit ægrotans; quæ in cutaneis vasis hærebat materies morbo-sa, molliore facta cute, perspirationis vias su-biit, rite succedentibus alvi, & urinæ ex-cretionibus. Die decima, & undecima pulsus explorabatur optimæ notæ, debitis circumscripta limitibus febris continebatur, accedente sorditate diarrhææ, quemadmodum observatio docet, sæpenumero prænuntia. Et sane decimatertia alvi profluvium oboritur, quod ad decimam-septimam diem continuatum febrî finem impo-suit: at ingens supererat virium languor, noctes insomniis horrificis turbabantur, incertus modo irritationis, modo stupiditatis sensus membra occupabat, his accedebant mentis hebetudo, & risus *sardonius*. Horum mehercle attenta con-sideratio suspicioni locum dabat febris, quam Practici nominant lentam malignam a quodam ortam, ut sæpissime fit, principio qualitate potius acri, singularique, quam quantitate noxio, cu-jus vi, & efficacia funesti quidpiam ægro por-tendi testis est experientia, eo vel magis, quum pulsus bene ordinati essent, & juxta Naturæ leges præter expectationem nostram rite suc-cederent functiones naturales. Præsens medi-cina, & *prophylactica* fuere vinum merum, & remedia, quæ sedandis nervorum irritationibus, acribusque, & *septicis* obtundendis humoribus longus,

longus, & repetitus usus confirmavit, puta aqua camæmeli, scordii, camphora, succinum, lac amygdalarum dulcium in aqua florum nymphææ paratum, succus malorum aurantiorum, similia. His non obstantibus præcavere datum non fuit immodicum e naribus sanguinis stillicidium tenuissimæ consistentiæ, coloremque loturæ carnis æmulantis. Immodica effluxi vitalis laticis quantitas in extremam debilitatem ægrum conjecit: quapropter quum fomitis mole quidem parvi, at indole acerrimi præsentia argui commode posse videretur, qui nondum sibi permissus nedum spasmodorum, stuporis, ceterorumque dictorum phænomenorum causa esse poterat, sed & succedentis hæmorrhagiæ, nullum conducibilius, & promptius nullum remedium visum est tinctura Chinæ chinæ Huxhamiano more parata: præsentaneum remedium hæc fuit, vixque duas uncias hujus remedii assumpsit æger, ut remitteretur sanguinis effluvium, & crastina die non interrupto usu penitus cessaret, evanescentibus paullatim petechiis. Intra hebdomadam ægrotantis salus in vado fuit, & a fonte diætetico petita auxilia rem perfecerunt auspicato eventu. Quam certa animi constantia opinionem auctoritate fretus proposui (§. 8.) circa casus, & circumstantias, in quibus conveniat, quin immo eximium, & tutissimum esse possit remedium China china, satis confirmatam iri puto ex hac historia, cui & alias bene multas adnectere possem id ipsum

haud

haud inefficaciter suadentes (*). Mihi satis sit, historiam hanc, meamque medendi normam circa peruvianum corticem adversus synochos putres, quum hæ a qualitate humorum vaferri-
ma, non a quantitate foveantur, in medium at-
tulisse, ut inde docti, & prudentes viri sciant,
si nimis cautam, ampliare, vel comprimere,
si

---

* Apposite hic mentem subit casus nobilis cujus-
dam pueri a generosis parentibus nati, qui quum
paucos ante menses variolas male moratas passus
fuerit, ab his ita convaluit, ut pristinum colorem
roseum in genis resumere amplius non potuerit, nec
firmam, qua antea fruebatur, valetudinem recupe-
rare. Rebus ita se habentibus, absque ulla evidente
causa inopinanter latissimæ nigrescentes cum inter-
persis vibicibus petechiæ corpus ubique fœdant,
copiosus e naribus, ab oculis sanguis ad instar lo-
turæ carnis effluit, nec parciore copia ab urethra,
& alvo: vix febris erat, quod notare juvat, vesti-
gium. A levissimo scalpitu memorati vibices san-
guinem fundebant. Ex hac multiplici hæmorrhagia
brevissimo temporis spatio, ut quisque conjicere po-
test, in summum vitæ discrimen adducitur nobilis
puer. Quid plura? Cortex Peruvianus acidis mine-
ralibus sociatus largissima dosi, & nullo servato or-
dine exhibitus venenatum fomitem celerrima vi hu-
mores fundentem, & solida enervantem intra biduum
ita subigit, ut, absque sensibili, si blandum sudo-
rem excipiamus, evacuatione intra decem dies peni-

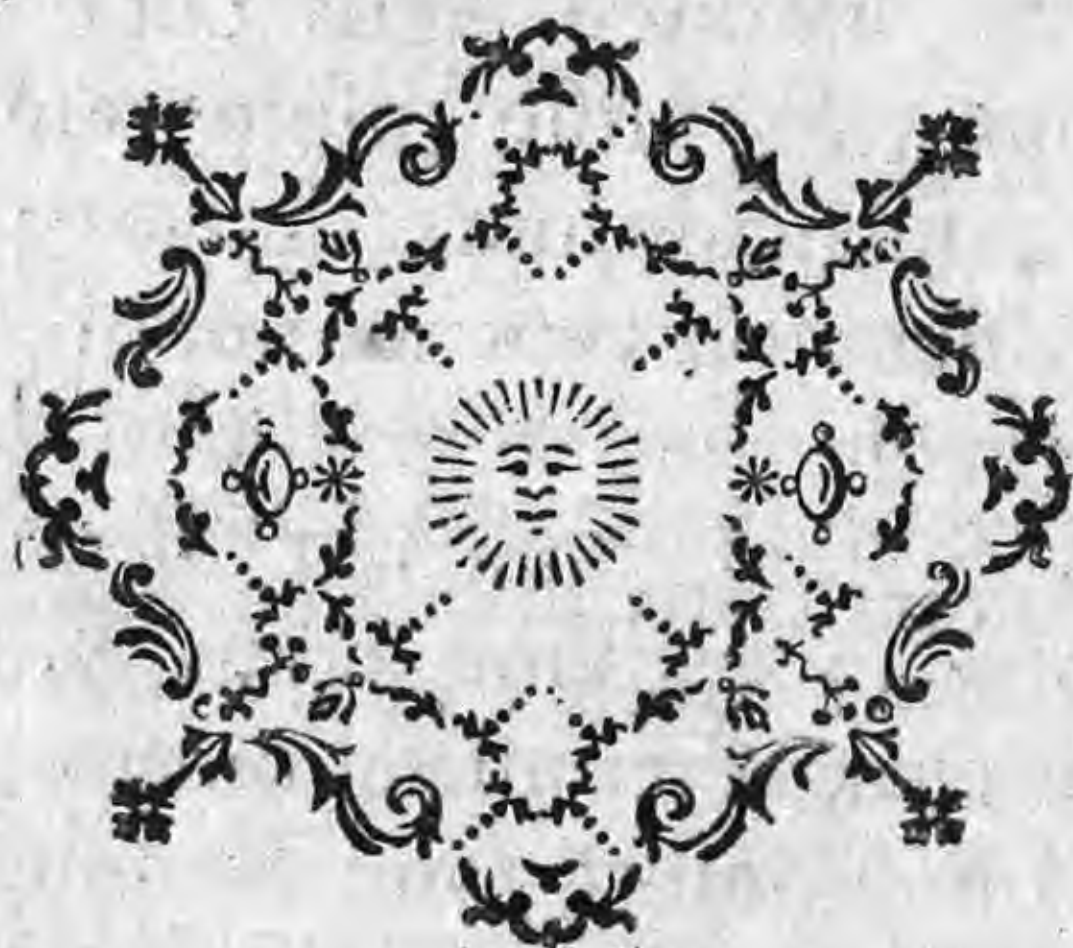
si nimis impavidam: ratus interim me, cum
ultra non valeam, alieno commodo præstitu-
rum, si

———— *Fungar vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi.

---

tus debellatus fuerit. Nervina imposterum, & *ana-*
leptica per mensis spatium continuata sanitatem ama-
bilis ægri confirmarunt.

C O N C L U S I O.

PAUCÆ hæc historiæ in utramque partem allatæ
 sufficient : ulterioribus supersedemus, ne be-
 nevoli lectoris patientiam lædamus. In immen-
 sum enim cresceret harum numerus, si omnes,
 quas per decennium in primis suppeditavit Xe-
 nodochium, conscribere in animo esset. Quæ
 nobis contigerint de cortice peruviano experimen-
 ta, ea candide enarravimus, quidquid aliis eve-
 nerit : *non enim tenemur de facto alieno*, ut
 cum Gottlieb Ludwig loquamur, *de proprio*
verba facimus, testamurque, præeuntibus Clarissi-
 mis in arte Viris laudato Archiatro IGNATIO
 SOMIS, NICOLAO BROVARDI, CAROLO FRAN-
 CISCO ALLIONI (*), & MICHAELE ANTONIO
 FRANCESETTI, summi in ægris curæ nostræ com-
 missis emolumentum fuisse usum temperantium,
 aperientium, subacidorum, quandoque acidorum
 mineralium, nec non vesicantium opportuno tem-
 pore applicitorum, nec ab horum usu in graviores
 morbum quempiam evidenter incidisse, uti ex
 adhibito cortice sæpissime nobis videre contigit
 cum in epidemicis constitutionibus Taurinensi-
 bus, tum in constitutione Strambini, & Cu-
 neensi

---

* Clarissimo huic Auctori, quem tum ab insigni
 in rebus Medicis perspicacitate, tum a summa in hi-
 storiæ naturalis studio celebritate, & a medendi pe-
 ritia commendatissimum omnes norunt, multum me
 debere fateor ob prima, quæ mihi tradidit humani-
 tate singulari, per triennium circiter, saluberrima pra-
 xis monita.

neensi. In hac potissimum male cessisse Chinam chinam testes mihi erunt experientissimi Medici Cuneenses ALEXANDER JORDANO Protomedici vices gerens, PETRUS LANTERI (*), FRANCISCUS JORDANO, BARTHOLOMÆUS FORNERI in Nosocomio Civitatis Medicus, SPIRITUS FRANCISCUS BELMOND, CAROLUS MARIA VICTORIUS ANSELMO, nec non lectissimus Collega meus IGNATIUS COSTA, cujus vetus amicitia, & contubernium ab aliquot annis in Nosocomio mihi in deliciis sunt: hujus amantissimus Pater prudentia, morumque integritate probatissimus inter primos fuit febris epidemicæ Cuneensis poenas luens mense Octobri ann. 1774. Sævissima enim correptus synocho putri, præmissis opportunis sanguinis missionibus, & purgantibus remediis, ob quasdam periodicas exacerbationes, eo vel magis, quum illa tempestate perniciosæ tertianæ vagarentur, plures corticis uncias devoravit: ab hujus vi sensim sensimque intermittitur urinæ fluxus, alvique evacuationes nullæ fiunt, enormis succedit abdominis elatio, & die, qua in consilium vocatus fui, undecima morbi acuti profundissimo sepultum lethargo ægrum invenio, fatiscentibus Naturæ viribus. Tanto ut occurreretur morbo, una cum clarissimo curante FRANCISCO JORDANO in sententiam veni deferendi corticis, huicque ea substituendi remedia, quæ vitæ vires erigerent, morbosam materiem emendarent,

---

(*) Medicus in Nosocomio militari, & Auctor historię febris epidemicæ Cuneensis editæ anno 1776.

darent, hancque ad convenientes vias allicerent. DEO dante voti compotes facti sumus, & vigesima prima carissimum ægrum a febre vacuum salutavimus (*). Jam vero etiam si nos plurimi

K

facere

---

* Sane præter indolem morbi, constitutio, qua præditus erat memoratus Vir, sanguineo-pituitosa, annique tempus, autumnus nempe, satis, ni fallimur, cur speciatim male cesserit *febrifugum*, probare videntur. Id in centenis ægris ipsamet syncho putri laborantibus tum in memorata constitutione epidemica Cuneensi, tum Taurinensi observatum a nobis est. Etsi namque remedium hoc ex iis esse unum, quæ facilius admirari possumus, quam hujus, ut & aliorum, verum a principiis, quæ Chymia (§. 1.) detexit, operandi modum intelligere adversus febres intermittentes (§. 11.) dicendum sit, cautissime tamen in his adhibendum esse, ratione habita ætatis, sexus, temperamenti, regionis, corporis habitus, nobis argumento fuere innumera exempla in memoratis constitutionibus epidemicis. Mensibus enim Junio, & Julio, sæviante cane, curavimus in Nosocomio, perque Civitatem pueros, & adolescentes febribus exquisitis tertianis detentos, quæ ab exhibito cortice mitescebant quidem, at brevi redeuntibus in multos menses contumaciores perstiterunt: nec difficile id captu erit, si perpendere velimus, hanc ætatem ob errores in victu potissimum, minoremque per ambitum corporis distensionem vasorum plenitudini jam multum obnoxiam id opis a cortice obtinere, ut in dies magis adaugeatur vera plethora, ob quam, propinato remedio vi styptica prædito, intermittentes febres in continuas, lentasque facillime vertuntur. Hinc facile fluit, quod sæpius etiam per experientiam nobis innotuit in ipsamet constitutione, cur in ægris temperamento melancholico, & pituitoso donatis, quibus fugandæ causa sporadicæ febris tertianæ legitimæ

facere ex superioribus constet remedia subacida ,

---

cortex peruvianus datus est , hic adeo nocuerit , ut confestim ex intermittente febris evaserit continua per quam difficilis superatu . Neque alia ex causa , ad constitutionem quod pertinet Cuneensem , quam a prægressa ferventissima æstate ab autumno modo pluvioso , modo frigido , & ventis exagitato excepta infelicitè cessisse Chinæ chinæ usum opinamur . Alios namque interiisse stertorosos , alios apoplecticos , vel ab universali humorum stasi sæpissime in imi ventris visceribus nata una cum notabili elatione tympanica peremptos , tardius alios , & difficilius convaluisse sæpius notatum est : quod infortunium passus est integerrimus Vir mox laudatus Dominicus Costa : dolores enim arthritidem simulantes , & numero multa per corpus dispersa tubercula eo rem perduxere , ut ægre totam hyemem transegerit , & , nonnisi adventante vere , aperientium , ac corroborantium remedium ope sat laudabilem recuperaverit sanitatem . Hæc sane obscura haud fuerunt Bernardino Ramazzini in constitutionibus mutinensibus : « humor enim , in-
 » quit , in dissertatione de abusu Chinæ chinæ , atra-
 » bilis ferox est , nec tam facile auscultat remedio
 » febrifugo , licet ab initio primarius usus Chinæ
 » chinæ in febribus quartanis sibi famam , & nomen
 » comparavit , aut si paululum febrem infringat ,
 » non multo post ferocior caput exserat . In tempe-
 » ramento quoque pituitoso suspectus est Chinæ chi-
 » næ usus , & quamvis paroxysmi febriles in feбри-
 » bus spuris post longum usum Chinæ chinæ con-
 » quiescant , proluxior est restitutio ad priorem sani-
 » tatis statum : crassi enim , & pituitosi humores post
 » huiusce remedii usum fixiores fiunt , & minus dif-
 » stabiles : homines corpulentos , & præpingues sen-
 » sim cachecticos factos ex usu huius febrifugi , ac
 » tandem longum post tempus obiisse observavi , li-
 » cet aliæ culpæ parentur causæ . . . . æstivo tempore fe-
 » licius exhibetur hoc remedium , & sub fine autum-
 » ni , hyemali parum fausto successu . »

moderate *antiseptico*-aromatica, nec non vesicantia (*) in curatione synochi putris, non ita tamen fumus, qui hæc, tanquam genericas illam

K 2

lam

(*) Quibusdam fortasse videbimur nimis faciles esse in vesicantium usu adversus morbum, cujus causa proxima ab humorum *alkalescentia*, & acredine pendet: causam hanc ultro, libenterque concedimus, subdentes nos haud latere momenta, quæ contra horum usum prolata sunt ab eximiis Auctoribus sæculi xvi., inter quos enumerari possunt Thomas Burnet in Thesauro Medicinæ Practicæ lib. 14., sect. 19. pag. 563.; Rodericus a Fonseca de febrium acut. & pestilent. remediis pag. 67.: Isbr. Diemerbroeck de peste lib. 3. cap. 3. pag. 157., lib. 4. hist. 56. pag. 278., V. Bernard. Albinus de morbo Hungarico pag. 22., Jo. Freind Commentar. in Hippocrat. de morbis vulgaribus cap. 9. pag. 85., Jo. Heurnius de febribus cap. 19. pag. 121., Jo. Steph. Helfr. Jungken prax. med. pag. 445. &c., Jo. Maria Lancisius de nativ., atque adventitiis Romani Coeli qualitatibus pag. 219. §. 22. pag. 225., uti videre est in libro de noxiis paludum effluviis, Felix Platerus praxeos Tractat. 2. de febrib., Octavius Neruci Lettere Fisico-Mediche, Frider. Hoffmannus medic. rational. systemat. Tom. 4. pag. 1. sect. 1., & dissert. de vesicant. & fonticulorum circumspetto in medicina usu. Jo. Jacob VValdschmit in Tom. 2. operum Medico-Practic., Danniell Sennertus de febribus, Albertus Haller in collect. pract. Tom. 5. pag. 415., Ludovicus Septalius in animadversionibus, & cautionibus Medicis lib. 5., aliique innumeri. Verumtamen si ad morbi stadium, quo hæc in usum vocanda esse affirmamus, paullisper attendere velint adversarii, tum indicationes perpendere hæc suadentes, demum *alterantia* remedia considerare, quæ simul, eodemque tempore præscribuntur, nos a culpa immunes testabuntur. Re enim vera præter communia omnibus febribus tempora duplex aliud in hac febre admit-

lam curandi leges positivas proponere contendamus: contrarium nobis suadent diversa hominum temperamenta, varia ætas, varius sexus, diversus cæli positus, & alia multa: id nobis sat erit, si quæ perspecta, & rationi, experientiæ, diligentique observationi magis consentanea sunt, proposuisse videbimur. *Putamus siquidem, ut verbis utamur jam laudati Ludwig, hæc adeo perspicua esse, ut cuilibet curanti, prudentia adhibita, maturoque consilio, patere possit,*

---

tendum fore opinamur. In primo materies ubique turget, vera, aut apparente plethora vasa distenduntur, febris acuties, ejusque conjuncta sæviunt quam maxime: In secundo, emenso fere morbi statu, vires ægri collabuntur, pulsus debiles fiunt, urinæ imminuuntur, alias supprimuntur, elevatur abdomen, & motus humorum cum progressivus, tum intestinus adeo languent, ut nisi remedio stimulante, & corroborante efficaciter erigantur, Natura vincendo morbo impare, aut universalis *stasis*, vel lethales *metastases* sequantur. In illo epispastica cane pejus, & angue vitanda esse constanter credimus: at in secundo, quum juxta Hippocratis monita, *urgentiori sit succurrendum; tuto, ac cito curandum sit*, hæc adeo necessaria esse opinamur, ut his nullum promptius remedium, efficacius nullum adinveniri queat, *quum lex sit*, inquit Clarissimus Tissot de sinapismis loquens in dissertatione de febribus biliosis, *humanæ machinæ indita, morbum ex consensu nervoso minui contraria irritatione, suadebat ratio inferiores irritare partes*. Præterquamquod acida, subacida, nitrosa, & emollientia affatim assumpta opponuntur ne morbosus affectibus ab *alkalina* cantaridum vi oriundis? Stranguriam, dysuriam, inflammationem vesicæ nunquam vidimus ab hisce natas, neque evectam ægrorum damno humorum ad corruptionem proclivitatem,

possit, quid sibi in simili casu præstandum sit (in præfatione ad adversaria medico-practica). Ad nos quod attinet præcipua hæc elicuimus corollaria longo rerum usu confirmata: nec veremur uti verbis clarissimi DOMINICI COTUNII inquentis: *hæ animadversiones si me fefellerunt, felicissime sim deceptus, nec multum optem, dum tanta curandi felicitas mihi stet, ab innoxio errore liberari* de Ischiad. nerv. §. 4.

---

etiamsi mala hæc pluries in illis ægris notaverimus, in quibus ne verbum quidem factum fuerit de vesicantibus. Qua de re nos unquam horum pœnituit eo, quod dictum est, tempore applicitorum: pœnituit pluries nimiae procrastinationis. Neque in anticipi me deserit eximius, & præclarissimus Præceptor meus jam laudatus Archiater IGNATIUS SOMIS: centies enim remedium hoc magna cum felicitate se adhibuisse testatur in hisce febribus, nec minus prosperum sortita esse effectum remedia subacida affirmat Clarissimus Auctor, cujus solidam, prudentissimam, & circumspectam medendi rationem perpetuo colam, & plurimi faciam.

COROL.

COROLLARIUM PRIMUM.

TUto exhiberi posse Corticem peruvianum, si tempus remissionis diuturnum satis, & perquam notabile fuerit, & sine gravioribus symptomatibus factæ inflammationis, aut abscessus fientis, aut morbi alieni commixti, vel exorti.

I I.

Periodicas accessiones, si quæ sunt, præsentē synocho putri, attento animo considerandas esse: atque ubi constiterit, has in incremento, & statu ad declinationem, & intervalla comparatas insigniter gravius ægros adflixisse cum vitæ periculo, indicatur usus Corticis peruviani.

I I I.

NUnquam dandum esse in morbi acuti principio, augmento, & statu; supprimit enim salutare Naturæ motus: multoque minus indicatur, si coctionis signa in urinis appareant, aut cocta materies per alvum, vel cutis poros eliminetur: ob spasticam enim, quam in vasa inducit, contractionem *stasis* humorum enascitur, vel ansam præbet transmissionibus ad vitalia viscera, aut inflammationibus erysipelaceis artem quamlibet superantibus.

I V.

I V.

Hinc ubi vasa apparente, aut vera plethora turgent, ubi nimius, & acer calor, pulsus oppressus, aut concitatus, facies præturgida, respiratio gravis, molesta tussis, five hæc recens fuerit, aut inveterata, febrem comitantur, religio summa habenda est in exhibitione Chinæ chinæ: delirium enim, aut pulmonum labem acutam, vel chronicam sæpissime accersit.

V.

Valde pertimescenda est China china, si in primis viis materies turgeat, aut in sanguineo latice: aut si elatum fuerit abdomen, vel tensa hypochondria: enormem enim creabit *meteorismum* alvum, & urinas supprimentem; intestinorum inflammatio in gangrænam facile transeuns pedissequa erit, aut insipientem ex sapiente reddet ægrum, aut stertorosum.

V I.

EO vel maxime abstinendum a China china suadent in synocho putri *diathesis* scorbutica (*Thomas Sydenham de China china verba faciens*), rheumatica (*uti videre est apud Gerardum Van-svietten de morb. epid. ad calcem cap. 7.*), venerea, scrophulosa, & similia, quemadmodum haud convenit si viscerum obstructions fuerint, aut podagra, vel humor

arthriticus actu sui faciant, aut tentent deflagrationem: notantibus siquidem mox præfatis Auctoribus, labes scorbutica a *febrifugo* adaugetur, & lentor, quicumque fuerit, multiplicabitur.

V I I.

SI synochi putres a pauca humorum quantitate, at qualitate acerrima pendeant, sintque inter harum conjuncta hæmorrhagiæ, partiumque solidarum summa debilitas, China china idoneis corroborantibus, & *stypticis* unita conveniet: in hoc enim casu adstringentis, & robur ad-
dentis remedii, non *alterantis* vices supplebit.

V I I I.

Profutura admodum dicenda China china est, quoties, omnimoda facta prægressæ synochi putris judicatione, superstiti debilitati, & laxæ humorum compagi occurrendum est, eo vel magis quum præter vim, qua pollet, corroborantem remedium esse possit *prophylacticum* adversus febres periodicas, quæ huic morbo sæpissime succedunt.

TAURINI.

EX TYPOGRAPHIA IGNATII SOFFIETTI.

substantia... autem...
nomen...
...
...

...
...
...
...
...
...
...

VIII

...
...
...
...
...
...
...

INDEX

EX TYPOGRAPHIA ICAVAT SOCIETATIS

